

Літаратурная мастацтва

Выдавецца з 1932 г.
 № 9 (2588)
 ПЯТНІЦА
 3
 сакавіка 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

**ІВАН МЕЛЕЖ — У СПІСЕ
КАНДЫДАТАЎ
НА АТРЫМАННЕ
ЛЕНІНСКАЙ ПРЭМІІ
1972 ГОДА**

Стар. 2

**ТЭАТР — АРГАНІЗАТАР
ТВОРЧАГА ПОШУКУ**

*Думкі камсамольскага работніка
пра выхаванне артыстычнай мо-
ладзі*

Стар. 3

ЛІРЫЧНЫ САКАВІК

*Вершы і апавяданне літарату-
рай — жанчын.*

Стар. 4—5

«ЛЕЙТЭНАНТ ЗІНА»

*Старонкі ўспамінаў пра пісь-
менніцу.*

Стар. 6

ЧАСОПІС ВЫЙШАЎ У СВЕТ

Стар. 9

КАЛІ ЖЫЦЦЁ АДДАДЗЕНА ТЭАТРУ

Роздум актрысы.

Стар. 10

АПАВЯДАННІ, АПОВЕСЦІ, РАМАН...

Слова пра Тараса Хадкевіча.

Стар. 11

СЯРОД КНІГ

Стар. 12

ХЛУСНЯ—ІХ ЗБРОЯ

*Пра нашых ідэалагічных вора-
гаў.*

Стар. 14—15

Жылуновіч... Мяснікоў...
Кнорын... Адамовіч... Чар-
вякоў...

Групавы партрэт гэтых вы-
датных дзеячоў рэвалю-
цыйнай барацьбы на бела-
рускай зямлі напісаў У.
Стальмашонак.

«Прэм'ера» гэтай карці-
ны, як і многіх іншых, якія
адабраны для ўдзелу ў за-
нальнай мастацкай выстаў-
цы Беларусі і Малдавіі, адбу-
дзеца сёння ў Маскве ў
Манежы—самай вялікай вы-
ставачнай зале сталіцы.

Слова з гэтай нагоды — на
стар. 8.

АД КАМІТЭТА ПА ЛЕНІНСКІХ І ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЯХ СССР

У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВА І АРХІТЭКТУРЫ ПРЫ САВЕЦЕ МІНІСТРАЎ СССР

Камітэт па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры паведамляе, што да ўдзелу ў конкурсе на атрыманне Ленінскіх прэміяў 1972 года дапушчаны наступныя кандыдатуры:

1. **Архіпава І. К.** Канцэртныя праграмы 1969—1971 гг.

Прадстаўлена Саюзканцэртам, Дзяржаўным Акадэмічным Вялікім Тэатрам СССР.

2. **Барто А. Л.** Кніга вершаў «За кветкамі ў зімовы лёс».

Прадстаўлена Саюзам пісьменнікаў РСФСР, выдавецтвам «Дзіцячая літаратура», рэдкалегіяй часопіса «Детская литература» (на прэмію «За творы літаратуры і мастацтва для дзіцяці»).

3. **Бердзешвілі М. І.** Помнік Георгію Сакадзе ў

г. Каспі. Прадстаўлена Саюзам мастакоў Грузіі, Каспскім РК КП Грузіі і Каспскім райвыканкамом.

4. **Кабалеўскі Д. Б.** Опера «Кала Бруньен» (новае рэдакцыя).

Прадстаўлена Саюзам кампазітараў СССР, аддзелам культуры Кунгурскага гарвыканкома.

5. **Мезенцаў Б. С.** — архітэктар, кіраўнік работы, **Канстанцінаў М. П.**, **Ісаковіч Г. Г.** — архітэктары, **Фабрыкант Л. Б.** — галоўны будаўнік, **Мекрукоў І. А.** — інжынер, **Рагашоў І. С.** — інжынер, **Малчаў В. Н.** — выканаўца работ — будаўнікі Ленінскага мемарыялу ў г. Ульянаўску.

Прадстаўлена Дзяржаўным камітэтам па грамадзкім будаўніцтве і архітэктуры пры Дзяржбудзе СССР, Улья-

наўскім абкомам КПСС і Ульянаўскім аблвыканкамом, Маскоўскай арганізацыяй Саюза архітэктараў СССР.

6. **Мележ І. П.** Раман-дылогія: «Людзі на балоце», «Подых навальніцы».

Прадстаўлена Саюзам пісьменнікаў Беларусі.

7. **Озераў Ю. Н.** — рэжысёр і аўтар сцэнарыя, **Бондараў Ю. В.**, **Кургану О. І.** — аўтары сцэнарыя, **Слабавіч І. М.** — аператар, **Мягоў А. В.** — мастак. Кінаэпапея «Вызваленне» (фільмы: «Вогненная дуга», «Прарыў», «Напрамак галоўнага ўдару», «Бітва за Берлін», «Апошні штурм»).

Прадстаўлена Саюзам кінематаграфістаў СССР, ЦК прафсаюза работнікаў культуры, кінастудыяй «Масфільм», Саюзам пісьменнікаў РСФСР.

8. **Святланаў Е. Ф.** Канцэртныя праграмы 1969—1971 гг.

Прадстаўлена Маскоўскай дзяржаўнай філармоніяй, Дзяржаўнай Омскай філармоніяй, Омскім нафтапрацоўчым камбінатам.

9. **Томскі Н. В.** Помнік **У. І. Леніну** ў г. Берліне.

Прадстаўлена Саюзам мастакоў СССР, Акадэміяй мастацтваў СССР, Міністэрствам культуры РСФСР.

10. **Шагіня М. С.** Тэтралогія пра **У. І. Леніна**: «Нараджэнне сына» («Сям'я Ульянавых»), «Першая Усерасійская», «Білет на гісторыю», «Чатыры ўрокі ў Леніна».

Прадстаўлена выдавецтвам «Мастацкая літаратура», выдавецтвам «Маладая гвардыя».

Для шырокага азнаямлен-

ня з работамі, выстаўленымі на атрыманне Ленінскіх прэміяў, Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў СССР па тэлебачанні і радыёвяшчання арганізуе цыкл перадач па радыё і на тэлевізійных цэнтрах, а Камітэт па кінематаграфіі пры Савета Міністраў СССР — дэманстрацыю фільмаў у гарадах краіны.

Вялікай дапамогай Камітэту па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР з'явіцца актыўнае абмеркаванне прадстаўленых работ саветскай грамадскасцю і органамі друку. Камітэт звяртаецца да творчых і грамадскіх арганізацый, устаноў культуры, навукова-даследчых інстытутаў, а таксама да рэдакцый газет з просьбай арганізаваць абмеркаванне работ, пакінутых для ўдзелу ў конкурсе, да 20 сакавіка г. г.

Водгукі аб кандыдатурах, матэрыялы грамадскіх абмеркаванняў прысылаць у камітэт па адрасе: Масква, Цэнтр, ГСП-4, Няглинная вул., дом 15.

ПАВОЛЬЧА круцяцца касеты магнітафона. Тры жаночыя галасы зладжана выводзяць:

Тры рэчанні сшыкаліся,
Тры сямействы з'ядзікаліся,
Адна ў адной пыталіся:
Ой, ці добра, сястрыца,
Ой, ці добра, радная,
З велькім музыкам жыцьці?

— Здрава! — звяртаецца да мяне Марк Коп.

— Вы толькі паслухайце, мелодыя яка! А рытм, а гукавыя пералівы! Можна слухаць гадзінамі — любаваньня, вучыцца, — падтрымлівае сябра Віктар Губіч.

Абодваў маіх суб'ядзінкаў ведоўца ў Гродзенскай вобласці як энтузіястаў народнай творчас-

«Стойце, бабы! Не так у нас палучаецца. Пачалі зноў!».

Песня гучыць зноў. Цяпер яна — як складаны ўзор: нітка да ніткі, голас да голасу. Залівіста, працяжна сплываюць немаладыя ўжо кабеты, якія, можа, упершыню пачулі гэтую песню яшчэ падлеткамі, гібеючы на панскім полі. А можа, прыйшла яна да іх у доўгія зімовыя вечары, калі тонкімі дзівочымі пальцамі сучылі кудзелю сабе на зрэбны спадніцы, не ведаючы, што шчаслівая доля, пра якую марца, хутка прыйдзе і да іх.

— Вось такімі «навічкамі» на сцэне былі вакальна-ная група пенсіянерак калгаса «Ленінскі шлях» Воранаўскага раёна, сё-

— Слухаючы запіс, я заўважыла таксама, што большасць калектываў прывезла на агляд цэлую праграму, аб'яднаную адной думкай або ідэяй. Многа вясчорак. Вось тут, на магнітафоннай стужцы, адна з іх. Раскажыце пра яе выканаўцаў.

М. Коп:
— Гэта — вясчоркі з вёскі Нясуцічы Навагрудскага раёна. Старэйшаму з выканаўцаў, Пятру Сямёнавічу Фалевічу, семдзят шасць гадоў, Журко Мікалаю Адамавічу і яго жонцы Сцепанідзе Фёдаруе — за шасцьдзят. Яны, дарэчы, успаміналі, як у змрочныя часы беларускай акупацыі збіраліся сялян на вясчоркі са сваёй і суседняй вёскай, як літаральна «вырыва-

сць не чутымі і не бачанымі не толькі шырокай аўдыторыяй, але і спецыялістамі. А якая своеасабліва кампазіцыйнага малюнка, напрыклад, у вясчорных кадрылях! Часам у беларускіх сцэнічных танцах назіраем адны і тыя ж рухі, кампазіцыі. Гэта — ленасць хараграфічнай думкі і няўменне дастаць з народных глыбінняў новае. Мы ў гэтым яшчэ раз пераканаліся, калі глядзелі кадрылі: «Кругавую» ансамбля «Лідчанка», «Гудараўскую» — Карэліцкага, «Бараўскую» — Іўеўскага, «Дзямбраўскую» — Лідскага раёнаў.

— Якія недахопы ў развіцці і паказе фальклорнага мастацтва выявіліся ў час раённых аглядаў?

М. Коп:
— Практычна не было праявіліся жанраў фальклору. Не часта ўдавалася пачуць беларускія народныя інструменты — дудку, цымбаль, бубен. Ды і ўвогуле мы зразумелі, што падняты толькі верхні пласт фальклору вобласці, што ў глыбіні народнай — невычэрпныя яго запасы.

У той жа час вынікі агляду парадавалі. Дзевяць семдзят два фальклорныя калектывы — удзельнікі яго — гэта немала! Тым больш, што такое мерапрыемства праводзілася ў вобласці ўпершыню. Колькі пошукаў правялі нашата кансультанты Абласнога дома народнай творчасці — выкладчыкі культурна-асветных і музычных устаноў — Адам Чопчыч, Вячаслаў Куцын, Эдуард Арсюцін, Марыя Бейдук, Алег Андрэў і многія іншыя! Часам угаварыць чалавека выступіць на сцэне было гэтак жа нялёгка, як і знайсці яго. Людзі спачатку баяліся: «А мо што не так выйдзе?». А выходзіла, ды яшчэ які! Калі мы потым глядзелі, з якім імпэтам вытанцоўвалі яны кадрылю або спявалі прыпеўкі, не верылася, што ім за шасцьдзят, за семдзят гадоў.

Беларуская вусная творчасць асабліва багатая і шматгранная, бо доўгія якія яна была адзіным выяўленнем народнай душы і паэтычнага яго таленту.

У сакавіку ў Гродне прыйдзе заключны тур абласнога фальклорнага фестывалю. І добра было б, каб песні дзядоў і бацькоў выконвалі не толькі людзі пажылога ўзросту, але і тыя, хто павінен будзе несці іх далей...

В. ПАТАВА.

XIII З'ЕЗД ПРАФСАЮЗАЎ БЕЛАРУСІ

І сакавіка 1972 года ў Мінску пачаў сваю работу XIII з'езд прафсаюзаў Беларусі.

730 дэлегатаў, што прыехалі на з'езд з усіх куткоў рэспублікі, прадстаўляюць 3 мільёны 505 тысяч членаў прафсаюзаў.

Дэлегаты цёпла сустрэлі прывітанне Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі XIII з'езду прафсаюзаў рэспублікі, якое зачытаў сакратар ЦК КПБ А. А. Смірноў.

Са справаздачным дакладам аб рабоце Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў выступіў старшыня Белсаўпрофа М. Н. Полазаў. Справаздачны даклад рэвізійнай камісіі зрабіў яе старшыня Л. Ф. Паміла.

ПЯТЫ УСЕСАЮЗНЫ

Сёлета Усесаюзны кінафестываль адбыўся ў сталіцы Грузіі Тбілісі. Гэта быў творчы агляд дасягненняў усіх студый краіны напярэдадні вялікага свята — 50-годдзя ўтварэння СССР.

Галоўны прыз атрымала кінаэпапея «Вызваленне» (дзе серыі «Бітва за Берлін» і «Апошні штурм»), знятая масфільмаўцамі. Прызамі і прэміямі адзначаны стужкі студый імя А. Даўжэнкі — «Захар Беркут», «Таджыкфільма» — «Рустам і Сухрэб», «Грузіяфільма» — «Цяпло тваіх рук» і «Нявестка» і акцёры Ю. Гарабец (за галоўную ролю ў карціне студыі «Беларусьфільм» «Бацька»), А. Іскандраў і Г. Мамедаў (азербайджанская стужка «Апошні пераваў») і С. Чакмароў (кіргіская стужка «Чырвоныя маці Ісык-Куля»).

Па раздзеле дакументальных і навукова-папулярных фільмаў прызы атрымалі кіргіскія «Нарымскі дзёнін» і твор Цэнтральнай студыі дакументальных фільмаў «Шлях Амерыкі», грузінская стужка «Вясотнікі», літоўская — «На святы» і таджыкская — «Мой дом», «Ленін і Туркестан» — фільм, зняты ўзбекскімі кінематаграфістамі, і «Крыніцы жыцця» студыі «Цэнтранавуфільм» прызнаны лепшымі сярод навукова-папулярных.

ЮБІЛЯРА ВІНШУЮЦЬ АЎТАЗАВОДЦЫ

Урачысты вечар, прысвечаны 60-годдзю вядомага беларускага празаіка і крытыка Ул. Карпава, адбыўся ў актывавай зале Мінскага ордэнаў Леніна і Кастрычніцкай Рэвалюцыйнай аўтамабільнага завода. Аўтазаводцы ж — героі многіх твораў пісьменніка.

Вечар адкрыў першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Іван Шамякін. Слова пра творчы шлях Ул. Карпава сказаў Максім Паслядовіч. Ад імя пісьменніцкай арганізацыі юбіляра вітаў народны паэт БССР Мацисім Танк і Алякс. Асіпенка.

Намеснік старшыні Мінскага гарвыканкома М. Жукоўскі гарача падзякаваў аўтару за творы пра сталіцу Беларусі і пажадаў яму новых творчых поспехаў. З успамінамі пра слаўныя справы Карпава — падпольшчыка і партызана — выступілі былы камандзір спецтарада «Менівец» Ф. Хвасякоў і генерал-маёр у адстаўцы пісьменнік М. Аліксееў. Ад імя аўтазаводцаў юбіляра віншавала намеснік сакратара парткома Т. Шаўчэнка, якая паднесла яму памятны падарунак.

У заключэнне вечара выступіў Ул. Карпаў.

З УЗНАГАРОДАМ!

За заслугі ў развіцці беларускай саветскай літаратуры і ў сувязі з шасцідзясцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў пісьменніка Карпава Уладзіміра Барысавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ПЕСНІ БАЦЬКОЎ

З ФЕСТИВАЛЮ ФАЛЬКЛОРНАГА МАСТАЦТВА ГРОДЗЕНШЧЫНЫ

ці. І хаця працуюць яны на сваіх пасадах нядаўна (Коп — дырэктар абласнога дома народнай творчасці, Губіч — намеснік начальніка ўпраўлення культуры), — паспелі зрабіць нямала. Фестываль фальклорнага мастацтва цяжка ўявіць без іх энергіі, улюбёнасці ў тое, што стварылі на працягу стагоддзяў нашы далёкія і блізкія продкі.

— З якой мэтай быў праведзены такі агляд? — паўтарае мае пытанне Віктар Губіч. — Перш за ўсё трэба захаваць тое, што сёння жыве ў народзе — песні, паданні, танцы. Мы, работнікі культуры, адкрылі столькі новага, не запісанага нікім, неапрацаванага, што асвойваць гэта работнікам устаноў культуры, самадзейным кампазітарам і творчым работнікам вобласці хопіць надоўга.

Акрамя таго, нам хацелася выявіць новыя фальклорныя калектывы, выканаўцаў, а таксама самабытныя хараграфічныя і інструментальныя ансамблі.

— І гэта ў значнай ступені ўдалося, — уступае ў размову Марк Коп. — На сцэну выйшлі людзі, якія выступалі на ёй упершыню ў жыцці. І якія гэта аказаліся выканаўцамі!

Ён зноў уключае магнітафон. Жаночыя галасы пачынаюць песню. Нешта не заладзілася. Моцны старочы голас спыняе песню:

стры Каневіч з калгаса «Праўда» гэтага ж раёна, Навадворскі фальклорны калектыв са Свіслацкага раёна і многія другія, — гаворыць Губіч.

Самае, бадай, цікавае на святах фальклору — гэта народныя абрады: вясельныя, календарныя або купальскія. Як вялікі і незвычайна арыгінальны спектакль глядзіш народны вясельны абрад у выкананні Багудзёнскага фальклорнага калектыву. Тут табе і сваты з гумарыстычнымі выступленнямі, прыпеўкамі, прыказкамі, і танцы, і песні пра дружкоў, жаніха і нявесту. Многае з гэтага імправізаванае, знойдзенае тут, на сцэне — і трапінае слаўцо, і рэпліка.

— Што было найбольш характэрным у аглядах фальклорнага мастацтва?

М. Коп:
— Канечне, масавасць. Аглядны праходзілі як раённыя сваты. Шмат было ўдзельнікаў (чатыры з паловай тысячы), а слухачоў — як кажучы, яблыку не было дзе ўпасці. Амаль з кожнай вёскі прывозілі то песню, то танец, то цікавы абрад — у большасці ўсё гэта выносілася на шырокую аўдыторыю ўпершыню. Узяць хаця б Лідскі раён. Дакудава, Бердаўка, Крупава, Збланы, Барозаўка — у кожнага калектыву свае, арыгінальныя праграмы, сваё гуаніе, каларыт.

лі» ў новагрудскай паліцы дазвол на песню. Вясчоркі былі тады не толькі адпачынкам, але і сродкам барацьбы, падчас іх распаўсюджваліся лістоўкі, збіраліся грошы для палітвязняў. Ды і сама беларуская песня, праспяваная ўголос, выклікала ў людзей жаданне змагацца за сваю нацыянальную незалежнасць.

А сёння гэта вясчоркі раскажваюць аб вялікай мудрасці нашага народа, яго дабраце і паэтычнасці, перадаюць нам яго даўнейшы боль, радасць, нянавісць і надзею.

— Аб гэтым, дарэчы, добра пісаў вядомы знаўца беларускіх народных песняў народны артыст СССР Рыгор Раманавіч Шырма. — Дадае Віктар Губіч. — Раней лічылася, што ў народзе спяваюць непрыгожа, адкрытым гукам. Цяпер мяняюцца і гэтыя погляды, і адносіны да народнага мастацтва. Усё смялей самадзейныя калектывы мастацкай самадзейнасці выкарыстоўваюць у сваіх праграмах фальклор. Нядаўня выступленні Лідскага ансамбля песні і танца абутковай фабрыкі, хору завода «Лідсельмаш» і ансамбля «Лідчанка» — яркі таму прыклад.

— Якія танцавальныя калектывы атрымалі лепшыя ацэнкі журы?

В. Губіч:
— Як ужо гаварылася, на аглядах мы сустрэкліся з песнямі, танцамі, да-

ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Аб узнагароджанні мастака САВІЦКАГА М. А. ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга

За заслугі ў развіцці савецкага выяўленчага мастацтва і ў сувязі з пяцідзясяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіць мастака Савіцкага Міхаіла Андрэевіча ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ПАДГОРНЫ. Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль. 24 лютага 1972 г.

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ

У КОНКУРСЕ!

50-годдзю Усеагузнай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна прысвяджана рэспубліканскі конкурс на лепшую піянерскую песню.

Мэта конкурсу — стварэнне і прапаганда новых песень для дзяцей аб Радзіме, партыі, камсамоле, аб інтэрнацыянальнай дружбе, піянерскім жыццём, гераічнай гісторыі піянерскай арганізацыі, выяўленне таленавітых кампазітараў і паэтаў-песеннікаў. Конкурс праводзіцца да 1 кастрычніка 1972 г.

Вінікі гэтага творчага спаборніцтва падвадзе журы на чале са старшынёй праўлення Саюза кампазітараў БССР Р. Шырмал. Устаноўлена шэсць прэмій, якімі будуць адзначаны пераможцы конкурсу.

МУЗЕЮ ПЕСНЯРА

ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Выдавецтва «Полымя» да 90-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа выпускае ў свет два новыя буклеты. У адным з іх расказваецца аб Літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа ў Мінску. У гэтым доме ў апошнія гады жыў і працаваў народны пісьняр Беларусі. Тут былі закончаны паэмы «Рыбакова хата», трылогія «На ростанях», напісаны шматлікія вершы, апавяданні, крытычныя і публіцыстычныя артыкулы. Гасцінна сустракаў паэта ў сваім доме пісьменнікаў, вучоных, рабочых, калгаснікаў, студэнтаў і школьнікаў.

Другі буклет прысвечан філіялу Літаратурнага музея Якуба Коласа ў вёсцы Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна, дзе нарадзіўся паэт, адкуль ён пайшоў у вялікую дарогу. Тыраж кожнага выдання — 25 тысяч экзэмпляраў.

І. ПАЖОГА.

УВЕКВЕЧАННЕ ПАМЯЦІ МАСТАКА

Вялікі ўклад у развіццё беларускага выяўленчага мастацтва ўнёс народны мастак БССР Іван Осіпавіч Ахрэмыч.

З мэтай увекавечання памяці вядомага жывапісца Савет Міністраў БССР пастанавіў прысвоіць імя І. О. Ахрэмыча рэспубліканскай школе-інтэрнату на музыцы і выяўленчым мастацтвах. На доме № 29 на Ульянаўскай вуліцы ў Мінску, дзе жыў мастак, будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка, а на магіле І. О. Ахрэмыча — пліта з надпісам.

БЕЛТА.

ШТО НЯСЕШ НА СЦЭНУ?

Дзесяць маладых артыстаў Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага ў гэтыя дні адказваюць на танае пытанне зусім канкрэтна — вобразамі, створанымі нанкрэтна — вобразамі «Разгром», «А зоркі ў спентаніях», «Дзеці Ванюшына», «Дурнічкі», «Саслужыўцы» і «Казі старога Арбата». Зразумела, любы ацёр трымае экзамэн на творчы сталець кожны вечар, калі выходзіць на сцэну, але пачатак сакавіка для маладых горнаўцаў у Мінску стаў удвая адназначным тэрмінам: тэатр наладзіў агляд артыстычнай змены. Валіяціна Басалаева, Ірына Гаркуша, Жана Ярмаціцкая, Волга Клебановіч, Наталля Чамадурова, Вячаслаў Галуза, Ларыса Папова, Дзімітрый Мазура, Валерый Мароз і Барыс Падва робяць справаздачу, выступаючы ў адказных ролях і перад гледачамі, што запэўняюць залу на вуліцы Валадарскага, дом № 5, і перад аўтарытэтай камісіяй, створанай спецыяльна для гэтага агляду.

МОЛАДЗІ ў нас давяраюць. Колькі зусім маладых людзей узначальваюць цэхі і лабараторыі, прадпрыемствы і навукова-даследчыя інстытуты. Памаладзела рэжысура ў кіно і тэатрах, і нас ужо не здзіўляе, калі ролю Гамлета ці Чацкага давяраюць акцёру — равесніку героя.

Гамільячана любяць свой тэатр, заўсёды з хваляваннем чакаюць прэм'ер. Як у кожнага чалавека, у мяне таксама ёсць любімыя артысты і менш любімыя. Але за моладдзю я сачу асабліва пільна і ўважліва, і, зразумела, больш за ўсё хваляюць мяне тыя спектаклі, дзе вобраз майго маладога сучасніка раскрываецца найбольш пераканаўча, шматбакова, поўна. Вельмі прыемна, калі на сцэне з'яўляецца асоба адухоўленая, інтэлектуальная, маральна патрабавальная, калі ў рабоце акцёра адчуваецца пошук, нават творчая рызыка, абгрунтаваная імкненнем да мастацкага адкрыцця.

Тут, у гэтых шуканнях, асабліва праліцця моладзь, якой прыродай наканавана смела ісці насустрач невядомаму, пераадоляць цяжкасці. Яе вабяць героіка нашых дзён, магутны выбух чалавечых пачуццяў. Я зусім не хачу сказаць, нібы ўсё, што робяць маладыя, — бездакорна, бясспрэчна. Але ў работах маладых мне асабліва імпануе паэтычнае мысленне, вобразнае раскрыццё паказаных з'яў, грамадзянская і мастакоўская актыўнасць.

П'ЕСЫ, якія ўзнімаюць важнейшыя надзённыя пытанні часу, прыцягваюць увагу нашага маладога рэжысёра Лідзіі Манаковай. Яе апошняя работа «Як ты жывеш, Зося?» па п'есе І. Ірошніцкавай вельмі мне спадабалася. Барацьба за мір, за тое, каб дзеці не ведалі горкага сіротства, каб ніколі не паўтарылася трагедыя Асвенціма, каб людзі розных краін і нацыянальнасцей, якія пацярпелі ад фашызму, дапамагалі адзін аднаму як мага хутчэй загарыць раны ў сэрцах і душах, — ці ёсць больш важная, больш высякародная тема? Тры галоўныя ролі ў гэтым спектаклі выконваюць маладыя артысты — Г. Макоўская, Л. Корхава і В. Смірноў. Кожны з іх расказвае нам са сцэны складаную, хваляваючую біяграфію маладога сучасніка.

У іх не было дзяцінства. Зусім маленькімі яны трапілі ў Асвенцім. Анатолю, крыху старэйшым за дзядзьчак, змог вывадзіць і дайсці да роднай вёскі ў Беларусі, а Марыся і Зося засталіся ў Польшчы, нават не ведаючы ні свайго імя, ні сваёй краіны. Толькі лагерныя нумары, выкалатыя на рудзе, маглі праліць святло на іх мінулае. Але дзеці раслі, і нумары наблізілі ўсё менш выразнымі. І ўсё менш і менш магчымасцей бацькам знайсці сваіх дзяцей.

Л. Корхава, якая іграе Марысяю, вельмі дакладна перадае настрой сваёй гераіні — спачатку смутак, нават туго па бацькоўскай ласцы, якой яна ніколі не ведала, потым бурны выбух радасці, калі ёй здаецца, што яна знайшла маці і брата Анатоля, і зноў цяжкое расчараванне, калі экспертыза дапамагае ёй выявіць сапраўдны нумар — не той, што шукаюць родныя. І хоць мы развітаемся з Марысяй у гэтыя нялёгкае хвіліны, мы верым, што шчасце прыйдзе да яе, бо чалавек, які так цягнецца да цяпла людскіх сэрцаў, які гатовы прынесці сябе ў ахвяру для шчасця іншых, знойдзе людзей, што стануць яму роднымі.

Паступовы працэс перараджэння гераіні — ад знічанага эгаізму, ад жадання жыць спакойна і шчасліва, не заўважаючы пакут, якія церпяць з-за яе іншыя людзі, да глыбокага разумення ўсёй складанасці жыцця і адказнасці за яго — паказвае артыстка Г. Макоўская ў вобразе Зосі.

Дапамагае Зосі яе брат Анатолю (артыст В. Смірноў). Яго мы застаем у спектаклі чалавекам, характар і погляды якога ўжо склаліся. У Анатоля мне бачацца рысы, уласцівыя большай частцы нашай моладзі — сэрдачнасць і прыгнупавасць, дабрата і цвёрдасць ха-

рактару, імкненне дапамагчы тым, хто памыляецца, стаць лепшымі, дабрэйшымі, сумленнымі і справядлівымі.

Розныя характары створаны маладымі на сцэне Гомельскага тэатра ў сучасным рэпертуары: мужны і верны Цімоша з «Залатой карэты» (артыст Я. Дашкоў), пра якога пісала газета «Літаратура і мастацтва», бессаромны кар'ерыст Барыс у «Начным дзюжурстве» (артыст А. Лаўрыновіч), лёгкадумная сакратарка Верачка з «Саслужыўцаў» (артыстка Л. Собалева) і іншыя. Мне здаецца, што ад кожнага з гэтых маладых акцёраў можна чакаць многага, калі, зразумела, яны будуць атрымліваць змястоўныя ў ідэйных і мастацкіх адносінах ролі. І тут галоўнае — рэ-

А. ПАНАСЕНКАВА,

намеснік загадчына аддзела прапаганды Гомельскага абкома ЛКСМБ

БЕЗ ГАРЭННЯ АДКРЫЦЦА НЕ БЫВАЕ

ВОБРАЗ МАЛАДОГА СУЧАСНІКА НА СЦЭНЕ ГОМЕЛЬСКАГА АБЛАСНОГА ТЭАТРА

пертуар. Ці дастаткова цікавая, значная, разнастайная афіша нашага тэатра? Безумоўна, яе ўпрыгожваюць такія назвы, як «Барабаншчыца», якая славіць подзвігі нашых бацькоў, ці «Залатая карэта», дзе ўзнімаюцца вечна хваляючыя пытанні пра высякароднасць і нізасць, пра багацце сапраўднае і ўяўнае. З гумарам і добрым густам напісана п'еса «Саслужыўцы» (праўда, «без віны наватая» ў тым, што яе ўзялі амаль усе тэатры рэспублікі і таму яна нецікава глядзіцца на афішы).

АЛЕ ЧАСАМ, з самымі добрымі намерамі імкнучыся адгукуцца на патрэбы часу, тэатр ставіць п'есы слабыя, далёка не дасканалыя, са штучнымі сітуацыямі, з зададзенымі героямі, якія не нясудь, а толькі дэкларуюць ідэю. Такія, мне здаецца, у рэпертуары п'еса А. Каламійца «Першы грэх». Таму і акцёрам у гэтым спектаклі няма магчымасці праявіцца. Мабыць, не зусім абавязкова было ставіць п'есы «Дзіўны доктар» А. Сафронава і «Дзесяць сутак за каханне» Б. Рэцэра і У. Канстанцінава, «Другая» С. Алешына, якія не маюць вялікай мастацкай вартасці. Ва ўсякім разе, на гомельскай сцэне мы асаблівай вартасці ў іх не адчулі.

Мала працуе тэатр з беларускімі драматургамі. А, відаць жа, няма большага шчасця для артыста, як удзельнічаць у самай першай прэм'еры. Між іншым, наш тэатр мае свой вопыт у стварэнні абыякавых спектакляў. За «Рудабельскую рэспубліку» і «Легенду аб неспаспяванай песні» ён атрымаў Дыплом першай ступені на рэспубліканскім аглядзе. З калектывам супрацоўнічалі А. Маўзон («У бітве вялікай») і А. Махнач («Маленькі салдат Брэсцкай крэпасці»).

«Рудабельская рэспубліка» (інсценіроўка кнігі С. Грахоўскага) і «Легенда аб неспаспяванай песні» — творы, аўтарамі якіх былі рэжысёр І. Папоў і артыст тэатра М. Пало.

Драма А. Маўзона звязана месцам дзеяння з Гомелем (виде-

мы па гісторыі стракапытаўскі мяцеж). Шкада, што тэатр, відаць, не быў паслядоўны ў сваіх патрабаваннях да А. Махнача і разам з драматургам так і не здолеў знайсці яркае і жывое сцэнічнае ўасабленне тэмы абароны Брэсцкай крэпасці.

Не кажучы ўжо пра тое, што ўсе названыя творы на гістарычную тэму, спытаем: чаму такі вузкі і кароткі спіс аўтараў, якія аддаюць свае п'есы менавіта нашаму тэатру? Гомельшчына дала беларускай літаратуры шмат яркіх пісьменніцкіх імёнаў, у вобласці ёсць прафесійныя літаратары. Яны ведаюць жыццё роднага краю, яго людзей. Няўжо тэатр не можа захапіць іх цікавай тэмай драматургічнага твора, прапанаваць арыенцір, дапамагчы парадамі і кансультацыямі? Зразумела, няма такіх «мясцовых», спецыфічна «гомельскіх» праблем, якія ў нечым рашуча адрозніваліся б ад тых, якімі жыве моладзь рэспублікі і ўсёй краіны. Ды толькі горад і наша беларускае Прыдніпроўе даюць багацейшы жыццёвы матэрыял для мастацкага асэнсавання, і тут могуць знайсціся сюжэты, якім пазайздросціць любы драматург-прафесіянал. Студэнцкае асяроддзе, праца рачнікоў Гомельскага або Пчоўскага портаў, нафта Рэчыцы, рабочыя дынастыі «Гомсельмаша», будні і святы калгаснага сялянства... Ды хай бы зазірнуў хто-небудзь з пісьменнікаў глыбей у гэты вір стваральнага і востра канфліктнага, радаснага і заўсёды звязанага з пошукам жыцця. Той жа А. Сафронаў застаецца ў творчасці адным песняром Дона, часта закрываючы на такім адкрыта «мясцовым» матэрыяле праблемы добра і зла, кахання і здрады, коснасці і наватарства, і яны — данскія п'есы — выклікаюць цікавасць шырокіх колаў гледачоў. Гомельскаму тэатру варта было б прыцягнуць да супрацоўніцтва І. Шамякіна, І. Мележа, Р. Сабаленку, І. Паўменку, Б. Сачанку — людзей, якія на гэтай зямлі гадаваліся і ўпершыню пазнавалі свет.

Для гэтага патрэбна ініцыятыва кіраўніцтва тэатра. Бо цяпер мы часцей за ўсё бачым на яго афішы назвы тыя ж самыя, што і на афішах Брэста і Разані, Калінінграда і Варонежа. У такіх выпадках тэатры, зладзіцца, называюць сцэну «пракатнай пляцоўкай», на якой зноў і зноў паказваюцца апрабраваныя і канчаткова адрэдагаваныя недзе і кімсьці творы. Жывому творчаму калектыву такая практыка не да твару. І яна не спрыяе творчым пошукам тэатральнай моладзі, пазбаўляе яе радасці ў мастацтве.

ЗНОУ вяртаючыся да моладзі тэатра, хачу нагадаць, што, каб стаць сапраўдным акцёрам, мала атрымаць спецыяльную адукацыю і нават мець талент. Трэба выходзіць у сабе грамадзяніна, ведаць, чым жыве сучаснік, пра што марыць, што любіць і што ненавідзіць. Акцёр павінен быць актыўным будаўніком камуністычнага грамадства, і трэба сказаць, што маладыя артысты нашага тэатра не застаюцца ў баку ад жыцця горада. Яны сустракаюцца са студэнтамі і рабочымі на розных канферэнцыях і абмеркаваннях спектакляў, выступаюць у цэхах «Гомсельмаша», кіруюць самадзейнымі драматычнымі калектывамі, шэфтуюць над воінскімі часцямі.

Зразумела, моладзь жыве ў тэатры не алясобным калектывам, а побач з большымі сталымі артыстамі, у якіх заўсёды знаходзіць дапамогу і сяброў. Многа ўвагі ўдзяляюць маладым галоўны рэжысёр тэатра народны артыст БССР І. Папоў, сакратар партыйнай арганізацыі заслужаная артыстка БССР Л. Старажава. Прафесійны рост кожнага з маладых радзе, а калі росту не бачыш — крыўдуеш...

Цяпер у рэспубліцы Міністэрства культуры БССР і ЦК ЛКСМБ праводзяць агляд маладых акцёраў. Мы спадзяемся, што гамільячанае — удзельнікі агляду — дастойна прадставяць свой горад, свой тэатр.

Фестываль драматургіі народаў нашай краіны адбыўся на Украіне. Прысвечаны 50-годдзю ўтварэння СССР, гэты агляд тэатральнага мастацтва паказаў, які шырокі рэпертуарны даягляд адырае літаратура для сцэны аўтараў усіх народаў краіны.

Міністэрства культуры УССР, Украінскае тэатральнае аб'яднанне і Камітэт прафсаюза работнікаў культуры рэспублікі прысудзілі дыпламы спецыяльным пастаўленым на п'есах рускага і грузінскага, башкірскага і казахскага, літоўскага і беларускага пісьменніка.

Дыпламам другой ступені адзначаны калектыв Палтаўскага музычна-драматычнага тэатра імя М. Гоголя, на сцэне якога з вялікім поспехам ідзе трагікамедыя Андрэя Манаенка «Трыбуналы». Палтаўскае паказалі на ў Мінску ў чэрні.

ПАЛТАЎСКАМУ «ТРЫБУНАЛУ» — УЗНАГАРОДА

Марына **БАРСТОК**

Дзве бярозкі, ўзяўшыся за рукі,
Абмінулі ельнік, дубнякі,—
Подбегам імчалі да чыгункі,
Каб здалёк убачыць цягнікі.

Знемагліся, глянулі
ў здзіўленні
І застылі, бегучы з гары.

Іх палілі жаркія праменні,
Абдавалі сіверам вятры.

Паласнулі іх маланкі з ліўнем,
Стукнулі без жалю перуны,—
Пажаўцелі на пачатку жніўня
І засохлі ў верасні яны.

Каб стаялі між дубкоў і клёнаў
У вясёлым, шумным гушчары,
Шапацелі б там лістом
зялёным,
Не завялі б гэтак без пары.

Ці заменіць момант
захаплення,
Парывання, бегу, забыцця—
Роўнае, спакойнае свячэнне,
Што ідзе ад паўнаты жыцця?

БАТАНІЧНЫ САД

Люблю я батанічны сад,
Ён чараўнічы пры любой
пагодзе,

Данута
БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

Падымацца санліўцы былой
шчэ промень не бліснуў.
Меней дбаць аб уласнай
выгодзе.

Больш аб родным і блізім.
Верыць:
не толькі сама ты
можаш быць спраўнай
і дужай.

Над вясёлай бяседай
узвысіць ціхую дружбу.
Упэўніцца:
усё не здолець.

Ды самае вартае выбраць.
Не спяшацца, не пнуцца —
час гэтым выйграць.

Раўней, свабодней рух,
хоць столькі ж калдобін
гразкіх.

Без пахвальбы гарачкавай
несці свае абавязкі.

Калі зноў ад крыку савы
Роспач сэрца і думкі агорне,—
Хай затрубіць дзед-лесавік
Цішыню на зялёным горне,
Туманоў раскруціць сувой;
Напалоханах злоснай савой
Птушанят схавае пад лапкі;
Прынясе ў сівой барадзе
Сон здаровы, ясны — прарочы;
Падаруе ружовы дзень
Па кароткай гаючай ночы.

**ПЕРАД
СВІТАННЕМ**

Некаму
дасвеццем абнімацца
Перад тым,
як у крыніцы абмывацца.
Бародой калоцца перад тым,
як брыцца.
„Хмельнай верхаводцы па
далінах брысці...
Шпачыха знямее на бярозе.
Мядзведзіха з мядзведзем
у бярозе
Перавалюшкаецца з левага
на правы —
Зляжала бок.

Раіса **БАРАВІКОВА****ПАМЯЦІ ДЗЕДА**

Калісьці на тваіх каленях
Праводзіла гадзіны седзьма,
Слухала — выбягалі алени,
Бачыла — выплывала ведзьма.

Аднекуль здалёку, здалёку.
Я засынала, і ў сне
Прыносіў мне бусел галёпу
На белым сваім крыле.

А зараз аднекуль здалёку
Выплываюць словы твае.
Таксама прыносіць галёпу
Мне бусел на белым крыле.

Спрабую—салодкая пышка,
Дзяцінства ж маё салатзей,
Звычайная казка і шышка
Хваёвая, столькі падзей
У дзяцінстве...

Далёка, дзяцінства, далёка...
Прыедзеш, за вёскай стаіш.
Чарнее у летнюю спёку
Дзядулін парэпаны крыж.
Нядоўга шукаю сцяжынку,
Магіла травой парасла.

Цвіце па некалькі разоў на
годзе—
У красавік, у май і ў лістапад.

Прыпынім нашу спешную хаду.
Вось першая, Цэнтральная
алея,
А злева колькі ружаў
палымнее...
Не прыйдзе гід —сама вас
павяду.

Уперадзе алеяў, як сясцёр,—
Бяроза і чаромха, ліпа, ясень...
У спёку там і цішыня, і засень,
Ды парадзеў зялёны іх шацёр.

Павольна ўсё рыхтуецца да сну,
На дрэвах чырвань—восені
прыкмета.
«Бывайце!»—ім сказала лета
І паляцела даганяць вясну.

На возеры свабодны горды
птах:
Мо ён застаўся ад сям'і
Страцімаў
І пушчан на вадзі самім
Максімам,
Што затрымаўся ў сонечных
краях.

Яго чакаюць тут усе здаўна:
Вярба схілілася і ціха плача,
Сібірскі кедр з вераю юначай
І Вераніка, з тых часоў адна...

Наехала гасцей-сяброў сюды
З далёкай і з мясцовай флары,
Удоваль ім і сонца, і прасторы,
А нам кагосьці нестасе заўжды...

Люба **ТАРАСЮК****БЯРОЗЫ**

Чаму песні спеты,
Чаму адзвінелі
У полі бярозы,
У бабіна лета
Навек заінелі,
Нібы ад марозу?

Ля кожнай дарогі
І каля парога —
Бярозы... Усё бела...
Чаму ў поле маці
Кагосьці шукаці
Увечары бегла?..

А словы нямелі...
У лісці з'іненым —
Прагоркляы слёзы.
Няўжо адшумелі,
Навек адзвінелі
У полі бярозы?..

ПОЛЕ

«Жыццё пражыць — не поле
перайсці»,—
Здаўна вучылі мудра нашы
продкі.

І АЛІ НАТАША выйшла з
самалёта, у Мінску ішоў
дождж. Яна вярталася з па-
хавання айчыма, якога, ёй
здавалася, не любіла. Але
лічыла сваім абавязкам пас-
ля смерці мамы падтрымлі-
ваць з ім нейкія зносіны.

Пасля доўгага чакання на могіл-
ках, якія наскрозь працінаў вецер,
ціжкіх памінак, дзе яна была чужой
сярод новых, ёй незнаёмых сяброў
айчыма, яе праіраілі дрыжкі. Ха-
лодныя дажджавыя кроплі збіраліся
на вейках, быццам нехта
прымушаў яе плакаць міма-
волі.

Плошча перад аэравакзал-
ам была заліта вадой. Плашч ляжаў у чамадане, і
даставаць яго не хацелася—
усё роўна прамакае. Ад
прыпынку таксі цягнулася
доўгая чарга. «Гадзіны на
дзве». — прыкінула Ната-
ша і пайшла пешшу.

Яна любіла хадзіць пад
дажджом. Памятаецца, Іван
Сяргеевіч заўсёды здзіў-
ляўся гэтаму, а мама гавары-
ла, што гэта ў Наташы
спадчынае, таму што яна
таксама ўсё жыццё любіла
хадзіць пад дажджом.

— Ты толькі адважся,
Ваня! Пад дажджом так лёг-
ка думаецца... А потым дома
ўлезці ў цёплы халат, заху-
таць ногі і сядзець з кнігай.
Добра, калі ў пакоі ні-
кога няма. А ў садзе ша-
лясціць дожджык і падаюць
яблыні.

— У мяне няма цёплага халата,
мне потым улазіць няма ў што, —
бурчаў Іван Сяргеевіч, а ў голасе
чулася ласка. Айчымы вельмі любіў
маму, але яны былі зусім ровныя лю-
дзі — і часта сварыліся.

Пастаяннай прычынай сварак была
Наташа. Іван Сяргеевіч гаварыў ма-
ме:

— Наташа проста пераймае твае
звычкі. Ёй бы ў галаву не прыйшло
цягачца пад дажджом, але ты гаво-
рыш, што гэта прыемна, вось яна
і будзе хадзіць і мокнуць і ўяўляць
сябе тургеневскай геранінай. А заўт-
ра будзе чыхаць і кашляць, і ад не-
летуценнасці застанеца толькі рас-
пухлы нос.

А мама, уздыхнуўшы, гаварыла:
— Пакой, Ваня, ты гэтага не зра-
зумееш. — і ішла без плашча ў сад,
можна крыху дэманстравальна.

Наташа не любіла айчыма. Яе

педантычная любоў да парадку, тое,
што ён заўсёды рабіў усё правільна
і вельмі падоўгу тлумачыў, чаму ро-
біць так, а не інакш.

А калісьці ж даўно, калі Наташы
было восем—дзевяць год, а Іван Сярг-
еевіч быў проста знаёмы, яны вельмі
сябравалі. Зрэшты, гэта яна заўва-
жыла яго ў поездзе, калі яны ехалі
ў Калінінград. Ён сядзеў у суседнім
купэ, расказваў гісторыі са свайго
калінінградскага жыцця, і яго ўкра-
інскія прымаўні здаваліся Наташы,
якая вырасла ў Маскве, вельмі мілы-
мі і смешнымі.

Аляксандра
ЧАРНЯЎСКАЯ

А. Чарняўская — па
прафесіі ўрач. На старон-
ках нашага штотыднёві-
ка яна выступала з на-
рысамі, якія былі заўва-
жаны нашымі чытачамі.

АЙЧЫМ**АПАВЯДАННЕ**

Паводле слоў Івана Сяргеевіча вы-
ходзіла, што жывецца ў гэтым раз-
бураным горадзе, у якім яшчэ многа
немцаў, вельмі весела і цікава. І ма-
ма, якой, нягледзячы на яе рашучы
характар, відаць, было страшнавата
выязджаць з Масквы ў незнаёмы го-
рад, узрадавана ўсміхалася.

І яшчэ Іван Сяргеевіч харапа спя-
ваў. Калі ён зацігваў сумныя ўкраін-
скія песні, у вагоне змаўкалі, і тва-
ры людзей рабіліся сумнымі і доб-
рымі, а мама адкладвала кнігу.

Можна таму, што пасля вайны па-
ляды ішлі павольна, а ў Івана Сярг-
еевіча ў сорах другім у Кіеве загі-
нулі жонка і дачка, і Наташына баць-
ка не вярнуўся да іх з фронту, к
канцу дарогі Іван Сяргеевіч і Наташа
былі ўжо неразлучныя.

У Калінінград яны прыехалі ўвеч-
чары трыццаць першага снежня. Ліў
дождж, вакол чарнелі руны, а да

А мне да сталасці яшчэ расці
і расці
І звездаць хлеб, у працы
несалодкі,

Нядобрым словам поле не
крані,
Што ўраджаем буйна
ўскаласіла,
А маладога сэрца карані
Бясконца п'юць яго любоў
і сілу.

Ніна ЗАГОРСКАЯ

Нейкі схмялелы ранак...
Ці, можа, я схмялела.
Як першы раз, дзіўлюся
ранку вясноваму...
Яшчэ з акна
Я згледзела шпакоў
ці мо другіх,
да іх падобных птушак.
Яны першыя згледзелі сонца,
што з-за небакраю плыло.
Зразумеўшы сігнал птушыны,
я спяшаюся па снежнай
скарынцы
на вялікі прагал ля рэчкі —

я спяшаюся вітаць зару.
Як лянны каток з запеку,
разаспаная і ружовае,
не спяшае, паволі коціцца,
прачынаецца сонца-зара...
І бягу я шпарка за сонцам
на гару, да падпораў-сосен...
Толькі што гэта?
Тысячы сонцаў,
вяселушак-люстэркаў
маленькіх,
зіхацяць на іголках сосен...
І гляджуся ў люстэркі тыя —
як бы лёсу свайго шукаю,
а вясёлае — друг мой — сонца
п'е люстэркі-расу...
Я праменні сонца
У далоні, як дзеці, лаўлю.
І адно маленькае шчасце
на рапіры — сасновай іголцы —
дадому нясу...

Люба РУСІЛКА

МАЦІ

Яе сустрэла — сэрца паласнуў
Жалобны колер просценькай
хусцінкі.

І ноччу вось мне доўга не
заснуць,
Цякуць у думкі матчыны
слязінкі.
І бачу зноў яе адну,
У чорнай хустцы, з тварам без
крывінкі,
Нішто не зможа страту ёй
вярнуць
І боль сардэчны сцішыць на
хвілінку.

У ЯГАДАХ

Падпіраюць неба сосны,
У роздуме хістаюцца.
А брусьціцы ранкам росным
Добра абіраюцца!
Тс-с... — дзяўчатак смех
іскрысты,
Водарам захмелены.
А навокал чыста-чыста
І ружова-зелена.

Жэня ЯНІШЧЫЦ

УЗОР

Узор мой вытчацца даўгім
На кроснах суму і спакою

Паміж зялёнаю вясною
І лістападам залатым.

Сатку узор прыгожы свой
Я з верасоў і медуніцы
І раскатаю ўвесь сувой
Да роднай вёскі Вяляніцы,

Узор другі сатку, калі
Упадзе лісце з галін дубовых —
І пасцялю на той зямлі,
Што волю мне дала і мову,
А трэці вытку я тады,
Калі ў журбе і вяселасці
Адыдуць лепшыя гады
Неўтаймаванай маладосці.

РАДКІ ДА СЯБРА

АЛЕСІУ

Яшчэ пранясуцца ў трывозе
Адчай. Неспакой. Забыццё.
Як лёгка ступаць па дарозе!
Як цяжка праходзіць жыццём,

Ісці з непакоем, без жалю
Пад полагам выспелых зор.
За гэтай адвечнаю даллю
Такі неабжыты прастор!

За роднай драўлянаю хатай,
За выганам тым палявым
Ўсё звязана з песняй крылатай
І з іменем простым тваім.

Сяргеевіч знайшоў нейкі «газік» і
павёз іх у абланы: Наташына мама
была настаўніца. На вуліцах не было
людзей, дамоў таксама не было, толькі
велізарныя кучы цэглы ды сям-там
сцены з чорнымі правамі акон.

Мама расказвала потым Івану Сяргеевічу, што вось тады яна па-сапраўд-
дзяму спалохалася: куды яна едзе ў
чужой машыне з невядомым чалавек-
кам у гэтым мёртвым горадзе! Што
будзе з ёй і з дзіцем! А Наташы было
спакойна і ўтульна на каленях у Іва-
на Сяргеевіча.

Будынак, у якім размяшчалася аб-
лана і ўсе астатнія гарадскія аргані-
зацыі, быў цэлы, але дзверы былі
замкнёныя. Ля пад'езда стаяў замёрз-
лы міліцыянер. Мама запыталася, як
трапіць у абланы.

— Сёння выхадны, — буркнуў мі-
ліцыянер і пайшоў рабіць абход.

Мама, здаецца, заплакала — у цем-
ры не было відаць.

— Ну цэ шчэ не лыхо, — сказаў
Іван Сяргеевіч і паверў іх у педву-
чылішча. Начаваць размяшчаліся на
стадах у класе, і Наташы было вельмі
весела. Иван Сяргеевіч пайшоў да
сябе ў інтэрнат, паабяцаўшы заві-
таць назаўтра.

Наступнага дня Наташа не памя-
тае. Мама, якая ніколі ў жыцці не
паліла ў печы, рана зачыніла коміні,
і яны ўчадзелі. На шчасце, Иван Сярг-
еевіч сапраўды прыйшоў раніцай, а
потым прыходзіў у бальніцу, дзе яны
з мамай ляжалі. Ён і адвёз іх на но-
вую кватэру, якую маме далі, па-
куль яны хварэлі.

Праз год мама і Иван Сяргеевіч
ажаніліся. Мама паклікала Наташу,
пасадыла на калені. Твар у яе быў
вінаваты.

— Наташанька, хочаш, Иван Сярг-
еевіч заўсёды будзе жыць з намі?

— Хачу, — узрадавалася На-
таша. Але ў тую ж хвіліну ёй раптам
захацелася, каб Иван Сяргеевіч пай-
шоў з іх дома і каб яны па-ранейша-
му жылі з мамай удваіх. Чамусьці
ёй раптам успомніўся бацька. Сваіх
ўспамінаў у Наташы не было, але
мама раней пра яго расказвала і толькі
пасля знаёмства з Іванам Сяргее-
вічам расказаць перастала.

Бацька быў разумны, вясёлы і пры-
гожы. У Наташы захавалася адно
пісьмо, якое ён прыслаў ёй з фронту.
Ён пісаў, што, калі прыедзе, абавязко-
ва навучыць яе скакаць праз ска-
калку, а пакуль ён патрэніруецца сам,
каб потым яму перад Наташай не
было сорамна. А ў канцы быў нама-
ляваны чалавечак з доўгай шыбай,
аблытанай скакалкай.

Бацька не вярнуўся з вайны, і яна
сама навучылася скакаць праз варо-

вачку. Наташа падумала, што Иван
Сяргеевіч зусім не падобны на яе
бацьку, але пабаялася яго крыўдзіць.
Яна толькі ўздыхнула і вайшла на
вуліцу.

Яны пражылі разам шмат гадоў.
Наташа вырасла, закончыла школу.
Іван Сяргеевіч пастарэў, палысеў.

— Наташа, трымай відэлец пра-
вільна і не хрумстай, калі ясі.

Наташа паклала відэлец, ёй больш
не хацелася есці. Ён гэтага не заўва-
жыў.

— Дарэчы, мне сёння патрэбны
былі нажніцы, а ты іх кінула ў сваім
пакоі. Хіба цяжка пакласці рэч на
месца, каб іншым не даводзілася шу-
каць?

Наташа, насупіўшыся, маўчала,
таму што Иван Сяргеевіч сапраўды
многа разоў прасіў яе класці рэчы
на сваё месца, але яна не ўмела гэта-
га рабіць.

— І яшчэ: ты зноў брала маю аў-
таручку, а я ж прасіў гэтага не ра-
біць, ты пішаш з нахілам і пяро ро-
біцца крывое...

«Ну, чаго ён ад мяне хоча?» Як
заўсёды ў такіх хвіліны, падумала
пра бацьку. «Чаму мне так не пашан-
цавала? Быў бы бацька, усё было б
інакш. Ён быў вясёлы, вялікадушны,

ён не крыўдзіў бы мяне з-за дробя-
зей. Нажніцы, аўтаручка... Калі б ён
быў жыў! Мама ніколі б не выйшла
замуж за Івана Сяргеевіча. Як ён мне
надакучыў! Вельмі мне не пашанца-
вала».

Калі б Наташа ведала тады праў-
ду! Калі б яна ведала, што бацька
жывы і праз год яна будзе плакаць
ад гора і адзіноты, чытаючы яго пісь-
мо! Але тады яна яшчэ нічога не ве-
дала і сядзела насупраць айчыма, на-
магаючыся праглынуць камячок, што
засеў у горле, і не заплакаць. Тады
Наташа са смуткам глядзела ў акно і
думала, што, калі б яна магла ска-
заць айчыму ўсё, ёй было б лягчэй.
Але за сталом сядзеў чужы чалавек,
а яна не любіла расказваць чужым
пра свае бядоты. Пакрыўджаная, яна
замаўкала, замыкалася ў сабе.

А Иван Сяргеевіч працягваў.

— Ты зразумей, мне не шкада
ручкі. Хочаш, я куплю табе новую?
Для мяне важна, каб ты прывыкла да
парадку.

Мама, спалохаўшыся, што Наташа
заплача, а потым будзе саромецца
сваіх слёз, абурана ўстала з-за ста-
ла:

— Перастань, Иван! Чуеш, пера-
стань! Наташа больш не будзе браць
тваёй ручкі. Я сама хачу адказаць
за тое, як яна трымае відэлец, і скон-
чыць на гэтым.

«Здаецца, я яго ненавіджу», — ужо
ўпэўнена сказала яна сама сабе і,
раптам супакоўшыся, пайшла ў свой
пакой.

Перад ёй мільгануў разгублены
твар айчыма. Ён машынальна выці-
раў акулеры ражком гальштук.

— Анечка, што здарылася? Я не
хацеў вас пакрыўдзіць. Я хачу На-
ташы толькі добра, ты гэта ведаеш.

І закончыў нечакана хрыплым го-
ласам:

— Ты ж ведаеш, што пасля смер-
ці Машы і Леначкі ў мяне засталіся
толькі вы. Я не хацеў вас пакрыў-
дзіць.

Мама рванулася да Івана Сяргееві-
ча, прыціснула яго галаву да сябе.
Наташа ведала, што цяпер Иван Сярг-
еевіч будзе пакутаваць, хадзіць на
дыбачках міма яе пакоя, вечарам бу-
дзе чысціць яе туфлі, а потым прый-
дзе і доўга будзе думачыць і прасіць,
каб яна не крыўдзілася. І, як заўсёды,
ёй будзе яго шкада, і яна засмяецца
яго няўмеламу жарту, як смялася
некалі ў дзяцінстве.

А з-за дзвярэй чуўся ціхі мамін го-
лас:

— Я ўсё ведаю, Ваня. Табе з намі
радзіць жыць. Дарэчы, мне

Мама памерла ў красавіку ў сонеч-
ны, цёплы дзень. Усё адбылося печ-
нана, Яна не паспела данесці руку да
сэрца, не паспела нічога сказаць,
Толькі на твары застыла здзіўленне.

Як бы аглушаная, стаяла Наташа
на могільках. Иван Сяргеевіч плакаў.
Яго ніяк не маглі адвесці ад труны.
А Наташа не ўмела плакаць пры
людзях. Яна ведала, што гора Івана
Сяргеевіча шчырае, але не хацела, не
магла дзяліць яго з ім. У яе было
сваё гора, і ў яе з'явілася свая адзі-
нота. Увечары Наташа плакала ў сва-
ім пакоі, накрывшы галаву падушкай.
Яна вельмі баялася, што хто-небудзь
пачуе і прыйдзе яе шкадаваць.

Праз два месяцы пачаліся выпуск-
ныя экзамены ў школе. Дома было
пуста і ціха. Иван Сяргеевіч павесіў
над ложкам мамін партрэт у чорнай
раме і, прыходзячы з работы, гадзіна-
мі сядзеў, глядзячы на яго, як быц-
цам спадзяваўся пачуць нешта, яму
недасказанае. Партрэт быў павяліча-
ны з аматарскай фотакарты, бяздар-
на адрэтушыраваны фатографам.
Твар на партрэце быў прыгожы, але
нейкі застылы і ганарлівы. А ў
жыцці мама не была такой прыгожай.
Яна была ласкавал, добра, з ціхім
голосам. Наташа не магла глядзець
на гэты чужы твар, яна не разумела,
навошта Иван Сяргеевіч павесіў пар-
трэт у агіднай чорнай раме ў доме,
дзе многа маміных рэчаў, дзе, як ёй
здавалася, яшчэ гучыць мамін голас.

На час экзаменаў Наташа перабра-
лася да сяброўкі, Иван Сяргеевіч іншы
раз прыходзіў да яе, каб даведацца,
ці ўсё ў яе ёсць, і запытання, як зда-
ла чарговы экзамен, але адчувалася,
што яму цяжка бачыць Наташу: яна
была вельмі падобная на маці.

У жніўні Наташа ад'язджала ў
Мінск здаваць экзамены ў інстытут.
На вакзале Иван Сяргеевіч мітусліўся:
то бегаў па бутэрброды і старанна
загортаў іх у сурвэтку, то ўспамінаў,
што Наташа забыла зубную пасту і
кідаўся да аптэчнага кіёска. У купе
вельмі доўга ўладкоўваў чамадан на
верхняй паліцы і толькі перад самым
адпраўленнем цягніка прысеў побач,
нясцела паглядзеў яе па галаве:

— Ты пастарайся ўжо, Наташка.
Мама так хацела, каб ты вучылася.

Наташы захачелася адхіліцца ад
гэтай чужой рукі, але яна спахапіла-
ся, застыла на месцы і моўчкі кіну-
ла галавой.

[Заканчэнне на 6-й стар.]

ГАДЫ два назад я, будучы ў Сібіры, ехаў з Нова-Сібірска ў Краснаярск. Здарылася так, што пры пасадцы на цягнік, у людской штурханіне, расчыніўся мой чамаданчык, і ў вагоне я вымушан быў нанова парадкаваць рэчы. Некалькі кнігі і газет я паклаў на вагонны столік.

Нечакана сусед дакрануўся да майго локця і папрасіў дазволу паглядзець газеты. Я зірнуў на яго і сказаў:

— Налі ласка, толькі яны — на беларускай мове.

Сусед усміхнуўся:

— То ж таму і прашу. Я — беларус...

Неўзабаве мы разгаварыліся. Сусед казаўся былым салдатам-панфілаўцам, ехаў з Нова-Сібірска да сына-шахцэра ў гасці.

ЛЕЙТЭНАНТ ЗІНА

— От ведаеце, — казаў ён, — мы сустрэліся як землякі. Мы не знаёмыя. А на Калінскім фронце, вось так нечакана, як і з вамі, сустрэўся я са сваёй настаўніцай. Пятнаццаць год яе не бачыў, нічога не чуў пра яе. І раптам... Паслухайце от.

Дзень быў спякотны, летні. Наша артылерыя няспынна давала фашыстам, як кажучы, «прыкурывы», а тыя агрызліся. На нашы акопы падалі снарады. Адзін з іх грывнуў недзе поблізу. Мне ў твар пуганула гарачай зямлёю, я выпусціў з рук аўтамат. Больш нічога не памятаю. Было гэта на пагорку ў рэдкалесі, а прагнуўся ў цёмным яры. Адчуў, што шый, рука і твар у мяне забітаваны. Губы заляпіліся ад смаку... Глянуў — нібы сонбабу. На каменных стапках каля мяне мая настаўніца Зінаіда Аляксандраўна ў гімназійскай службоў. У руках яе була клячка з вадзю і кавалак акрываўленай ваты. Я ляжу на вялізнай яловай ланцы — відаць, Зінаіда Аляксандраўна прыцігнула мяне на ёй сюды, у цёмны яр. Убачыў я тое на імгненне, а потым зноў праваліўся ў сон. Прагнуўся толькі ў палым шпіталі. Праз шэсць месяцаў, перад тым, як стаць зноў у строй, напісаў Зінаідзе Аляксандраўне пісьмо, але адказу не атрымаў. Дзе яна цяпер — не ведаю.

— А дзе яна вас вучыла? — спытаў я проста так свайго суседа.

— Ды тут, не так далёка ад Барабінска, у вёсцы Медзьякова. Цяпер гэта Куінскі раён Нова-Сібірскай вобласці.

Назва вёскі Медзьякова мне падалася знаёмай. Медзьякова? Няўжо? Я аж уздрыгнуў ад нечаканай здагадкі.

— Дык вашай настаўніцай была Бандарына?

— Адкуль вы ведаеце? — яшчэ больш здзіўўся сусед. — Канечне, Бандарына. Менавіта яна, Зінаіда Аляксандраўна, выратавала мяне ад смерці.

Я раскажаў суседу, што Зінаіда Бандарына дзесяць год таму назад памерла, пра сваё знаёмства з ёю з юнацкіх год. Ён слухаў уважліва і вельмі расчуліўся.

На станцыі Андэра-Суджанск я развітаўся з Міколам Акулічам — так звалі майго спадарожніка, але разварушаны ўспаміны доўга не пакідалі мяне...

Прыгадваўся 1924 год, калі зусім маладзенькая Зіна Бандарына ад'язджала на працу ў мястэчка Койданава. Перад ад'ездам яна забегла развітацца ў рэдакцыю газеты «Малады араты» (пазней

яна была ператворана ў часопіс). Былі тут А. Александровіч, І. Барашка, В. Маракоў і іншыя маладыя літаратары. Зіна скончыла Мінскі беллетэрыкум і ехала працаваць у пагранічны раён загадчыцай дзіцячага сада. Мы вшпавалі яе, зычылі поспехаў у працы і творчасці.

А праз два гады Зіна ехала ў Сібір, каб адкрыць у глухой вёсцы Медзьякова беларускую школу для дзяцей перасяленцаў з Беларусі, якія ствараліся наркамасветы РСФСР у Заходне-Сібірскім краі. Зіна везла туды шмат падручнікаў і літаратуры на беларускай мове.

Цяпер, пасля спаткання з Міколам Акулічам, захацелася даведацца больш аб працы Зіны ў Сібіры. Я напісаў пісьмо ў Куінскі раённы аддзел асветы і ў Медзьякова. І неўзабаве меў ужо цікавыя ўспаміны былых вучняў Зінаіды Бандарынай.

С. Дайняк пісаў, што Зінаіда Аляксандраўна была першай настаўніцай у Медзьякове, што яна заўсёды клапацілася аб сваіх вучнях, што яна прывезла ў вёску першы радыёпрыёмнік, ля якога вечарамі збіраліся і старыя, і малыя.

М. Акуліч пісаў, што шчыра любіла сваю настаўніцу, шкадавала яе, асабліва калі Зінаіда Аляксандраўна цяжка захварэла і ляжала ў балійцы ў пасёлку Куїна. Настаўніца падаравала М. Акулічу некалькі кніг, якія яна зберагае і зараз.

З успамінаў я даведаўся, што ў вясярнія часы Зінаіда Бандарына займалася з дарослымі, што, дзякуючы настаўніцы, многія яе вучні паехалі ў Томскі ўніверсітэт вучыцца на аддзяленні беларускай мовы.

У 1928 годзе З. Бандарына вярнулася ў Мінск. Каваль, Маракоў, Кляшторны і я адведзілі яе на другі ці трэці дзень.

Жыла яна з бацькамі ў невялікім драўляным доміку на правым беразе Свіслачы, непадалёк ад цяперашняга будынка ВДНГ БССР. З захваленнем слухалі мы яе расказ пра Сібір, пра далёкіх нашых землякоў. Зіна нават заспявала медзьякоўскую песню, якая кранула нашы сэрцы.

У чужыне жыцьцём будзеце плачаць і дучы...

Вядома, гэта была песня старой Сібіры.

У тым жа годзе З. Бандарына паехала на працу ў газету «Палеская праўда» (цяпер — «Гомельская праўда»), а і кастрычніка 1930 года стала студэнткай Усеаўзнага інстытута кінематографіі ў Маскве. Пасля сканчэння тэарэтычнага курса сцэнарнага факультэта яна працуе ў Віцебскім кіна-тэхнікуме, затым вучыцца ў аспірантуры Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе. У 1938 годзе яе накіроўваюць працаваць рэжысёрам Тэатра юнага глядача ў Архангельску, а напярэдадні вайны — у Горкім.

Пачалася Вялікая Айчынная вайна. З. Бандарына добраахвотна ідзе ў армію, паступае на медкурсы і ў чыне лейтэнанта, камандуе санітарным узводам легендарнай Панфілаўскай дывізіі, прымае ўдзел у баях пад Масквой, на Калінскім і Ленінградскім франтах.

Літаратурная спадчына З. Бандарынай не вельмі вялікая: некалькі зборнікаў паэзіі і прозы, сцэнарый, вершы, нарысы, апавяданні ў перыядычным друку. Але ўсё гэта было напісана шчыра, проста і працікінена.

Зінаіду Бандарыну памятаюць многія як настаўніцу, паэтэсу, празаіка, сцэнарыста і рэжысёра, але засталася яна ў памяці многіх і як медыцынскай сястра, як камандзір санітарнага ўзвода, лейтэнант медыцынскай службы Панфілаўскай легендарнай дывізіі.

С. ШУШКЕВІЧ.

З ПОШТАМ ЯЕ ВЕРШЫ ЗАПАМ'НАЮЦЦА

З вільнім задавальненнем прычытаю новую кніжку Еўдакі Лось «Перлына». Ва ўсіх сілах раздзеліць зборнік вершаў адчуваюцца шчырасць, веданне жыцця, гуманізм, патрыятызм.

Ці паэтэса піша пра Леніна, ці пра падзеі Вялікай Айчынай вайны, ці пра сваё падарожжа за мяжу, ці пра каханне — усюды паэтычнае «я» злі-

ваецца з героямі вершаў, з падзеямі, пра якія гаворыць аўтар. Адчуваецца, што паэтэса сэрцам перажыла ўсё тое, пра што піша.

Моя вершаў ланкачынская, выразная, і вобразнасць, і здымачнасць, дынамічнасць робіць іх запамінальнымі. Мне спадабаўся перш «Ветэраны». Ён як бы пра нас з мужам напісаны.

Напярэдадні 8-га Сакавіта хочацца навінаваць Еўдакію Янаўлеўну з мяночым днём, пажыдаць ёй здароўя і творчых поспехаў на шмат гадоў.

РЫГОРУ МУРАШКУ ў гэтым годзе споўнілася 67, калі 6 лёс быў да яго больш літасцівым. Але пра жыццё ён толькі сорок два, не паспеўшы здзейсніць многае з таго, пра што збіраўся і што мог бы напісаць. Шлях Мурашкі ў літаратуру быў тыповым для большасці беларускіх гісьменнікаў паслякстрычніцкай эпохі. Свае жыццёвыя ўніверсітэты ён пачаў праходзіць яшчэ ў роднай вёсцы Бязверхавічы, на Случчыне, у беднай сялянскай сям'і, якая гаспадарыла на пяці дзесяцінах зямлі і мела трынаццаць душ.

Скончыўшы народную школу, хлопчук спрабаваў далучыцца да сапраўднай навукі. Ён паступае ў случкае гарадское вучылішча. Ды трэба ж так здарыцца, што поп «арэзаў» Рыгора на «закоме божым». Няўдача не спыніла маладога бязбожніка: ён скончыў двухкласную валасную школу і ў 1917 годзе паступіў у настаўніцкую семінарыю ў Нясвіжы. Ды толькі і на гэты раз не надта пашанцавала сялянскаму сыну, што прагнуў спасцігнуць тэямніцы навукі: семінарыі ён не скончыў, беларускае акупацыя спыніла заняткі. Прышлося юнаку вярнуцца на родны падворак. Давялося Рыгору паспытаць і батрацкага хлеба, ходзячы на зароботкі, бо трэба было карміць вялікую сям'ю. Трагічныя падзеі вайны, беднасць, галеча, здэкі акупантаў — усё гэта прымусіла юнака шырэй паглядзець на жыццё і вызначыць сваё месца ў ім. Ён робіць выбар: які прадвызначыў увесь яго далейшы жыццёвы шлях. Мурашка ўключаецца ў падпольную барацьбу з акупантамі, распаўсюджае нелегальную літаратуру, расклеівае лістоўкі і пракламацыі, а затым становіцца партызанам.

Пасля вызвалення Беларусі Мурашка ідзе ў Чырвоную Армію, служыць у Оршы, Ленінградзе, Волагдзе,

[Заканчэнне. Пачатак на 4—5 стар.]

Паступленне ў інстытут не прынесла Натану радасці. Яна прывыкла ўсё рабіць для мамы: вучылася на інтэрні для мамы, прыбрала кватэру і ставіла на стол белы бэз, каб яе падаваць, пісала вершы і хадзіла ў музычную школу, каб мама магла ёю ганарыцца. А цяпер да яе наступленні нікому не было справы, хіба што Івану Сяргеевічу. Але і для яго яе ўдача, здавалася Натану, была вайнай толькі таму, што гэта спадабалася б маме.

Натану было вельмі адзінока. Але ўсё-такі ў чужым горадзе сярод малазнаёмых людзей ёй было лягчэй, чым у халодным апусцелым доме, дзе за ёй сачылі тужлівыя вочы айчыма.

Вечарамі, выходзячы з інтэрната, яна гадзінамі хадзіла па вуліцах, стараючыся не глядзець на асветленыя вокны чужых кватэр, дзе чыталі, пілі чай, ціха размаўлялі ішчаслівыя людзі, у якіх былі свае сем'і. Радасць прышла нечакана — у канверце, падпісаным незнаёмым почыркам, Натану чытала пісьмо, спачатку не разумеючы, потым баючыся паверыць у тое, што напісанае ў ім праўда, а потым плачучы ад ішчасця, таму што гэта было пісьмо ад бацькі.

«Дарагая мая дзяўчынка! Сёння атрымаў пісьмо ад Івана Сяргеевіча і даведаўся аб тваім велізарным горы. Мне вельмі балюча за цябе і шкада маму — яна памерла такой маладой. Будзь мужнай, родная. І ведай, што ты не адна на свеце. У цябе ёсць бацька. Ты ўжо вялікая, думаю, ты мяне зразумееш. Тан здарылася, што на фронце я сустраў жанчыну, якую памахаў. Не асуджай мяне, дзяўчынка, так бывае. Я напісаў тваёй маме праўду, і яна даравала мяне. Твая мама была вельмі вялікадушная і добрая. Тады мы вырашылі, што лепш мне не бачыцца з табой і не гаварыць табе праўды. Табе, напэўна, цяжка было б ведаць, што ў мяне ёсць другая сям'я. Я ніколі не парушаў нашага дагавору. Навер, гэта было нялёгка. Я ніколі не забываў цябе. Мама абіцала расказаць пра цябе, і я час ад часу атрымліваў яе пісьмы і твае фотакарткі. Але сустрэцца з табой я не адважваўся. І сёння гэта жахлівае пісьмо ад Івана Сяргеевіча.

Натану, дачушка мая! Я хачу, каб ты ведала, што я вельмі люблю цябе, што тваё месца ў маім сэрцы нім ні занята, што мой дом — гэта твой дом, і я заўсёды буду ішчаслівы цябе ў ім бачыць, а дзве твае маленькія сестрычкі палюбяць цябе гэтак жа, як і люблю. Твой тата».

— Мой тата, мой тата, — паўтарала Натану нязвычайнае словазлучэнне.

— Мой тата, — гаварыла Натану на гэты момант і тата, бо спыніўся

уступае ў бальшавіцкую партыю. У маі 1921 г. вяртаецца ў Случч і вядзе савецкую і партыйную работу ў горадзе і на вёсцы, працуе членам валаснога зямельнага аддзела. У 1924 годзе ён зноў у Чырвонай Арміі. Пасля дэмабілізацыі Р. Мурашка пра-

цуе адказным сакратаром часопіса «Бальшавік Беларусі», уваходзіць у рэдакцыю часопіса «Маладняк» і кіруючыя органы маладнякоўскага аб'яднання, потым знаходзіцца на пасадзе загадчыка аддзела мастацкай літаратуры Дзяржаўнага выдавецтва.

Пачаткам літаратурнай дзейнасці Рыгора Мурашкі можна лічыць 1924 год, калі ў газеце «Савецкая Беларусь» ён надрукаваў абразок «Папоўскі шлюб». Першы зборнік апавяданняў «Стрэл начны ў лесе» выйшаў у 1926 г., затым з'явіўся зборнік «У іхнім доме» (1929), названы па адназначнай апусціцы, зборнік апавяданняў «Прыгранічны манастыр» (1930), «Званкі» (1931), «Рузікі» (1932), «Мнодаўская ноч» (1934).

Мурашка з'яўляецца таксама аўтарам раманаў «Сын» (1926—1929) і «Салаўі святога Палікара» (1933—

гэты дзень, распячатваючы пісьмо ад Івана Сяргеевіча.

Пісьмо было сумнае. Падрабязна, як быццам пісаў справядліва, айчыны раскаваў пра сваю работу — ён быў інспектарам гарана. Скардзіўся, што вучні сталі вельмі самаўпэўненыя і не агаджаюцца з тым, што націсана ў падручніках, а настаўнікі, бездапаможныя і не могуць ім даказаць, што нігілізм Базарава быў перадавой з'явай, а не проста нормай наводзін дрэнна выхаванага маладога чалавека. Пісаў пра нейкага прыяцеля, які выйшаў на пенсію і вырабіў гуркі неверагоднай даўжыні, і яшчэ пра нешта такое ж нецікавае.

І толькі ў прыпісцы да пісьма ўпамінуў, што ён напісаў Натану

АЙЧЫМ

бацьку, і калі ёй гэта непрыемна, няхай яна яму даруе. Але ён не ведаў, ці мае ён права ўтойваць ад Натану праўду, а раптам ёй будзе лягчэй, калі яна даведаецца, што яе бацька жыў, і яшчэ Іван Сяргеевіч прасіў, каб Натану правільна зразумела маму, якая не хацела гаварыць ёй праўду не з-за помсты бацьку, а каб Натану было лягчэй жыць. А цяпер, калі Натану вырасла і можа ва ўсім разабрацца, мама, напэўна, сама б ёй расказала ўсё. Яна проста не паспеда, няхай Натану на яе не крыўдзіцца.

А ў другой прыпісцы Іван Сяргеевіч пытаўся, ці хабае Натану тых грошай, што ён прысылае, ці не трэба пасылаць больш, і прасіў, каб яна частей пісала, а то яму без яе сумнавата і ён адлічвае ў календары месяцы, якія засталіся да яе прыезду дамоў на канікулы.

«Дамой? — недаўдэна падумала Натану — Але мой дом там, у бацькі. І ён мяне чакае! Чаму Іван Сяргеевіч ніколі нічога не разумее? Як расдумачыць яму гэта, каб не пагрыўдзіць?»

Натану вырашыла адказаць непрыемную размову на нотым. Яна таксама купіла календар і выкрусівала працяглыя дні. Яны цягнуліся навоцна, лета яшчэ было вельмі далёка.

Бацька прысылаў вясялыя пісьмы, фатаграфіі са смешнымі подпісамі. Жыццё набыло іншы сэнс, Натану чакала сустрэчы з бацькам. Дзяўчаты ў інтэрнаце гаварылі ёй:

— Мы думалі, што ты злосная. А ты, аказваецца, вясялая. І наогул ты ішчаслівая. Натану, Табе нават

1939). Лёс трылогіі «Чалавек-маска» і рамана «Сям'я Канончыкаў», над якімі, паводле звестак друку, пісьменнік працаваў у пачатку 30-х гадоў, невядомы.

Мастацкая спадчына Мурашкі, як бачым, даволі багатая. На жаль, творы яго і дагэтуль не сабраны і таму мала вядомы сучаснаму чытачу, за выключэннем хіба толькі «Сына» і «Салаўяў сятаго Палікара». Дарэчы,

гольшчыкаў, жыццё горада, нараджэнне новага чалавека, барацьба за новы быт, новыя адносіны паміж людзьмі — усе гэтыя з'явы, характэрныя для першых пасляваенных гадоў, знайшлі свой адбітак у апавяданнях Р. Мурашкі «Вінчэсер», «Пытанні», «Катрыншчык», «Галіна», «Яйца і спіза», «Прыгранічы манахстыр», «Каваль Максім», «Бросня вясновая», «Пасвяціць», «Шлёмка-перніч-

пісьменніка з жыццёвымі нягодамі заўсёды побач была верная яго сяброўка Саламея Амялянаўна, якая і сёння, ужо ў немаладых гадах, рупліва працуе разам з людзьмі ў белых халатах, дапамагаючы многім вярнуць радасць жыцця.

Але, мабыць, самым лепшым сведчаннем духоўнай сілы, няязномасці, дужасці пісьменніка быў раман «Салаўі сятаго Палікара», над якім ён працаваў на працягу доўгіх год. За вяршэнне рамана было сапраўдным подзвігам пісьменніка-грамадзяніна.

Раман нельга глыбока зразумець, не прыняўшы пад увагу ўсе акалічнасці, якія ўплывалі на пісьменніка ў працэсе напісання твора. Прысвечаны падзеям, што адбываюцца ў глухой, зцінутай беларускай вёсцы на пачатку 30-х гадоў, раман «Салаўі сятаго Палікара» ўспрымаецца сёння як твор глыбока сучасны, надзежны. Гэта раман пра барацьбу новага свету з рэшткамі старога ладу, старой, антычалавечай маралі, заснаванай на ўладзе моцнага над слабым. Вядучы пафас твора — у неадольнасці новага, перадавога, у абароне ідэй гуманізму, праўды новага жыцця, сацыялістычных ідэалаў, носьбітамі якіх выступаюць настаўнік Васіль Гарбач, селянін Анісчык, старшыня сельсавета Масько.

Раман уражвае здзіўляючай цэласнасцю, глыбокай канцэптуальнасцю, а, галоўнае, у ім вабіць выразнасць маральнай пазіцыі аўтара, яго странасць, неспрымірмасць да свету бездухоўнасці, уласніцтва, да тых, хто хацеў бы вярнуць тое, што аджыло. «Салаўі сятаго Палікара» — гэта значны ўклад у беларускую рэманістыку. Апублікаваны ў часопісе «Польмы рэвалюцыі», раман быў прыхільна сустрэты чытачом. Пospех акрылі пісьменніка, і ён нават здолеў зноў вярнуцца да працы, хсць стан яго па-ранейшаму заставаўся цяжкім.

Вайна застала Мурашку ў санаторыі «Наваельня». Не паспеўшы эвакуіравацца, ён вымушаны быў застацца на акупаванай ворагам тэрыторыі. У хуткім часе Мурашка ўключыўся ў барацьбу з захопнікамі, дапамагае падпольшчыкам і партызанам, вядзе прапагандыстскую работу сярод насельніцтва. Нягледзячы на неспрыяльныя для творчай працы абставіны, Мурашка збірае матэрыял для новага твора і нават друкуе ў падпольнай раённай газеце апавяданне «Смерць маткі». Але гэтая старонка жыцця пісьменніка яшчэ чакае даследавання.

Загінуў Мурашка летам 1944 г. у часе прарыву блакады карнікаў у раёне Лагойска.

Рыгор Мурашка заслугоўвае таго, каб яго імя і яго творы былі шырока вядомы, бо ён жыў і працаваў дзеля нашага сёння.

М. МУШЫНСКІ.

У ПОШУКАХ ШЛЯХУ

ДА 70-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ РЫГОРА МУРАШКІ

апошні раман у 1970 г. выйшаў на рускай мове ў перакладзе Л. Салаўя. Творчасць Р. Мурашкі яшчэ чакае ўдумлівага даследчыка, які б аб'ектыўна, непрадзята паказаў сапраўднае месца пісьменніка ў беларускай літаратуры, хоць што-кольвечы ў гэтым напрамку ўжо зроблена Ю. Пшырковым, Н. Перкіным, А. Адамовічам і іншымі, а таксама аўтарамі апошніх калектыўных прац па гісторыі беларускага рамана і апавесці — Л. Голубезай і Д. Гальмако-

вым.

Багаты жыццёвы вопыт, набыты падчас працы на вёсцы, у Чырвонай Арміі, дапамог пісьменніку ў яго першых мастацкіх спробах, пераважна ў жанры апавядання, а затым і ў больш буйных жанравых формах. Падзеі грамадзянскай вайны, змаганне з акупантамі, гераізм паўстанцаў і пад-

нік», «Звенкі», «Стрэл начны ў лес», «Рузікі». Усе яны пабудаваны на вострых, драматычных канлізах, прасякнуты бадзёрым, жыццёсцвярджальным маладнякоўскім пафасам.

На пачатку 30-х гадоў Мурашка працуе асабліва інтэнсіўна. У яго спеюць задумы вялікіх мастацкіх палотнаў—трылогіі, рамана. Выходзіць другое, папраўленае выданне «Сына» (1933). Але цяжкая хвароба падсцерагла пісьменніка, прымуціўшы на доўга адысці ад актыўнай грамадскай і творчай працы. А тут яшчэ адно няшчасце напаткала сям'ю Мурашкі — трагічная смерць сына Генрыха. Людзі, што блізка ведалі Рыгора Дзілавіча, раскажваюць пра здзіўляючую, вартую глыбокай павагі мужнасць, з якой ён пераносіў несучаснае бацькоўскае гора і выпрабаванне лёсу. У шматгадовым змаганні

Наташа не прарэчыла ім, яна сапраўды была ішчасліва.

Перад пачаткам летняй сесіі Наташа напісала бацьку, што праз месяц прыдзе.

Экзамен па анатоміі быў перадапошні і самы страшны. Дзяўчаты дрыкалі пад дзвярыма лекцыйнай залы, кідаючыся да кожнага, хто выходзіў з заліковай кніжкай. Наташа выйшла радасная, сесія ў яе праходзіла выдатна.

У інтэрнаце яе чакала пісьмо ад бацькі.

«Дачушка, я хачу з табой паранца, — пісаў ён. — Толькі не думай крэм'ядзіцца, пастарайся зразумець мяне. Я, вядома, вельмі хачу з табой убачыцца, але не ведаю, як зараз гэта зрабіць. У мяне цяпер многа работы, і я мала бываю дома. Мая жонка — хворая і нервовае жанчына. Яна нават са сваімі дзецьмі часта бывае несправядліва і рэзка. І я баюся, што неацымісна, сама таго не жадаючы, яна можа нібе пакрыўдзіць, а мне гэта было б балюча. Давай адкладзем нашы сустрэчы да больш зручнага моманту. З часам я падрыхтую жонку, а можа выберуся і прыеду да цябе сам. Я вельмі люблю цябе, мая дзяўчынка. І калі-небудзь мы абавязкова сустрэнемся».

Жахлівая, знаёмая адзінота прыціснула плечы...

Больш пісем ад бацькі не было, і ўлетку Наташа паехала ў Калінінград. Іван Сяргеевіч сустракаў яе на вакзале з вялікім букетам белых бэзу. Убачыўшы Наташу, ён засунуў кветкі пад паху, палез у кішэню, доўга выцягваючы вялікую клятчастую насоўку, адварнуўшыся, нягэрадна цёр вочы, потым акульяры, і, нарэшце, паклаў букет на чамадан і моцна прыціснуў да сябе Наташу.

Падыходзячы да дома, ён радасна кланяўся суседзям, сшынуўся і гаварыў ім:

— Прабачце, мне няма часу, дачушка прыехала.

Потым забываўся, што спяшаецца, і патрабаваў, каб суседзі ўважліва пазглязелі на Наташу і пацвердзілі, што яна вырасла і стала прыгожай. Суседзі радаліся разам з Іванам Сяргеевічам і гаварылі, што Наташа стала зусім вялікай і, як дзве кроплі вады, падобная на маму. Наташы было сумна і да болю шкада Івана Сяргеевіча.

Лета было халоднае і дажджлівае. Наташа цэлымі днямі сядзела ў альтанцы і чытала. Каб яна не сумавала, Іван Сяргеевіч аднекуль прыцягнуў вясёлае, кадматае шпаня, зноў на зграбна скакала і лезла чалавацца — у яго ў жыцці яшчэ не было шліхт няшчасці. За апошні год Іван Сяргеевіч захапіўся шашкамі, і вечарамі Наташа гуляла з ім хоць гульню готу не любіла. Раніцай Іван Сяргеевіч уставаў на досвітку каб паспець чытаваць Наташліва-

вала гаспадарыць на кухні.

— Каникулы даюцца для таго, каб адпачываць, а не працаваць. Ад цябе патрэбна толькі адно: адаспацца і напярэцца. Таму да дзевяці гадзін будзь ласкава ляжаць у пасцелі. Абед і прыгатаваў яшчэ ўнора. Ты ляжы і чытай. Прыйдзі з работы, будзем гуляць у шашкі.

Калі Іван Сяргеевіч ішоў на работу, Наташы рабілася лягчэй. Яна прывыкла да сваёй адзіноты, і прыхільнасць айчыма ёй перашкаджала. У жніўні з нецярпеннем чакала ад'езду.

Развіталіся паспешліва — на вакзал прыехалі са спазненнем. Паабідала часта пісаць, есці ў час, сацьць за здароўем. Паспешліва пачалаваць ў штакі. Яна не ведала тады, што бацьчы айчыма апошні раз.

Другі курс быў ішчаслівы і неспакойны. Яна сустрэла Алега і забылася пра ўсіх — бацьку, Івана Сяргеевіча, сябе. Вясяной Наташа выйшла замуж. Іван Сяргеевіч на вяселлі не быў — хварэў. Ён прыслаў доўгае пісьмо. Пісаў, што рады за яе, што яго хвароба — дробязь, неяк абыдзецца. Няхай Наташа не турбуецца за яго улетку яны абавязкова убачацца.

Улетку Наташа з мужам паехала ў Крым. Перад ад'ездам Іван Сяргеевіч назваў ім, але Наташы не было дома, і ён гаварыў з Алегам. Прасіў, каб Алег прыглядаў за ёй, не пускаў гунацца адну і прымуціў яе паласнаць горла марской вадой — у Наташы былі хворыя міндаліны. Скажаў, што яны правільна вырашылі ехаць у Крым. Сам ён ніколі там не быў, але, кажучы, там цудоўна. Грошы на паездку ён выслаў напярэдадні і вельмі просіў Алега ні ў чым Наташы не адмаўляць, таму што ў апошнія гады ёй жылося нілгня, і ён хоча, каб Наташа добра адпачыла.

Лета было казачнае, і Наташы здавалася, што за два цароткія месяцы яна пражыла новае, вялікае і невярагодна ішчаслівае жыццё. Ёй было так хораша, што іншы раз яна палохалася гэтага свайго ішчасця. Нездзе ў глыбіні свядомасці, як павуціне, дрыжала думка, што яна не вартая Алега, што пройдзе час, і ён зразумее, што памыліўся, разгледзіць у ёй бязлівае, брыдкае казана. І тады зноў прыйдзе спусташальная адзінота, перакажыць якую ўжо не хопіць сіл.

Але прыходзіў Алег. І павуціне пераставала дрыжаць.

У канцы жніўня вярнуліся ў Мінск. Яны жылі ў трохпакаёвай кватэры, якая належала бацькам Алега. Бацька Алега — палкоўнік, даволі вядомы хірург, служыў у Германіі. І Алег некалькі гадоў жыў у вялікай кватэры адзі. Прывёўшы Наташу ў дом, ён сказаў:

— Тут усё тваё. Будзь гаспады-кім героі «Балады».

паліраванай мэбляй і крышталёвым посудам. Як і ў першы месяц жыцця з Алегам, яе не пакідала адчуванне, што яна самазванка, якая па непараўменні трапіла ў чужую багатую кватэру, так не падобна на яе ранейшы сціплы дом. Яна пакорліва выконвала ўсе ўказанні свяжухі, калі тая прыезджала ў водпуск: чысціла дываны, мыла парашком крышталёвыя вазы, да бляску націрала паркет. Але пры гэтым чамусьці заўсёды думала: «Трэба як след вычысціць іх дываны. Не разбіць бы чужы сервіз, не надрапаць бы паліроўку».

Праз год у Наташы нарадзіўся сын. Алег вучыўся ў аспірантуры, вельмі многа працаваў, і Наташа не бачыла яго цэлымі днямі. Яна кідалася паміж домам і інстытутам, ніж не паспявала ўсяго зрабіць і вельмі стамлялася. На пісьмы айчыма аднавала рэдка.

Іван Сяргеевіч пісаў кожны тыдзень. Ён вельмі непакоіўся за Наташу, патрабаваў, каб яна неадкладна знайшла няню для малаго. Няню знайсці не было магчымасці, але Наташа не хацела хваляваць айчыма і аднавала, што ёй зусім не цяжка, дзіцяці добра ў яслях, запрашала прыехаць у госці. Прыехаць Іван Сяргеевіч не мог: то было многа работы, то хвароба блытала яго планы, і Наташа, змучаная клопатамі, адклаўшы пісьмо, тут жа забывалася пра яго.

А потым прыйшла тэлеграма аб смерці. Як гэта часта здараецца, смерць Івана Сяргеевіча здалася Наташы нечаканай. Аднак суседзі ў Калінінградзе казалі, што Іван Сяргеевіч доўга хварэў, ляжаў у балыцы, але не хацеў пісаць аб гэтым Наташы і іншым не дазваляў гэтага рабіць.

Яна ішла пад дажджом, вяртаючыся з пахавання айчыма. Чамусьці ў галаву лезлі ўсялякія дробязі. Успомнілася, як у дзяцістве мама падарыла ёй прыгожую сукенку, а Наташа звалілася з арэалы, і сукенка адразу стала бруднай і непрыгожай. Наташа сядзела ў альтанцы, глядзела на разбітае калена і плакала — бяда, што мама будзе сварыцца на яе за сукенку. А Іван Сяргеевіч мазаў калена зялёнкай, дзьмухаў на яго, каб не балела, і сунішаў, што зараз ён памые сукенку, потым паглядзіць, і да мамінага прыходу Наташа зноў будзе прыгожай. Мама тады так нічога і не даведалася.

Успомнілася яго бурчанне: «Каникулы дадзены, каб адпачываць, а не працаваць. Ад цябе патрэбна толькі адно: адаспацца і напярэцца». Наташа ўжо больш года не магла ніяк выспацца, і не было каму сказаць ёй: «Будзь ласкава ляжаць у пасцелі да дзевяці гадзін. Увечары будзем гуляць у шашкі».

Недзя чужы, будзе жыць у іхнім доме ці, трывога- Асабліва-кую, асабліва-

Тэмаі Дары Навіны

□ У Бабруйску адбыўся конкурс палітычнай песні, у якім прынялі ўдзел самадзейныя артысты горада. Лепшыя выканаўцы ўзнагароджаны граматамі, дыпламамі, сувенірамі. Пераможцы наіраваны на абласны конкурс.

Тут жа адбыўся конкурс на лепшага чытальніка, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа.

Р. ДЗМІТРЬЕВА.

□ Пры Клімавіцкім раённым аддзеле культуры створан універсітэт культуры. На літаратурна-музычным факультэце з'явіўся 50 чалавек. Гэта выкладчыкі літаратуры гарадскіх школ, настаўнікі музычнай школы, рабочыя і служачыя прадр'яемстваў і ўстаноў горада.

Я. ЗЛАТКІН.

□ У сталічных кінастудыях «Цэнтральны» дэманструюцца мастацкія фільмы вытворчасці эстонскай кінастудыі. Гледачы ўжо прагледзелі кінафільмы: «Ураклі Старога Томаса», «Апошняя рэліквія», «Вясна», «Гладзятары» і іншыя.

Тэматычны паказ фільмаў, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння СССР, намячана правесці ва ўсіх кінастудыях Мінска і вобласці. Работнікі кінастудыі і дамоў культуры сталіцы пазнамілі ўжо мінчан з кінамастацтвам братаў Літвы, Кіргізкай ССР, У самавіку, красавіку пройдуць кінафестывалі фільмаў Азербайджана і Латвіі.

М. ДУБОУКА.

□ У Жлобіне пачалося будаўніцтва новай фабрыкі мастацкай інкрустацыі. Са шіла і бетону будуць пабудаваны трохпавярховы вытворчы і чатырохпавярховы адміністрацыйны карпусы.

М. ГАЯ.

□ На чарговыя заняткі народнага ўніверсітэта культуры ў гарадскіх пасёлках Узда прыехалі артысты Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Са сцэны раёнага дома культуры ў той вечар гучалі інструментальная музыка, песні, арый з опер, рамансы рускіх савецкіх і зарубежных імпазітараў. У канцэрте прынялі ўдзел народныя артысты рэспублікі А. Астрамечні, дыпламант Усесаюзнага конкурсу выканаўцаў Т. Тіацова, дыпламантка рэспубліканскага конкурсу Л. Ілюкевіч, артысты Б. Казанцаў і В. Савін.

С. МІХЕД.

□ Па ініцыятыве Жлобінскага райкома камсамола адбыўся раённы аглад-конкурс на лепшае выкананне грамадска-палітычнай песні. У ім прынялі ўдзел 14 самадзейных калектываў. Пераможцамі конкурсу выйшлі ансамблі раёнага дома культуры, Шчадрынскага сельскага дома культуры і камбіната бытавой абслугі. Сярод салістаў лепшыя былі Віктар Дарошчанка, Тая Кучынская і Клава Кавалевіч.

Г. МІХАЙЛАУ.

ПЕРШЫ АБАВЯЗАК МАСТАКА

А. ВАНІЦКІ,

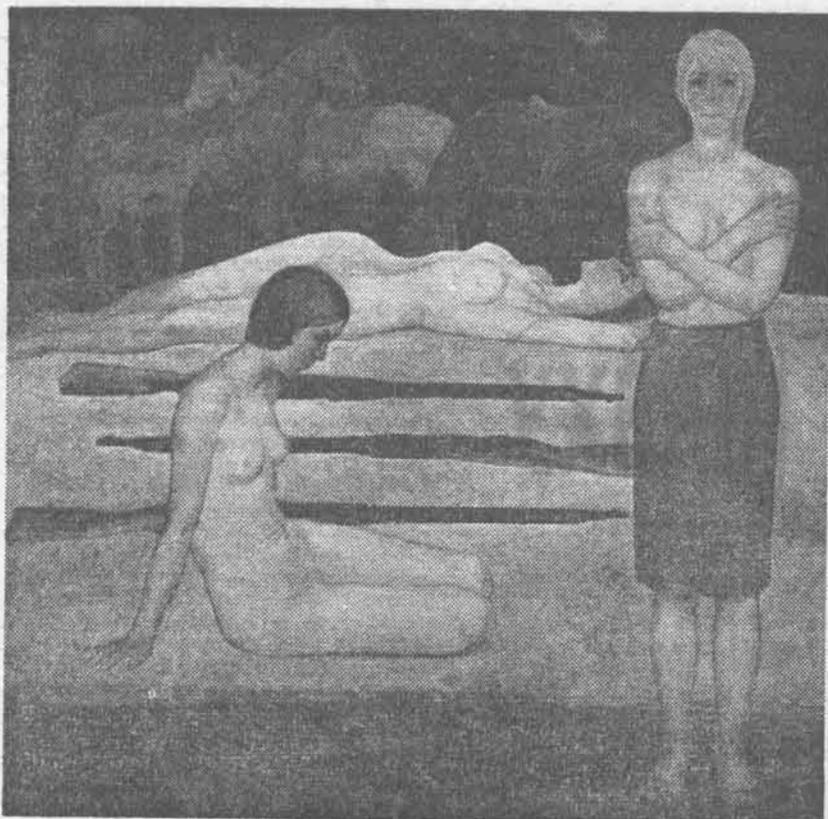
намеснік міністра культуры БССР

XXIV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза накрэсліў велічную праграму развіцця нашага грамадства на бліжэйшую пяцігодку. Істотная ўвага сярод шматлікіх важных пытанняў на з'ездзе была ўдзелена надзённым праблемам далейшага развіцця нашай навукі, літаратуры і мастацтва. І гэта не магло не актывізаваць творчую работу савецкіх дзеячоў культуры, у тым ліку майстроў выяўленчага мастацтва.

Партыйны з'езд заклікаў мастакоў яшчэ мацней звязаць творчасць з вялікімі справамі краіны, якая будзе камунізм.

На развіцці выяўленчага мастацтва сёння ўжо адчуваецца ўплыў праякнутага духам патрабаванняў XXIV з'езда Пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Гэтая пастанова — уважлівая, чулая падтрымка партыяй сапраўды наватарскага, сапраўды таленавітага ў нашым мастацтве, рашучы заклік па-дзелаваму, творча пераадолюваць усё, што не садзейнічае паспяховаму ажыццяўленню ў нашым мастацтве прынцыпаў партыйнасці і народнасці.

Дзялі мы ўсе прачыталі яшчэ адзін важнейшы партыйны дакумент — Пастанову ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік». Да ўсіх савецкіх майстроў мастацтва, у тым ліку і выяўленчага, мае дачыненне выказаная ў гэтым дакуменце прынцыпова-важная думка аб тым, што за гады будаўніцтва сацыя-

В. ГРАМЫКА. Жанчынам Вялікай Айчыннай прывітаецца.

У. ХМЫЗНКАУ. Скарына.

лізма і камунізма ў СССР узнікла новая гістарычная агульнасць людзей — савецкі народ. У развіцці гэтага тэзіса пастановы — цэлая праграма дзейнасці нашага мастацтва, важнейшы кірунак гэтай дзейнасці. «Скларпіся выдатныя рысы савецкага чалавека: адданасць справе камунізма, сацыялістычны патрыятызм і інтэрнацыяналізм, высокая працоўная і грамадская-палітычная актыўнасць, непрымырмасць да эксплуатацыі і прыгнёту, нацыянальных і расавых забабонаў, класавая салідарнасць з працоўнымі ўсіх краін. Выраслі пакаленні сапраўдных інтэрнацыяналістаў — самаадданных барацьбітоў за камунізм. У СССР створаны неабходныя матэрыяльныя і духоўныя ўмовы для далейшага росту творчых магчымасцей кожнага савецкага чалавека, усебаковага развіцця асобы».

Чытаючы гэтыя радкі Пастановы ЦК КПСС, нельга не думаць: які наш сучаснік, савецкі чалавек, багаты душой, і адлюстраваць ягоныя рэальныя рысы — першы абавязак мастака!

Ствараць вобразы нашых сучаснікаў, якія былі б здольныя выхаваўча ўздзейнічаць на гледача, якія па-

магалі б гледачу спасцігаць сутнасць працэсу развіцця нашай рэчаіснасці, — удзячная і адказная мэта выяўленчага мастацтва.

Партыйныя дакументы па ідэалагічных пытаннях — яскравы прыклад сапраўды ленинскага клопату пра развіццё нашай культуры.

Экспазіцыя, разгорнутая ў Цэнтральнай выставачнай зале ў сталіцы нашай Радзімы, — адказная творчая справаздача майстроў выяўленчага мастацтва перад партыяй і перад народам.

Выстаўка прысвечана 50-годдзю ўтварэння СССР. У яе экспазіцыі — усё лепшае, чаго дасягнула выяўленчае мастацтва Савецкай Беларусі за апошні час.

Абмеркаванне выстаўкі дасць магчымасць майстрам мастацтваў акрэсліць перад сабой новыя, больш складаныя задачы, формы і метады іх здзяйснення. Мы спадзяёмся, што грамадская думка аб экспазіцыі гэтай выстаўкі дапаможа беларускім мастакам найлепшым чынам падрыхтавацца да выстаўкі «СССР — наша Радзіма», якая адбудзецца ў дні святкавання 50-годдзя СССР.

У сувязі з занальнай выстаўкай і з выстаўкамі, якія за ёй абдуцца, патрэбна вялікая канструктыўная праца па далейшым удасканаленні спосабу вырашэння тых творчых праблем, якія ставіць жывая практыка нашага выяўленчага мастацтва. Вялікая карысць была б, калі б у асэнсаванні здабыткаў нашага мастацтва і таго, што яшчэ трэба яму здабываць, правілі б сапраўдную творчую актыўнасць не толькі крытыкі і мастацтвазнаўцы нашай рэспублікі, але і самі мастакі.

Па-гаспадарску кляпатліва абмяркоўваючы нашы здабыткі і нашы пралікі, імкнучыся пастаянна ўдасканальваць на аснове марксісцка-ленинскага дыялектычнага метаду крытэрыі ацэнак разнастайнага і складанага сучаснага творчага працэсу, мы павінны пасля кожнай выстаўкі рабіць істотны крок наперад — рабіць вывады, карысныя для штодзённай практыкі нашага мастацтва.

Менавіта аб гэтым думаеш у сувязі з вялікай справаздачай баларускага савецкага мастацтва.

Абмеркаванне выстаўкі — наперадзе. І наперадзе — вывады з гэтага абмеркавання.

Л. ГУМІЛЕВСКАЯ. Партрэт артысткі Бендавай.

Памінітаць Еўдакію Яшаўлеўну жаночым днём, пакадаць ёй здароўе і творчых поспехаў на шмат гадоў.

РЭПУТАЦЫЮ саліднага, аўтарытэтнага выдання «Польмя» падтрымлівае не толькі раздзеламі прозы, паэзіі і нарыса, але і раздзеламі крытыкі і літаратуразнаўства. Што гэта сапраўды так, пацвярджае і другая, лютаўская кніжка «Польмя» за гэты год.

Уражвае ўжо сам аб'ём літаратуразнаўчых і крытычных матэрыялаў нумара — яны займаюць амаль чвэрць часопіснай плошчы. Галоўнае ж у тым, што многія з гэтых матэрыялаў зроблены на добрым, «пальмяніскім» узроўні і ўспрымаюцца з той жа чытацкай зацікаўленасцю і хваляваннем, як і лепшыя паэтычныя і празаічныя старонкі нумара (у дадзеным выпадку маю на ўвазе адметныя ў сваёй настраёнасці і глыбакадумнасці апавяданні Я. Брыля «З новай кнігі», натуральныя па жыццёвай плыні апавяданні Ул. Карпава з яго кнігі «Прыванне ў нявісці і любові», пякучыя радкі паэмы А. Вялічэка «Гарынь» і арыгінальнае нізкае вершаў «паэтаў чырвонай Лодзі»). Аднак перш чым зрабіць кароткі агляд крытычных і літаратуразнаўчых выступленняў у лютаўскай кніжцы «Польмя» — невялічкі асуджэнне.

У гаворцы аб стане нашай крытыкі, якая адбылася на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», а таксама на нядаўнім пленуме праўлення Саюза пісьмнікаў Беларусі, прысвечаным гэтай жа пытання, гарачыя спрэчкі выклікала праблема суб'ектыўнасці і аб'ектыўнасці ў крытыцы. І ўдзельнікі лімаўскай дыскусіі, і прамоўцы на пленуме адзінадушна пагадзіліся на тым, што крытык у ацэнцы з'яў і фактаў літаратуры павінен імкнуцца да аб'ектыўнасці, рабіць літаратуразнаўчы аналіз твора на аснове аб'ектыўных законаў мастацкай творчасці. З другога боку, падкрэслівалася, што крытык — не статыстык, не бюстрасны рэгістратар, не судзіць ад літаратуры, а мастак, які творыць па тых жа законах мастацтва, што і пісьменнік, і што зацікаўленаць, дупшэўны водгук чытача выклічуць толькі тыя крытычныя працы, у якіх б'ецца і пульсуе жывая думка даследчыка, у якіх праўляюцца яго чалавечыя сімпатыі і антыпатыі, яго ўласная канцэпцыя жыцця і часу.

Зірнем, зыходзячы з гэтага, на матэрыялы, змешчаныя ў часопісе пад звычайнымі палымніскімі рубрыкамі «Крытыка і літаратуразнаўства», «Сярод кніг» і «Кароткія рэцэнзіі».

Найперш, хочацца адзначыць артыкул Р. Бярозкіна «Купала, Багдановіч, руская паэзія». Артыкул гэты — аб узаемаадчужненні нашых двух найвялікшых мастакоў слова, аб прыродзе

іх таленту («Янка Купала і Максім Багдановіч — два «духоўныя характары», два тыпы творчай культуры, яднолькава ўзрошчаныя рэвалюцыйным часам, і розніца паміж імі — розніца паміж многімі аспектамі часу, яго шматлікімі вымогамі і задачкамі»), аб традыцыях рускай рэвалюцыйна-дэмакратычнай паэзіі ў творчасці беларускіх паэтаў. Зрэшты, тэму, пачынаючы ў назве артыкула, крытык не вычэрпвае, ён закранае толькі

ці яго паэтычнага стылю. Нагадаўшы гэтую акалічнасць, даследчык заўважае (і не пагадзіцца з ім немагчыма): «Такі пісьменніцкі суб'ектыўзм — зусім натуральная з'ява, ён — сведчанне і паказчык нармальнага літаратурнага развіцця, якое не можа адбыцца інакш, як толькі праз вольнае слаборніцтва, а часам і спрэчкі розных творчых індывідуальнасцяў». Альбо вось другая заўвага крытыка: аб тым, што трэба паважаць творчую

гэта тое, што рэцэнзія напісана з глыбокай зацікаўленасцю, з хваляваннем, з адчуваннем асабістасці разумення і ўспрымання творчасці аднаго з нашых цікавых празаікаў.

Рэцэнзія Р. Семашкевіча на кнігу І. Баса «Надарожжа ў літаратурнае мінулае» цікавая дасведчанасцю рэцэнзента ў фактах і з'явах літаратуранага жыцця XIX стагоддзя, кампетэнтнасцю яго размовы і спрэчак з аўтарам — даследчыкам сувязей рускай, беларускай і польскай культуры.

Сур'ёзнасцю, прычэповасцю гаворкі вылучаецца рэцэнзія Г. Шупенькі на кніжку прозы М. Даніленкі «Наш дом». Рэцэнзент, не закрасліваючы цалкам творчасць пісьменніка, спрабуе разабрацца ў прычынах яго многіх няўдач, тактоўна раіць празаіка не збівацца на белетрызацыю сапраўды важных сучасных тэм, не спрашчаць складаныя праблемы жыцця. Вартасць рэцэнзіі Г. Шупенькі і ў тым, што сказанае тут пра М. Даніленку лёгка праецыруецца на іншых пісьменнікаў, якія таксама не заўсёды абіяжарваюць сябе глыбокай працоўкай характараў, пошукамі дакладнага і свежага слова.

І, Лушчыкі і А. Круглоў рэцэнзуюць «Нарысы гістарыяграфіі Бібліі і ранняга хрысціянства» Г. Ліўшыца, але, на жаль, рэцэнзія іх носіць чыста аналітычны характар. У асноўным аналітычна рэцэнзія Л. Малаш і А. Аксамітава на даследаванне Н. Махнач «Ідэяная барацьба ў Беларусі ў 30—40 гадах XIX стагоддзя».

Купалаўскія традыцыі ў нашай паэзіі жылі і трывалі, праблема гэта надзённая і хваляючая. І, пэўна ж, невяпадкова яна стала тэмай даследавання М. Яроша. На жаль, рэцэнзія М. Грышчыка на яго кніжку «Янка Купала і беларуская паэзія» напісана сумнавата, у ёй пераважае пераказ асноўных палажэнняў даследчыка.

У заключэнне некалькі слоў пра рэцэнзіі на мовазнаўчыя кнігі. Іх у нумары змешчана дзве: А. Наркевіч і А. Шыдлоўскі пішуць пра кніжку «Развіццё складаназалежнага сказа ў беларускай мове» А. Груды, а В. Лемцігова — пра «Мікратапанімічны назвы» Я. Адамовіча. Напісаны яны прафесійна, але, думаецца, крышачку не ў «пальмяніскім» ключы: яны больш прыдатны для спецыяльнага мовазнаўчага часопіса ці навуковага бюлетэня. Для «Польмя», якое адрасуецца масаваму чытачу, рэцэнзіі на такія і падобныя да іх кнігі павінны, мне здаецца, насіць больш «практычны», а не чыста мовазнаўчы характар.

К. РАГОВІЧ.

ЗА СПЛАЎ ДУМКІ І ПАЧУЦЦЯ

ГАРТАЮЧЫ «КРЫТЫЧНЫЯ» СТАРОНКІ «ПОЛЬМЯ»

адзін яе аспект — Купала і Някрасаў. Пра тое, як «някрасаўскае» («у абалонцы нейкай іншай тыпам і кірункам паэтычнай культуры») праўляецца ў творчасці Багдановіча, даследчык абмяжае паразважаць у наступным артыкуле.

Артыкул «Купала, Багдановіч, руская паэзія» — арганічны сплав думкі і пачуцця крытыка-даследчыка, надзвычай змястоўны, багаты на роздум, на тонкія назіранні і цікавыя высновы. Захоўваючы, так сказаць, высокую ступень навуковасці (аргументаванасць высноў, палеміка з іншымі даследчыкамі, спасылкі на аўтарытэты), крытык не хавае сваёй улюбённасці і чыста чалавечай зацікаўленасці прадметам даследавання, і яго пачуццёвая думка вядзе за сабой чытача.

Паэзія Купала і Багдановіча — з'ява, канечне, пераходная, яна жыве і вечна будзе жыць у нашым народзе. Крытык гаворыць пра даўні час, пра пачатак нашага стагоддзя, прасочвае шляхі станаўлення «духоўных характараў» двух волатаў роднай літаратуры. Ды — дзіўная рэч: разважання і высновы даследчыка (прыжання і многія з іх) гучаць надзённа і актуальна. Нагадаю толькі некаторыя магчыма, не галоўныя моманты.

У аўтабіяграфічных нататках Купала пісаў пра Багдановіча: «З першых жа вершаў яго я адчуў у ім шчырага паэта, але захапіцца ім, як магчыма, ён таго заслугоўвае, я не мог — вельмі ўжо па-рознаму мы пісалі». Са свайго боку, Багдановіч, высокая ацэнка ваячы талент Купала, у многім не пагаджаецца з ім, палемізаваў, нават адмаўляў некаторыя рысы і асаблівас-

спадчыну класікаў, аб тым, што гэтай павазе не спрыяе іерархія і ранжыр жыццёвых абліччаў іх. Як жа дарэчы яна, гэтая заўвага, сёння, калі, нядаўна адзначыўшы 80-гадовы юбілей Багдановіча, мы рыхтуемся ўрачыста адзначыць 90-годдзе з дня нараджэння Купала і Коласа! І шчыра адну думку крытыка хочацца нагадаць. «Эстэтычнае ў Багдановіча (ва ўсім разе, у лепшых яго творах), — піша Р. Бярозкіна, — нязменная сцвярджае сацыяльна справядлівае і гуманістычнае». Гэтая думка таксама гучыць надзённа.

Сярод рэцэнзій, што змешчаны ў лютаўскім нумары «Польмя», я вылучыў бы рэцэнзію Б. Бур'яна на выданне Б. Сачанкі. Карыстаючыся выпадкам, рэцэнзент гаворыць не толькі пра тое, што Б. Сачанка палічыў патрэбным уключыць у кнігу свайго выбранага, а кідзе позірк на ўвесь творчы шлях пісьменніка, вызначаючы на гэтым шляху тыя галоўныя вехі, якія выяўляюць адметнасць таленту празаіка, своеасаблівасць яго голасу ў сучаснай беларускай прозе. Акцэнт, якія расставілі крытык, уяўляюцца нам справядлівымі, а вывады — слушнымі. Пэўную нягроду выклікаюць толькі два моманты. Пагаджаючыся ўвогуле з тым, што ў прозе Б. Сачанкі сям-там праглядаюцца літаратурныя рэмінісцэнцыі, усё ж здаецца, што крытык занатла сурова паставіўся да аповесці «Накуль не развіднела». Думаецца, што ў апавяданні «Дзік-бадзья» няварта шукаць, няхай сабе і далёкіх, апасоўкаваных уплываў Д. Лондана, Д. Олдрыджа, Э. Хемінгуэй. Што, аднак, хочацца падкрэсліць асабліва, дык

МАЛАДЫ аўтар заўсёды мае вострую патрабу ў слове крытыка.

Ён чакае з незвычайна-трапяткім хваляваннем водгук на свае першыя літаратурныя спробы, на сваю першую кніжку. Такі ўжо логіка творчасці: неабходна ацэнка, бескампрамісныя заўвагі аб мастацкіх вартасцях твора, ізнана падтрымка. Без гэтага наогул цяжка ўявіць творчы рост пачаткоўца.

І усё ж яшчэ далёка не заўсёды дапамога пачаткоўцу прыходзіць своєчасова. На шляху творчых пошукаў аўтару часцічком, як паветра, не хапае менавіта аб'ектыўнага слова крытыка. Прыгадваецца, аб гэтым гаварылі зусім нядаўна на пленуме па крытыцы, яма накуль у нас крытычных аглядаў, якімі славілася руская рэвалюцыйна-дэмакратычная крытыка яшчэ з часоў Бялінскага, паэтам довадзіцца нярэдка самім абслугоўваць сябе — выступаць з артыкуламі аб творчасці свайго сабрата па пары...

У гэтым сэнсе выклікаюць пэўную цікавасць нататкі А. Грачанікава аб творчасці пачаткоўцаў «Крылы дуцяюць у палёце», якія змешчаны ў лютаўскім нумары часопіса «Неман».

У выдавецтве «Беларусь», як вядома, ужо некалькі гадоў выходзіць серыя «Першая кніжка паэта», невялічкія паэтычныя зборнікі пачаткоўцаў — рабочых, калгаснікаў, служачых... У мінулым годзе ў гэтай серыі дэбютавалі сем аўтараў: Валяніна Коўтун, Мікола Мішчанка, Марыя Шаўчодар. На-

НА ПАЧАТКУ ДАРОГІ

цікавасць аўтара нататак да новых імёнаў: што гэта за паэты, як яны глядзяць на жыццё, на свет, з чым ідуць, зрэшты-рэшт, у літаратуру?

Спрабуючы дорабумленна разабрацца ў творчасці пачаткоўцаў, А. Грачанікаў засяроджвае ўвагу не толькі на вельмі важных для маладых пытаннях майстэрства, але і на тым, наколькі змястоўная гэта паэзія наогул. І першы вывад, які ён робіць, далёка не судзілачны, трывожны: паэзія пачаткоўцаў значна адстае ад задач дня... У чым жа прычына? Аўтары — несумненна здольныя, таленавітыя, з добрай тэарэтычнай падрыхтоўкай, за плячамі ў кожнага — вышэйшая навуковая ўстанова. Але ці дастаткова аднаго таленту, каб увагобіць героя нашага часу, яго багаты духоўны свет у мастацкіх творах? Відаць, у наш атамны век, калі жыццё «падкідае» літаратуры ўсё новыя праблемы, акрамя таленту, у мастака павінен быць высокі інтэлектуальны, філасофскі ўзровень.

Дарэчы А. Грачанікаў прыгадвае тут вядомае выказванне Пісарава, што сапраўдны паэт павінен разумець, ведаць усё, што ў дадзены момант хвіліну цікавіць самых лепшых, самых разумных і адуканых прадстаўнікоў яго веку і яго народа.

Але варта б было ў артыкуле прывесці гэтую красамоўную цытата, палкам та-

нае і актуальнае пытанне аб месцы паэта ў грамадстве: «Паэт — вялікі змагар думкі... «рыцар духу», ці ж паэт — нікчэмны паразіт, які націпае іншых нікчэмных паразітаў дробязнымі фокусамі бясплённага фіглярства. Сярэдзіны няма. Паэтытан, які сатрасае горы векавога зла, ці паэт-казюка, што корпаецца ў кветкавым пыле». Сказана магчыма, рэзкавата, але як трапіна, як важка! Кожнаму пачаткоўцу неабходна ўсвядоміць тыя высокія грамадзянскія ідэалы, дзеля якіх варта жыць, змагацца, гарэць... Кожнаму, хто імкнецца быць сапраўдным паэтам свайго часу.

Але як жа ў гэтым сэнсе справаў аўтараў «Першая кніжка паэта»? Шчыра кажучы, не вельмі. Пшунца вершы маладымі некалькімі надта лёгкія, без асаблівага пачуцця адказнасці за паэтычнае слова. З горыччу А. Грачанікава прыходзіцца канстатаваць: «Нават бегла пазнаёміўшыся з вершамі большасці пачаткоўцаў, не цяжка заўважыць, што іх творчыя інтарэсы абмяжоўваюцца невялікім «пятакком». На тэматыцы іх вершы можна нават згрупаваць: аб роднай вёсцы, аб студэнцкіх гадах, першым каханні, дзіцістве...» Дзе ўжо тут гаварыць аб глыбокім пранікненні ў сутнасць жыццёвых з'яў, калі нярэдка «за радкамі не бачна аўтара, як асобы, — са сваім светаўспрыманнем, пошукамі, трыбога-

заўвага, што некаторыя пачаткоўцы ідуць у літаратуру не ад уласнага вопыту, а ад літаратуршчыны, ад задазненасці...

Між тым, юнацкі ўзрост даўно мінуў для ўсіх сямі аўтараў (ёсць сёння сярод іх і саракагадовыя!), накоплены дастатковы жыццёвы вопыт, павінна быць і аднаведная жыццёвая мудрасць — разуменне тых надзённых важных задач, якія стаяць перад усімі савецкімі людзьмі, перад кожным з іх пасобку.

Трэба аддаць належнае аўтару артыкула: ён вельмі дорабумленна і скурпулёзна імкнецца знайсці, адзначыць і падтрымаць усё станоўчае ў творчасці пачаткоўцаў... У Н. Шкляравай гэта — «ніхтыры, даверлівыя інтанацыі, імкненне гаварыць шчыра, проста»; у Н. Тулупавай, вершы якой уяўляюцца больш спелымі, — жаданне расказаць «аб людзях высакароднай прафесіі — урачах»; у В. Коўтун — «вобранае мысленне, інтуітыўнае пачуццё меры і шматзначнасці слова»; у М. Шаўчодар — «вера ў чалавечую дабрату» і г. д. Ёсць свая логіка і ў спяўджанні аўтара артыкула, што ў нашай літаратурнай моладзі — вялікія магчымасці, што «крылы дуцяюць у палёце»... Аднак бюспрэчна: гэты творчы палёт трэба камусьці больш клапаціва накіроўваць — той жа секцыі паэзіі СМ БССР, нарэшце, ралактарам у выдавецтве. Калі А. Грачанікаў, аналізуючы творчасць М. Мішчанкі піша, што

з усяго яго зборніка «Вячэрні зvon» па сутнасці ўражвае толькі адзін-адзіны верш, а астатняе патапае ў патоку шэрасці, апісальніцтва, гэта здаецца зусім неверагодным... І тут усхвалявана думаецца аб тым, як несур'ёзна, мякка кажучы, рэдагуецца ў нас кнігі маладых, як ад гэтага ўрэшце-рэшт нясуць маральныя страты і чытач, і аўтар. А тыя ж пажаданні, якія выказвае са спыскай на канкрэтных прыклады А. Грачанікаў аўтарам сямі кніжак, — вызваліцца з палону ненатуральнасці, дэкларатывнасці, дробнатэм'я, больш давяраць уласнаму пачуццю, пааб'ягаць запазычаным і г. д. — усё ж гэтыя пажаданні, заўвагі павінны былі хоць у нейкай ступені рэалізаваць рэдактары, калі кнігі знаходзіліся яшчэ ў рукапісах.

У канцы артыкула вельмі слушна акцэнтаецца ўвага на пытанні грамадзянскасці, як найбольш важнай якасці ўсёй паэзіі. Аўтар зазначае: «у маладых паэтаў адносна зацягнутае працоўнае выспяванне грамадзянскасці», у чым, па сутнасці, іх няздатнасць «глыбока пранікнуць у багаты і складаны духоўны свет нашага сучасніка». Думаецца, што гэтым, менавіта гэтым, у першую чаргу тлумачацца тыя творчыя пралікі і нудачы аўтараў першых кніжак, аб якіх з ведааннем справы гаварылася ў артыкуле. Грамадзянскасць — душа паэзіі.

Я. ІВАНОВ.

МІНАЕ ўжо амаль паўгода, як на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» (13 жніўня 1971 года) быў надрукаваны артыкул «Дзеці ідуць у тэатр», дзе з вялікай трывогай гаварылася пра творчае жыццё Рэспубліканскага тэатра юнага глядача імя 50-годдзя намсалома Беларусі і Дзяржаўнага тэатра лялек БССР, пра фарміраванне рэпертуару, пра ўзаемаадносіны паміж рэжысурай і акцёрскімі калектывамі. Рэдакцыя ведае, што ў тэатры юнага глядача адбылося абмеркаванне артыкула, і амаль усе, хто выступаў, пагадзіліся з тым, што трывога была не беспадстаўная, што ў дзейнасці калектыву ёсць сур'ёзныя недахопы. У адрас артыкула рабіліся заўвагі за не зусім дакладныя лічбы і празмерна вольную інтэрпрэтацыю асобных фактаў. Але пафасам усіх выступленняў быў клопат пра ўздым рэжысёрскай культуры, пра большую патрабавальнасць артыстаў да сябе, пра неабходнасць узбагаціць рэпертуар значнымі творамі сучаснай і класічнай драматургіі.

29 кастрычніка 1971 года наша газета змясціла артыкул артыста Алега Пары «Спытай самога сябе», дзе вельмі востра ставіцца пытанне пра этыку мастака, яго адказнасць за ўсё, што робіцца ў калектыве, яго грамадзянскі абавязак паслядоўна ўдасканальваць сваё майстэрства і выходзіць на сцэну з гарачым імкненнем раскрыць характэрныя чалавечыя жыццё і падзвігі.

Сёння мы друкуем выступленне заслужанай артысткі БССР Рымы Маленчанка — сваёасоблівы працяг абодвух артыкулаў, пра якія мы гаварылі.

РАБОТА АКЦЁРА — работа па прызыванні. Мне здаецца, гэтае сцвярджэнне асаблівых доказаў не патрабуе. Розныя шляхі вядуць у тэатр: шмат моладзі імкнецца паступіць у тэатральны інстытут, а многія, закончыўшы іншыя навучальныя ўстановы, усё такі трапляюць на сцэну. Ва ўсім разе, па-мойму, чалавек не ўгадвае выбіраць акцёрскую прафесію.

Такім чынам, у тэатр прыходзяць людзі, якія вельмі хочуць у ім працаваць. І тут жыццё іх складаецца па-рознаму. Адна іграюць, другія нічога не робяць, трэці, развітаўшыся са сваёй марай, наогул пакідаюць тэатр. Часам таму, што рэжысёр проста не мае патрэбы ў табе, і няма ў яго часу і жадання разгледзець твой талент. Так, менавіта талент, бо ў другім тэатры, бывае, гэты ж акцёр расцвітае, і прыкладаў гэтаму — мноства! Часам па іншых, самых розных прычынах. Ва ўсім разе, я думаю, не выклікае сумнення, што акцёру вельмі важна знайсці свой тэатр, сваю рэжысуру, пры дапамозе якой ён мог бы найбольш ярка і поўна раскрыцца. І сярод многіх тэатраў ёсць асобы, спецыфічны тэатр — дзіцячы, які, на мою думку, павінен мець сваё яркае творчае аблічча.

Пра гэты тэатр і пра свае сённяшнія клопаты і засмучэнні мне б хацелася пагаварыць. Ужо 16 гадоў мае жыццё звязана з Рэспубліканскім тэатрам юнага глядача, якому таксама 16 гадоў. Для тэатра, для акцёра тэрмін, мабыць, немалы. Ужо вырас гэты ўзгорчак жыццявага і акцёрскага вопыту, з якога лягчэй азірнуцца назад, ды і азірнуць наперад, у нечым разабрацца.

Першыя крокі нашага тэатра (і мае асабістыя) складваліся ўдала. Атмасфера студыйнасці, душэўнага ўздыму, агульнага клопату і штодзённых пошукаў. Рэпертуар тэатра разнастайны і дакладна прадуманы. Фактычна пад адным дахам нарадзіліся чатыры тэатры — для глядачоў адзінаццаці да семнаццаці гадоў. Зразумець дзіцячы тэатр як адзінае цэлае можна, калі дакладна разабрацца ў «эстэтычных прыступках», адчуць іх непарыўнасць.

Рыма МАЛЕНЧАНКА,

заслужаная артыстка БССР

ШТО МЫ БУДЗЕМ РАБІЦЬ ЗАЎТРА?

Кожны этап эстэтычнага росту звязаны з папярэднім. У гэтай пераемнасці і непадзельнасці заключаецца асаблівасць дзіцячага тэатра. «Тэатр для дзіцей закляканы ўзяць у свае рукі маральнае і эстэтычнае выхаванне дзяцей з самага ранняга ўзросту і разам са школай вясці іх да самастойнасці, даросласці, да атэстата не толькі агульнаадукацыйнай, але і грамадзянскай, эстэтычнай сталасці», — гаворыць галоўны рэжысёр першага ў краіне тэатра юных глядачоў — ленинградскага — З. Кагародскі. Так вызначалі нашы мэты, няхай іншымі словамі, заснавальнікі нашага тэатра Л. Мазалеўская і У. Стэльмах. Мы, акцёры, звязалі сваё жыццё з гэтым тэатрам, з гэтай верай.

Адсюль і разнастайныя ролі ў акцёрскім багажы, пачынаючы з лакальных і канчаючы ролямі рускай і зарубежнай класікі. Сустрэчы з тэатрам дапамагалі юнаму глядачу зразумець мову мастацтва. Безумоўна, жыццё наша не было бяскрыўдным. Былі свае цяжкасці, былі няўдалыя пастаноўкі, былі нецікавыя, стандартна сыграныя ролі, часам не хопала элементарнага ўмення. Кожны спектакль, які набываў этапнае для нашага росту значэнне, нараджаў новыя пытанні, новыя праблемы, новыя пошукі і ў тэатра і ў акцёраў. Што ж — у гэтым магла быць і зарука далейшага поспеху.

Цяпер тэатр уступіў ва ўзрост, калі, вобразна кажучы, патрэбна атрымліваць атэстат сталасці. І акцёры, якія пачалі разам з ім сваё сцэнічнае жыццё, пераступілі трыццацігадовы рубаж маладосці. У кожнага акцёра, канечне, ёсць затоеная мара сыграць нейкую пэ-

ную ролю або несці са сцэны сваю тэму. З гадамі гэтая мара выкрывіталізоўвалася больш рэальна, больш пэўна. Мара робіцца ўсё больш неспакойнай, бо праходзяць гады, а мара застаецца марай, ні ў што не ўвасабляецца, а ты проста бяздзейнічаеш, і, нарэшце, адчуваеш сябе выкінутым з жыцця тэатра.

Чаму ж здарылася так, што ты вырас як акцёр, зразумеў нейкія ісціны, засвоў навукі свайго рамяства — вымушаны быць у творчым прастой або іграць ролю выпадкована, якія тваю артыстычную ін-

службай, а і творчымі прынцыпамі?..

Другая, цесна звязаная з першай, — праблема драматургіі ў дзіцячым тэатры. На жаль, у нас ставіцца п'есы выпадковыя, сухія, я сказала б, пустаслоўныя, якія пазаўляюць жыццё яго глыбіні, нічога не даюць нашаму глядачу — паглядзець і забылі, а ў душы нічога не засталася.

Магчыма, нас саміх і Упраўленне па справах мастацтва Міністэрства культуры БССР гіпанатызуе слова «дзіцячы». А дзеці ж — і семнаццацігадовыя, для якіх неабходна глыбокая, змястоўная і востраакцыйная драматургія. Замест гэтага на сцэну пранікаюць інфантальнасць або прымітыў. Дзеці — гэта і школьнікі-пачаткоўцы, якія праз радзі і тэлебачанне атрымліваюць, як цяпер кажучы, багатую плынь інфармацыі па розных галінах ведаў і пэўныя ўрокі эстэтычнага выхавання. Таму і ад п'ес, адрасаваных самым маленькім нашым глядачам, мы чакаем не толькі традыцыйнай казачнасці. Наш рэпертуар павінен будавацца так, каб тэатр паграмадзянску актыўна і на сучасным узроўні размаўляў з тымі, хто да нас прыходзіць на ранішнікі і на вечэрнія спектаклі. Амплітуда тут вялікая, і на афішы могуць і павінны быць імёны не толькі апрабаваных драматургаў, што пішучы для тэатраў юнага глядача, а і Горкі і Чохаў, Купала і Чорны, Дастаеўскі і Фадзеў... Чалавек школьнага ўзросту не глухі да таго, што хваліла нашых папярэднікаў. Праўда, тут прыкры бывае «хрэстаматыійны глянц», класіку таксама трэба ўмець падаваць са сцэны.

Заснавальнік савецкага дзіцячага тэатра Аляксандр Бранцаў казаў: «Тэатр для дзяцей — гэта пашыраны тэатр для дарослых, больш завузваны, узмоцнены да той ступені свайго ўздзеяння, каб быць прыкметным не толькі для звычайнага дарослага глядача, але і для глядача больш патрабавальнага, гледача-дзіцяці, непадначаленага абывацельскай звычцы прымушанага сябе да прыняцця таго, што ўжо прынята іншымі».

Так, надзвычай вялікая адказнасць тэатра, які з'яўляецца суб'ектам маладога глядача. Не менш вялікая адказнасць за наш тэатр і наша — акцёраў, якія пачыналі ў гэтым тэатры і звязалі з ім сваё жыццё.

Якія ж высновы? Адно пытанні. Ці набудзе тэатр зноў сваё аблічча — аблічча тэатра для дзяцей? Ці знойдзем мы сапраўдных аднадумцаў, адданых сваёй справе? І нарэшце, напросту — што мы будзем рабіць заўтра?..

Гэта не дае спакою нам не адзін год. Хвалюе і сёння. Вастра адчуваеш, як цяжка працаваць без яснай перспектывы, тады, калі ў тэатры няма галоўнага рэжысёра. Яго якраз і няма ў нас.

дыўдуальнасць ніяк не раскрываюць? У нашым тэатры гэта не толькі я. Магу назваць і іншых акцёраў — Людмілу Бартацэвіч, Людмілу Цімафееву, Тамару Мужанка, Ларысу Бельскую, Барысу Барысёнка, Віктара Лебедзева. Спіс можна было б прадоўжыць. І ва ўсім тая ж творчая незадаволенасць, і часцей або радзей выпадковыя ролі (толькі пра рэдкую скажам — пашанцавала!). Ёсць такія акцёры, безумоўна, і ў іншых тэатрах, там, відаць, свае прычыны.

У нашым жа тэатры, па-мойму, можна вызначыць дзве першачарговыя асноўныя праблемы, якія вымагаюць неадкладнага вырашэння.

Першая — акцёрская група. Дзіцячы тэатр абавязаны быць тэатрам аднадумцаў, людзей, якія свядома ставяць і свядома ажыццяўляюць пэўныя задачы ў кожным спектаклі, у кожнай сустрэчы з глядачом. Адсюль і выпякае праблема кадраў. І рэжысёры, і акцёры, якія звязваюць свой лёс з лёсам дзіцячага тэатра, павінны працаваць у ім не па збегу жыццёвых акалічнасцей, а па прызыванні. І складаецца яно як бы з двух прызыванняў — мастака (рэжысёра, акцёра) і абавязкова, педагага. Для дзіцячага тэатра гэта неабходна. Мне здаецца, непатрэбны нашаму тэатру рэжысёры, якія хочуць рабіць толькі сваю бягучую, дабіваюцца арыгінальнымі сцэнічнымі прыёмамі сцвярдзення свайго «я» і поспеху. Патрэбны людзі, якія глыбока разумеюць прыроду дзіцячага тэатра, шчыра хочуць прысвяціць жыццё менавіта яму.

Ці маем мы права сказаць, што наша тэма — гэта група аднадумцаў, людзей, аб'яднаных не толькі

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФШАХ

Магілёўскі абласны драматычны тэатр паказаў прэм'еру спектакля «Сотнікаў» паводле аднайменнай аповесці Васіля Быкава (інсцэніроўка Ю. Собалева). У дэкарацыях па эскізах мастака М. Волахава спэктантль паставіў рэжысёр Ю. Собалеў.

У Дзяржаўным драматычным тэатры імя Якуба Коласа адбылася прэм'ера «Свой востраў» па п'есе эстонскага драматурга Р. Каўгера (пастаўка А. Макавіна). Пастаўка лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскага, рэжысёр У. Забела, мастацкае афармленне А. Салаўева, музычнае — І. Нісневіча. У спектаклі шырока прадстаўлена моладзь тэатра. На здымку — леташні выпускнік Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута В. Грушаў і П. Ламан, роллях Нігласа і Януса.

В ОБРАЗ ІВАНА ў гэтым спектаклі выклікаў спрэчку ў крытыкаў і ў тэатры.

Што гэта — яшчэ адзін варыянт балетнага юнака ў вопратцы сучасніка ці новы мастацкі вобраз, гераічная асоба, якая дзейнічае ў складаных умовах уцекаў з палону? Рабіліся заўвагі і ў адрас кампазітара: італьянская, блізкая да тарантэлы, музычная тэма Джуліі распрацавана больш глыбока ў сімфанічным балете, чым беларускія інтанацыі, якія неабходны для таго, каб воін быў жывым і канкрэтным сцэнічным партрэтам, непаўторным у псіхалогіі, думках, рухах сэрца. Мабыць, у такіх закідах ёсць пэўная рацыя.

Адзін з выканаўцаў партыі Івана М. Грышчанка пайшоў па шляху пошукаў нацыянальнага ў характары героя, а гэта ў харэаграфіі мае свае спецыфічныя цяжкасці.

Артыст шукаў не толькі самабытнае, індывідуальнае, непаўторнае, ён у нечым і набліжаў вобраз да яго папярэднікаў у нашым балете: да Сымона («Салавей»), Яні

АКЦЁРЫ І РОЛІ

У ПРОМНІ БЯЗЛІТАСНАГА ПРАЖЭКТАРА

МІХАІЛ ГРЫШЧАНКА ў БАЛЕЦЕ «АЛЬПІСКАЯ БАЛАДА»

зерні, і саліст не забываўся на іх, эстэтычна абгрунтоўваючы сваё разуменне арыгінальнага вобраза ў балете Я. Глебава і харэаграфіі А. Дадзішкіліяні.

Перш-наперш ён разумна і мэтанакіравана ўзвзяў і размеркаваў тэмперамент у танцах. Часцей за ўсё харэаграфічны рух Грышчанкі ў гэтай партыі — гнеўны і пастычна адухоўлены, пластычна дакладны і філасофскі асэнсаваны, зграбны і эмацыянальна насычаны. Іван — чалавек з гарачым сэрцам, шчыры і надзвычай чужы. Яго сцэны і дуэты з Джуліяй (М. Пятрова) прасяяны глыбокай павагай да дзяўчыны. У іх няма сантыментальнага лірызму. Вобразна кажучы, гэта людзі, якія ў самых пастычных паўнастроі дыялогах не забываюць, што пад нагамі іх абываюць камяні і

рых сіл, якія атручваюць чыстае паветра італьянскай і беларускай зямлі.

У спектаклі няма некаторых істотна-важных эпізодаў, якія ёсць у аповесці Васіля Быкава і ў аднайменным кінафільме, і балет у пэўным сэнсе па жанры «камерны». Але камернасць не пазаўляе яго хвалюючага драматызму і сапраўднай трагедыінасці. Трагедыя Івана аптымістычная: яна асвятляецца недалёкай перамогай, за якую гіне салдат.

Да вобраза Івана можна аднесці думку М. Грышчанкі, якую ён выказаў пра Машку («Выбранніца»): «...Машка бліжэй мне тым, што ён — беларус, палымяны змегар за праўду, супраць зла і

НА ПЛЫНІ ЧАСУ

Тарасу ХАДКЕВІЧУ — 60 гадоў

7 сакавіка аўдэмаму беларускаму празаіку Тарасу Хадкевічу спаўняецца 60 гадоў. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«З наэдзвінскіх далаў, з Полаччыны, павялі Вас сцежкі ў вялікае жыццё. Вельмі рана, у 17 год, Вы адчулі сілу і характава друканага слова і ўзяліся за пераўражэнне. На старонках рабінных, а потым рэспубліканскіх газет з'явіліся Вашы артыкулы, нарысы, рэпартажы, вершы.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Ваша літаратурная творчасць набыла плённы характар. Маючы вялікі запас убачанага і перажытага, Вы звярнуліся да жанру прозы. Адна за адной выходзілі апавесці «Братэрства», «Раха ў гарах», «Вяснянка», зборнікі апавяданняў.

Значным дасягненнем з'явіўся Ваш раман «Даль палыва», у якім з глыбокім веданнем жыцця паказана наша жаласная вёска, яе працавітыя людзі.

Вы, разам з тым, і аў-

тар шэрагу кніг публіцыстыкі і нарысаў, што сведчыць аб шырокім дыяпазоне Вашай творчасці.

Працуючы доўгі час у СП БССР літаратурным кансультантам, Вы аддалі шмат сіл і клопатаў выхаванню маладых пісьменнікаў.

Мы ведаем Вас як доб-

рага таварыша, як актыўнага грамадскага дзеяча. Жадаем Вам, дарагі Тарас Канстанцінавіч, новых поспехаў у творчай працы, добрага здароўя, шчасця.

Штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага вішавання.

маахвярнаю барацьбу антыфашыстаў з гітлераўцамі, пра вызваленне Савецкай Арміяй Славакіі вельмі хораша расказана ў апавесцях «Братэрства» і «Раха ў гарах». Гэтыя дзве апавесці прысвечаны інтэрнацыянальнай дружбе простых людзей, іх баявому адзінству ў барацьбе з фашызмам. Перад намі паўстаюць са старонак гэтых кніг, як жывыя, кожны са сваім адметным характарам і думкамі, людзі многіх нацыянальнасцей, аб'яднаныя адной галоўнай ідэяй, ідэяй перамогі над фашызмам. Гэта савецкі грамадзянін Аляксей Адзінец, які выраўся з нямецкага палону і італьянец Рынальды, французжанка Жанет і славак Эдзек. Каларытныя ў апавесці постаці Франца Грамадкі і шустрага падлетка-падоляшчыка Вацэка. Добра паказана вядомае паўстанне ў Баньскай Быстрыцы, баі партызан з гітлераўцамі.

Апавяданні і апавесці былі для Тараса Хадкевіча нібы подступам да больш буйнага твора — рамана «Даль палыва», добра вядомага не толькі на Беларусі, але далёка за яе межамі. Перакладзены на рускую мову, ён палюбіўся многім і многім чытачам. Пра гэта сведчыць і агульны яго тыраж: чвэрць мільёна экзэмпляраў. І, відаць, раман палюбіўся таму, што ў ім шмат святла, шмат веры ў чалавечасць, якая перамагае ўсё нядобрае ў нашым жыцці. Я чытаў раман у першым выданні. Але мне і па сённяшні дзень запаміналіся нампаліт МТС Лявон Паходня, старшыня калгаса Зося Вальнец, дырэктар МТС Сцяпан Ваўчок, брыгадзір трактарнай брыгады Лявон, няўдалы старшыня калгаса Андрэй Бабейка.

Нямала цікавых і займальных апавяданняў напісана Тарасам Хадкевічам і для дзяцей.

Адночы, зайшоўшы да Хадкевіча па кватэру, пачаўшы на яго пісьмовым этапе даволі ёмісты рукапіс. Гэта быў новы раман «Песні Дэвіны» — пра людзей старажытнага беларускага горада і пра людзей яго маладзенькага брата, які асталіваўся на высокім беразе нашай вялікай ракі. Раман пра наш сённяшні дзень.

— Вось эдак гэты рукапіс у «Польмя» і адпраўся ў Саюз пісьменнікаў з'ездзіць на два тыдні ў адну цікавую мясцінку, — гарэна ўсміхнуўся Тарас Хадкевіч. — Разумееш, хаць ішчэ раз пабачыцца з некаторымі мамі героямі.

І гэта было сказана такім тонам, як некалі гаварыў ён у рэдакцыі «Звязды». І мне здалосся, што яму не шэсцьдзесят, а толькі якіх трыццаць год — тая ж неўгамаваная смага ўсё пазнаваць.

Добрага табе здароўя, дарагі дружа! Новых шчаслівых дарогаў!

М. ПАСЛЯДОВІЧ.

У ТЫМ няспынным працэсе абнаўлення акцёрскіх труп, які адбываецца ў тэатрах рэспублікі, усё часцей радуецца глядачоў выхаванцы Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. І ў Гродне таксама. Адкажныя ролі тут даручаюць Сяргею Кліменку, Уладзіміру Мішчанчуку... А ў творчай біяграфіі Тамары Нікалаевы на пачатку артыстычнай кар'еры з'явілася роля, якую ўпісваюць у біяграфію чырвоным радком — Кацярына. Пра гэта мараць актрысы, лічаць вялікім гонарам і адказнасцю аддаць духоўныя сілы стварэнню характару яркага, трагедыйнага, глыбокага. Студэнткай думала пра Кацярыну і Т. Нікалаева. Мабыць, разумеючы, што ён рызыкуе, рэжысёр А. Стрункін даверыў ёй ролю і тым падтрымаў заветныя імкненні маладой актрысы.

Рэжысура не памылілася. Рызыкаваць было варта. Бо Кацярына ў спектаклі «Навалніца» з удзелам Т. Нікалаевы ёсць. На маю думку, многае залежала ад таго, што пастаўлена драма А. Астроўскага тут адкрыта традыцыйна, без прэтэнцыйных мудрагельстваў, з вялікай пашанай да духу і літары выдатнага драматургічнага твора. У мінулым нумары газеты «Літаратура і мастацтва» артыст Ул. Дзёмін, гаворачы пра «Навалніцу», адзначаў, што Кабаніху Г. Пянкрат у Гродне іграе пераканаўча. З гэтым можна пагадзіцца, але трэба падкрэсліць, што як ад сцэнічнай трактоўкі ролі Кабаніхі залежыць гучанне вобраза, Кацярыны, так і наадварот. У дадзеным выпадку Т. Нікалаева выступае раўнапраўнай партнёркай вопытнай актрысы, вызначаючы часта сваім тэмпераментам пафас і асобных сцэн, і ўсяго спектакля.

У першай жа сцэне Кацярына ў Т. Нікалаевы поўная ўнутранага неспакою, засяроджаная і трывожная, яна нібы шукае нечага або некага, нібы прадчувае бяду. Страх і адчай яе павялічваюцца ад сцэны да сцэны. Пакутуе ўзруша-

АКЦЕРЫ І РОЛІ

ЧЫРВОНЫ РАДОК

ТАМАРА НІКАЛАЕВА У РОЛІ КАЦЯРЫНЫ У «НАВАЛНІЦЫ» НА ГРОДЗЕНСКАЙ СЦЭНЕ

ная душа, плача, усё часцей надрываецца яе глас, усё больш неспакойныя яе жэсты і рухі. І раптам, пасля адыходу Ціхана, застаўшыся з Варэарай, яна весела засмяялася, амаль гарэзіла заблішчалі яе вочы: «Ці такая я была!» Выканаўца нібы скінула ўсё груз дачаснага драматызму і стала зусім звычайнай маладой жанчынай, пазбаўленай ішчасця, аб якім Кацярына так гарача марыць. Такай адкрытай у пачуццях, шчырай у марах хацелася б бачыць Кацярыну ў спектаклі часцей.

Пасля сустрэчы са звар'яцелай барыняй Кацярына—Нікалаева зноў уся ўнутрана як бы сціснута, затрымцела. Гэта натуральна, але тут жа чамусьці яна пачала мітухціцца па сцэне ў парывістых рухах і жэстах. Спачатку думаеш, што такія пераходы ў эмацыянальным стане або выпадковыя ў ігры Т. Нікалаевы, або ад нявольнасці выканаўцы, ад жадання ўкласці ў такі дарагі і складаны вобраз усё, што ўмееш і не ўмееш, што ведаеш і не ведаеш. Аднак ад карціны да карціны пэўная экзальтацыя робіцца амаль асноўнай у сцэнічным вырашэнні вобраза.

У сцэне-маналогі з ключом у другой дзеі — «Вось пагібель, вось яна!» — такая экзальтацыя ў раскрыцці пакут заканамерная і дасягае свайго апагею, але ў

апошнім маналозе пасля развітання з Барысам — «Куды цяпер!» — паўтараецца, як аднастайны прыём эмацыянальнай характарыстыкі героіні. Кацярына ў Гродне таму і ўспрымаецца не так бунтаркай, як пакорлівай трагічнаму лёсу ахвярай цёмнага царства. Гэта таксама «пагодле Астроўскага», але не вычэрпае глыбіні вобраза.

Пакуль што Т. Нікалаева іграе Кацярыну асуджанай на гібель. Адсюль яе залішня чутлівасць, якая часам аяраджае думкі і дзеянне, адсюль падкрэслена драматызаваныя жэсты і рухі, напэўнасць голасу. У гэтай Кацярыне яшчэ няма мяцяжу, выкліку цёмнаму царству. Але яе пакуты і пагібель успрымаюцца ў спектаклі як адгалосак чалавечых імкненняў, якія вымагаюць грамадскіх змен. Гэты выразны матыў спектакля і апраўдае маральную чысціню Кацярыны з ле-экзальтацыяй і вялікім хваляваннем, як гэта раскрывае Т. Нікалаева.

Разумеючы, няпоўнае раскрыццё вобраза залежала ад нявольнасці маладой актрысы. Ды толькі тое, што робіць Т. Нікалаева на сцэне, яна робіць з непасрэдным уздымам, аддаючыся стыхій акцёрскага тэмпераменту, які можа з бегам часу знайсці больш глыбокае рэчышча і прывесці актрысу да вобраза Кацярыны-мяцежніцы.

А. БУТАКОУ.

ваны артыстам? Можна было б пажадаць яму большай вынаходлівасці ў дэталі і далейшай распрацоўкі лірыка-рамантычных інтанацый, якія выразна акрэслены ў партытуры кампазітара.

...У адным фотаальбоме я напатаку два здымкі з «Альпійскай балады»: Іван і Джулія ў выкананні Л. Чахоўскага і К. Малышэвай, тыя ж героі — М. Грышчанка і М. Пятрова. Нават чалавеку, які зусім не ведае артыстаў, выразна відна розніца ў сцэнічных партрэтах, пра якія вядзецца гаворка. Прыкметны — вонкавая стрыманасць у перадачы драматызму лёсу Івана першым выканаўцам партыі і бурная хваля гнева ў постаці М. Грышчанкі. Фотаздымкі праўдзіва адлюстроўваюць змест самабытнага спектакля, агульнае і індывідуальнае ў ім. Бачыць героя ў жывым і трапяткім танцы — сапраўдная эстэтычная аслода. Пражэктар і рампа не дазваляюць артысту нешта «недагаварыць» або наадварот, перабольшыць. Гэта добра ведае Міхаіл Грышчанка, а мы адчуваем у яго яркім героі «Балады».

адзначаныя намі ў цэнтральным вобразе «Альпійскай балады».

Акцёр не напірае механічна малюнак, створаны першым выканаўцам партыі Л. Чахоўснім, хоць танцавальная плястыка (рухі, па і позы) амаль аднолькавыя. Мне здаецца, што Л. Чахоўскі — больш мяккі, лірычны, не пазбаўлены ў асобных эпізодах і пшчотных акварэльных фарбаў. У М. Грышчанкі пераважаюць суровыя «рэзбрантаўсныя» фарбы. У псіхалагічным партрэце дамінуе напружаны драматызм і саброна Івана, Джулія (М. Пятрова), вырашана ў «грышчанкавай» эпічнай танальнасці. Нам уяўляецца, што гэта адпавядае зместу апавесці, набліжае спеланні да думак і творчых намераў талентавітага пісьменніка і не прарэчыць сімфанічна-абагульненаму стылю музыкі Я. Глебава.

Ці бездакорны сцэні-

Вобраз атрымаў ухваленне не толькі глядачоў. Пастаноўшчык спектакля, балетмайстар А. Дадзішкіліяні гаварыў:

— На ролю Машэкі выбіралі танцоўшчыкаў з ярка выяўленым мужчым, валавым пачаткам. Гэта і акцёр Міхаіл Грышчанка. Ён добра станцаваў Івана ў «Альпійскай баладзе», што, уласна кажучы, і вызначыла яго прызначэнне тут на галоўную ролю...

Да спектакля па матывах апавесці В. Быкава М. Грышчанка быў падрыхтаваны папярэдняй творчай дзейнасцю. Увогуле героіка пераважае ў рэпертуары артыста: Спартак, Мікалай («Мара»), Базіль («Дон-Кіхот») і іншыя партыі у якіх прыкметны аслабля-

У ХВЕДАРА Чэрні, можна сказаць, зайздросны выдавецкі лёс. Дэбютаваў ён у 1966 годзе кнігай «Добрай раніцы, людзі!», а праз якія чатыры гады меў ужо тры ўласныя кнігі. Што ж, гэта добра, скажам мы, але пры адной умове: калі паэт не губляе пачуцця адказнасці за сваё слова, калі ён плённа працуе, калі ён відавочна расце і сталее, калі паглыбляецца і ўзбагачаецца яго бачанне свету і ўдасканалваецца сродкі паэтычнай выразнасці.

Ці можам мы сцвярджаць гэта ў дачыненні да Хв. Чэрні, кідаючы позірк на ўсе яго тры кнігі? З адказам спяшацца не будзем. Адразу зробім толькі агаворку: мы не збіраемся, крыў божа, вымагаць ад паэта, каб кожны яго наступны твор быў лепшы за папярэдні. На творчым шляху бываюць няўдачы і ў самых выдатных паэтаў. Але нам важна адчуваць, ад чаго нараджаюцца гэтыя няўдачы. Няўдачу можна дараваць і нават апраўдаць, калі яна звязана ў ланцугу паэтычных пошукаў, але нельга, калі яна сведчыць, што аўтар дазволіў сабе палёгка, калі ён не выдатковаў на твор усіх сваіх душэўных сіл, калі ён зрабіў, страціў у сабе самім свежае адчуванне жыцця і свету, своеасаблівую чуйнасць мастака.

Хв. Чэрня — паэт, безумоўна, здольны. Крытыкі, праўда, не пліскалі ў ладні, калі выйшла ў свет яго першая кніга, але ўсё ж знаходзілі ў ёй шматбагачныя парасткі. Былі ў кнізе (хай і не багата) вершы, з якіх бачыўся душэўны і біяграфічны вопыт паэта. Было юнацкае захваленне светам, дарогамі, вайдроўкамі, прага каханні, жаданне жыць напоўнена і адказна, былі — ніхай сабе і не вышэйшага мастацкага гатунку — творчыя знаходкі, якія вялі нас у жыццё сваімі адметнымі эмацыянальна-выбранымі сцэжынамі. Была ў кнізе (хай часам і разрэджвалася шматслоўем, рыторыкай, банальчынай) атмосфера юнацтва і працы, народжаная ўласным жыццёвым вопытам (маладому паэту давялося папрацаваць пасля школы на Мінскім аўтазаводзе).

Але на фоне нешматлікіх удач было відна, як часта задавальваецца паэт прыблізнымі паэтычнымі рашэннямі, як не заўважае жыццёвых складанасцей, які цягне яго на штამп, як багата ў яго вершах нядабайных, няўключных, творча бездапаможных радкоў. Пра ўсё гэта пісалі ў свой час рэцэнзенты.

На жаль, пра гэта даводзіцца гаварыць і зараз, калі паэт мае тры кнігі. І, калі гаварыць зусім шчыра, мяне найбольш насцярожваюць ужо не самі па сабе выпадкі няўмелства (можна яшчэ навастрыцца, набіць, як кажучы, руку), як нейкі душэўны разрыў паміж жыццёвым, пачуццёвым матэрыялам вершаў і тымі літаратурнымі шляхамі, па якіх ідзе Хв. Чэрня.

Ён гаворыць пра дабрату (назва яго другой кнігі «Дабрэ свет»), сцвярджае чалавечую чужасць, дэкларуе увагу і душэўнасць, ваюе з чэрстваццю... Каго не паніліца ўсё гэта на актыўнае суперажыванне? Ды... у многіх вершах Хв. Чэрні, на жаль, не бліжча. Чаму? Пачытаем паэту другую кнігу:

Лясата, лясата,
Ні жмурынні нідзе,
Як мая дабрата

Між харошых людзей,
Сонца ў небе плыве
І праз сэрца плыве,
Песняй пырхае радасць
У густой сцяне.

О, каб ды культам узаемнасці
З'яўнаць вас, людзі, між сабой;
Скідайце ўсё — кашулі чэрстваці,
Сукенкі зману і нявернасці —
І будзьце сутнасцю сваёй.

Забудзьце ўласнае і прагнае,
Забудзьце ўсё, чаго не знаць,
Накрыўцеся адзінай праўдай
І спіце людзі, спаць, спаць...

І хрэпе паўпланеты
Так, што чуе-сусвет.

(«Трыпціх»).

Што нам абвешчана ў вершы дабрата, калі яна нічога не каштуе паэту, калі яна з'яўляецца да яго ў выглядзе ідылічнай, стылізаванай

РАЗМОВА ПА ШЧЫРАСЦІ

радасці («песняй пырхае радасць»), калі яна не мае судакранання з рэальным, неідылічным светам чалавечых турбот і трывог? Што нам рытарычна-літаратурны пафас «узаемнасці», калі ён выліўся ў танны літаратурны «сваобраз» (дарэчы, па-мяшчанску двухсэнсоўных: «скідайце... сукенкі зману і нявернасці»)? Усё тут выпадковае, дробнае, незабеспечанае чалавечым перажываннем. Адноль, мусіць, і гэтае душэўна неўспрымальнае пышна-слоўе: «О, каб ды культам узаемнасці...», якое цяжка выгаворваецца, але лёгка даецца паэту. Складваецца ўражанне, што Хв. Чэрня толькі імтуе складанасць успрыняццяў, філасафічнасць і глыбіню мыслення.

Чытаем такое:

Геній — яны зусім не геніі;
Іх прызнаюць Яны не прызнаюць,
У іх таксама — беды і трагедыі,
Яны і віны і гарэлк п'юць...

«Тонкае разуменне генія» — не можам устрымацца ад усмешкі.

Дзень-поч, ноч-дзень,
Яе дзін-дон, дон-дзін,
Спрадзена ўшло, ідзе,
І будзе вечна хадзіць...

гэта ўжо, так сказаць, узор асэнсавання плыні часу.

Хв. Чэрня ўсё супастаўляе з той павярхоўнай упэўненасцю, што ўласціва найперш халодным версіфікатарам:

І з той жа мужнасцю і верай
Я ў сорак першым бой даваў,
З якой мой дзед хадзіў на звера
І прададз хлеб свой здабываў.
(«Зямля»).

Ніхай даруе мне паэт, але ж аб'ектызаваны герой верша выказваецца тут надта ж у духу і стылі самога Хв. Чэрні.

І яшчэ колькі радкоў з верша «Возера было блакітна-шэрае...»:

Ах, бяда, бяда мая і гора,
Дык плыві ж на мне жутчай, плыві,
Расхвалой маіх пачуццяў мора,
Ускалішы мой акіян крыні.

Хто давадзе нам, што гэта (пачуццяў мора, «акіян крыні») не літаратурчыня?

Апошняя кніга Хв. Чэрні — паэ-

ма «Размова з памяццю». Паводле анатацыі, яна «прысвечана барацьбе працоўных былой Заходняй Беларусі за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, гераічным подзвігам савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, светламу дню нашай Перамогі над фашысцкімі захопнікамі, дружбе і міру на зямлі». Што такое анатацыя — усім вядома, кпіць з анатацыі сёння ўжо надакучыла. Але ўсё ж, нягледзячы на гэта, анатацыя ўражае.

Так, Хв. Чэрня напісаў паэму, сюжэтны твор з паслядоўным развіццём падзей, аб'ектызаванымі вобразамі, мастацкімі абагульненнямі, аўтарскімі адступленнямі — адным словам, з усім тым, што дазваляе выкарыстоўваць гэты жанр.

Маштаб падзей сапраўды глабальны, паэт ахоплівае зрокам, можна сказаць, цэлую гістарычную эпоху — ёсць прастора для абагульненняў і роздуму. Але пачытаем паэму. Вось якімі словамі падае аўтар перадгісторыю герояў — сыноў старога Мацеля, музыкі і цяжкім лёсам селяніна заходнебеларускай вёскі:

А выраслі — ад бацькі
Пайшлі ў чужыя вёскі прымакані,
Дзе пілавалі іх і грызлі як сабакі,
І вылі ночы ля дзвярэй ваўкамі,
О, лёс музыка!

Некалькімі надзвычай «дакладнымі і выразнымі» радкамі прадстаўляе Хв. Чэрня галоўнага героя твора Міхася, які рос здольным музыкантам:

Здавалася, ігралі толькі рукі,
Здавалася, дзве доўгія рукі
Са струнацельных вырываў гуні
І у душы забавалі, як цвікі...
Смычком ён пілаваў усіх, хто
скача...

Дзеянне паэмы разгортваецца паступова. Вось Міхася сустраў першае, незабытае каханне, але бацькі-багаці Яніны не разумеюць яго пачуццяў, і каханьне не могуць быць разам: «І стала невыносным расставанне, а там, на дне душы, тайком і злосьць яго, і крыўда, і каханне спляліся, нібы гадзіны, клубком».

Адбываюцца вялікія гістарычныя падзеі, што не абмінулі і герояў паэмы. Прышло вызваленне з Усходу. І тут радкі паэмы запалювае рыторыка, пафаснасць якой не судакранаецца з перажываннямі персанажаў, яна існуе ў творы сама па сабе, узятая з гатовых літаратурных узораў, накітавалі: «Чырвань сцягоў шчаслівых збірала братаў у паход».

На долю Міхася выпадае шмат выпрабаванняў. Вось выходзіць за муж за другога ягонага Яніна, і аўтар, узрушаны больш за героя, аддугаецца на гэтую падзею чулымі прыгожымі трыяндай распачы: «Твой жа плач — гэта твой палач — ён карае цябе самую, і ў апошнюю аж хвіліну галава твая упадзе, упадзе на чужую раўніну маладых ды нямілых грудзей».

Услед за гэтым паэт лічыць неабходным выказацца пра сэнс і змест кахання. Але як жа прыгожа, зноў-такі, ён гэта робіць: «Каханне! Колькі ты сагрэла душ чалавечых у агні сваім, ты вечным полымем заўжды гарэла прад помнікам пачуццям залатым... Каханне, ты сляпым падчас бываеш, як невідучы часам робіць крок туды, дзе не было ніколі ямы, так робіш ты апошні крок таксама. І гэта ўжо не крок, а гэта рок... Цябе ўсяго прыстрэліць давялося, цябе ніяк застрэліць не магло...» Гэты «рок» кахання вісіць над героем, «ластаўні душэўных парыванняў» носяць у паветры вобраз Яніны. «І каб не чуюць іх, з дому крочыў, нібы да слябра, ў магазін, дзе ў рот адну, другую кроплю браў са знаёмым ці адзім».

Пазней, ужо на будоўлі, дзе працуе Міхася, яму прыглынула памочніца. І чытач з палёгкай уздыхае, даведаўшыся з «жартаўлівых» намёкаў, што хутка мае адбыцца перамена ў жыцці героя:

Сама ж падсаджвалася з боку
у абад.
Плылі ў туманы з пад сукенкі ногі.
І Мішка часам, глядзячы услед,
Кізаў сабе:

«А мо яно й нічога б...»

Можна, хопіць, дарагі чытач? Павер, што усё гэта чытаецца без усялякай прудэнтасці, можна было б прыводзіць і шматлікія іншыя мясціны, бо амаль увесь твор напісаны вострымі і такім парэста-разыходным стылі, запалены адвольнымі і безмястоўнымі прыпадабненнямі, перыпетыі паэмы сканструяваны таксама адвольна і пазбаўлены рэальнага псіхалагічнага зместу. Відавочна, што паэт, узяўшыся за вялікае мастацкае палатно, не меў сваёй арыгінальнай і спелай — мастацкай задумкі, не меў сваёй уласнай канцэпцыі жыцця і часу. У выніку вельмі многія старонкі паэмы «скліпаны» так-сяк і наўскасяк.

Не, не ўсё ў «Размове з памяццю» заслугоўвае адмоўнай ацэнкі. Часам (у асобных лірычных адступленнях, напрыклад) слова паэта набывае чысціню і выразнасць, і радкі пачынаюць свяціцца паэзіяй, часам паэт бывае праніклівы і душэўна чулы, часам ён умее пасвесці сюжэт. Аднак...

Адвак Хв. Чэрню, мне здаецца, калі ён не хоча страціць увагі чытача, трэба ставіць перад сабой рэальныя мастацкія задачы, трэба вучыцца ўменню бачыць жыццёвую праўду, трэба не зродзь часу, а заўсёды быць паэтам, а не версіфікатарам. Гэта нам не заўсёды ўдаецца, але ці не занадта часта мы самі і вінаваты ў гэтым? Кажу гэта з усёй шчырасцю, бо звяртаюся не толькі да Хв. Чэрні, але і да маіх равеснікаў-паэтаў і да самой сябе.

Адказнасці нам трэба больш, адказнасці мусіць, калі мы будзем бліжэй да людзей, нашых сучаснікаў, да іх рэальных спраў і клопатаў, у нас будзе намнога менш пракоўзаных лірычных сцэжак «пра лесак кахання», усялякага зграбамілага ці косназьяка пышна-слоўя, а больш той жывой надзеі-наспі, якая заўсёды адна толькі і з'яўляецца матэрыялам і зместам сапраўднай паэзіі.

Вера ВЯРБА.

ШКЕЛЬЦЫ У МАЗАЧНЫМ МАЛЮНКУ

Стала банальным гаварыць пра вялікую цікавасць сучаснага чытача да мемуарна-дакументальнай літаратуры. Ёсць такая цікавасць і ў гарачых прыхільнікаў мастацтва: яны палюць на яе ў кнігарнях і прагна гартаюць старонкі ўспамінаў акцёраў, мастакоў, кампазітараў, кінематаграфістаў, рэжысёраў. Такая літаратура пашырае веды і ўзбагачае кожнага з нас разуменнем і мінулага, і сённяшняга стану таго ж тэатральнага або выяўленчага мастацтва.

Разгарніце, скажам, «Ма-

Г. Краўчанка. «Мазітка мінулага» (расказвае кінаактрыса). На рускай мове. Выдавецтва «Искусство». Масква, 1971.

заіку мінулага» некалі вядомай на ўсю краіну кінаактрысы Галіны Краўчанка, і вы адразу пабачыце рэдкія здымкі Юрыя Тарыча, Ул. Корш-Сабліна, І. Пыр'ева тых часоў, калі на экран выходзіла апавесць Міхася Чарота «Грышка-свінапас» («Лясная быль»), стваралася эпічная гісторыка-рэвалюцыйная мастацкая стужка «Першы ўзвод» (у пракаце яна мела яшчэ назву «Заходні фронт»), нараджаўся фактычна першынец кінаапаўданаў пра адважных эпроваўцаў — падводнікаў «Шлях карабля» з папулярнай песняй маладога тады кампазітара, які стала супрацоўнічаў з фабрыкай «Белдзяржкіно», І. Дунаеўскага... Мабыць, і адны толькі гэтыя факты і імёны звернуць на слабе увагу ўсіх, хто любіць наша кінамастатва сочыць

за яго гісторыяй і хоча ведаць яе як мага лепш.

Лёс актрысы кідаў Г. Краўчанка з адной стужкі на другую, яна здымалася ў так званых «баявіках» — прыгоднічкіх стужках, у гістарычных фільмах, іграла ролі гераічныя і камедыяныя. Таму на яе старонках многа наогул тых здарэнняў, якіх нібыта прыдкрываюць дзверы на «творчую кухню», выклікаюць у чытачоў і ўсмішку, і абуджаюць пачуццё павягі да самаахвярных «працаўнікоў экрана». Але калі гаварыць пра «скразную дзёго» кнігі, варта звярнуць увагу на такую акалічнасць: Г. Краўчанка знаёміць нас са станаўленнем савецкай школы выхавання акцёра і рэжысёра кіно, школай, якая спачатку выхавала майстроў «вялікага нямога», а потым, без перапынку для перабудо-

вы, у працэсе вытворчасці фільмаў, і значных артыстаў гукавога кінематографа. Аўтарка выпала авалодаць сакрэтамі мастацтва дзесятай музы — кіно — разам з Міколам Садковічам, Львом Голубам, Розай Свядловай, Алегам Жакавым, Барысам Бачкінным і многімі іншымі славытым дзеячамі, якія пачынулі яркі след у развіцці беларускага кінематографа.

Да вартасцей кнігі трэба аднесці яе шырокі далегляд. Расказваючы, напрыклад, пра тарычэўскую стужку «Шлях карабля», Г. Краўчанка палічыла патрэбным не толькі назваць сцэнарыста (вядомы празаік і падарожнік І. Сакалоў-Мікітаў), а і раскрыць змест літаратурнай першакрыніцы, якая нахлнула рэжысёра і выканаўцаў роляў. Упрыгожваюць старонкі кнігі і лірычныя ітанацыі, нават тыя, дзе ёсць адценне зразумелага суму, — скажам, пра «Грышку-свінапаса» аўтар піша так: «Зусім няляльна ў Мінску я з пачу-

цём задавальнення і некаторым здзіўленнем глядзела гэты фільм, назіраючы за галаваломнымі трукамі, якія мы рабілі з маладым Л. Данилавым, выканаўцам ролі партызанскага разведчыка Грышкі...»

Ад шырока папулярнай калісці «Аэліты» рэжысёра Я. Пратазнава да «Вайны і міру» С. Бандарчука — такая панарама савецкага кінематографа ў нейкіх істотных і жывых рысах адлюстравана Г. Краўчанка. Яна расказвае пра тых, з кім ёй паччасціла запаўняць першыя і такія яркія старонкі гісторыі гэтага масавага мастацтва, яна ўспамінае тое, у чым удзельнічала і што перажыла сама. Беларускі чытач будзе ўдзячны аўтару і за тыя шкельцы ў яе «Мазіцы мінулага», дзе адбіліся падзеі і людзі, чыя творчасць звязана з кінематаграфіяй нашай рэспублікі, і за змястоўную кнігу наогул.

В. ІВІН.

ГАЙДН СЛАВІЦЬ ЖЫЦЦЁ

ПРЭМЕРА АРАТОРЫІ «ПОРЫ ГОДА»

СЯРОД многіх прыемных сюрпрызаў, якія ў апошні час усё часцей падносяць слухачам наша філармонія, выкананне араторыі Іосіфа Гайдна «Поры года» сапраўды можна лічыць падзейя музыкальнага жыцця сталіцы. Араторыя — апошні твор, «лебядзіная песня» вялікага аўстрыйскага кампазітара, напісаная ў сямідзесяцігадовым узросце, — упершыню была выканана ў Вене ў 1801 годзе. Твор здзіўляе надзвычай пранікнёнай паэтычнасцю, яснасцю музыкальнага мыслення, невычэрпным аптымізмам. Лібрэта араторыі, створанае на аснове аднайменнай паэмы англійскага паэта Джэмса Томсана, належыць венскаму паэту-аматару ван Світану. Гэта натхнёны гімн працы, у якім людзі знаходзяць шчасце і сэнс жыцця. У ім уключаюцца простае і сумленнае жыццё сялян, палявыя работы, пейзажы лугоў і лясоў, любоў, народная мудрасць.

Твор, напісаны для сімфанічнага аркестра, хору, салістаў, складаецца з чатырох частак, якія носяць пэўны філасофскі, алегарычны сэнс: падобна на тое, як поры года змяняюць адна адну, так і ў чалавечым жыцці чаргуюцца дзяцінства («Вясна»), малодасць («Лета»), сталасць («Восень»), старасць («Зіма»). У вечным руху, абнаўленні — сэнс жыцця.

Жыццё сялян паказваецца ў шматлікіх хорах пасялян, земляробаў, па-

лаўнічых, у партыях трох салістаў: старога аратага Сімона (бас), яго дачкі Ганны (сапрана) і маладога селяніна Лукі (тэнор). Аркестравы ўступ да кожнай часткі носіць праграмны характар. Аркестравыя фарбы часта выкарыстоўваюцца як сродак музыкальнай вынаходлівасці, гукапісу (імітацыя палаянічых ражкоў, крыку птушак, раскатаў грому, квакання жаб і г. д.).

Як жа справіліся выканаўцы з выкананнем гэтага цяжкага манументальнага твора?

Аб'яднаны хор Беларускага тэлебачання, радыё і Дзяржаўнай кансерваторыі (мастацкі кіраўнік — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Віктар Роўда) зноў прадэманстравалі чужоўнае пэўнае майстэрства. Высокі прафесіяналізм, стараннасць адпрацоўкі дэталю, беражлівае сур'езнае стаўленне да аўтарскай задумы — вось тыя якасці, якія ўласцівы гэтаму калектыву. Вабіць трапяткая мяккасць, цеплыня, задушэўнасць выканання. Асаблівай пахвалы заслугоў-

вае група сапрана: слухачы былі зачараваны прыгажосцю тэмбру, шчырасцю, роўнасцю гучэння ва ўсіх рэгістрах.

Добра справіўся са сваёй задачай аркестр (канцэртмайстар — заслужаны артыст БССР Георгій Клячко): адчуваеш яго ансамбль, мяккасць, незвычайную пэўнасць. Калектыв паказваў сябе дастойна як у аркестравых эпізодах, так і ў акампанементах хору і салістам (калі не лічыць некаторую неадначасовасць, рытмічную недакладнасць у ігры струннай групы ў №№ 34, 35 і інш.). Добра праявілі сябе салісты аркестра Валерый Флораў (габой), Анатоль Марыначка (флейта), Раман Ігнацьеў (кларнет) і іншыя. На высокім прафесійным узроўні выканаў партыю чэмпала Аляксей Ліфшыц. Сольныя вакальныя партыі выканалі салісты Дзяржаўнага тэатра оперы і балета Беларускай ССР заслужаная артыстка БССР Людміла Златава (Ганна), народны артыст БССР Віктар Чарнабаеў (Сімон), Леанід Івашкоў (Лука). Дакладнасць, музыкальнасць, высокі прафесіяналізм

уласцівы Людміле Златавай. Добра праспяваў сваю партыю Леанід Івашкоў. Трэба сказаць, што гэты артыст аказаўся крыху ў цяжкаватым становішчы, бо яго партыя напісаная ў асноўным у нізкай тэсітуры, але ўмелае валоданне голасам дапамагло спевачу пераадолець цяжкасці. Сакавіта, прыгожа гучыць голас Віктара Чарнабаева, хоць яго выкананне было крыху аднастайнае і не заўсёды дакладнае.

Дырыжыраваў араторыяй «Поры года» малады ленінградскі дырыжор Юрый Аліеў. За кароткі час ён здолеў падрыхтаваць і паказаць цікавую работу. Дырыжору ўласціва пачуццё формы і стылю, умненне працаваць «буінымі мазкамі» і старанна адпрацоўваць дэталі. Юрый Аліеў мае свой дырыжорскі почырк — натуральнасць, прастата, лаканізм жэстаў, поўная выканаўчая свабода. Нават у самых напружаных момантах дырыжор ніколі не быў скаваны, «заціснуты».

Выкананне «Пораў года» сведчыць аб вялікіх творчых магчымасцях калектыву выканаўцаў. Хочацца выказаць падзяку за падарунак мінскаму слухачу і пажаданне, каб такія святы адбываліся часцей.

А рэпертуарныя магчымасці — неабмежаваныя, невычэрпныя...

Аляксей КАГАДЗЕЕУ,
народны артыст БССР.

ЗАДАЧА чалавека, які ўзяў у рукі камеру, — паказаць жыццё па-свойму, так, як не паказваў яшчэ ніхто. Але кіно мае і свае правы, законы. Вось аб гэтым я і хацеў бы пагаварыць з кінааматарамі.

Адбыўся Усесаюзны конкурс аматарскіх фільмаў аб ашчаднасці і эканоміі ў народнай гаспадарцы. І радасна, што нашы беларускія кінааматары выступілі на гэтым конкурсе з вялікай цікавай праграмай. Самадзейная кінастудыя Мінскага ордэна Леніна і ордона Кастрычніцкай Рэвалюцыі аўтаматэльнага завода паказала на конкурсе фільм «Рэзервы на службу пядігодкі». рэжысёр кінааматары — кінаарыс «Як робіцца фанера», самадзейная кінастудыя Полацкага нафтаперапрацоўчага завода — нарыс «След на зямлі», «Лепшы па прафесіі» і «Прапановы» — работы гамільчан. На конкурсе былі тры нарысы, знятыя ў Магілёве.

Цяжка даваць ацэнку ўсім работам. Спынюся толькі на стужках магіляўчан, у якіх я нядаўна пабываў.

У Магілёўскай вобласці шмат самадзейных студый, у якіх ядрэна падрыхтаваныя аматары. Адна з іх — студыя «Прамень» пры доме культуры чыгуначнікаў, якой кіруе Адам Арцёмавіч Рагоўскі. Добра ведаюць у горадзе студыю «Электрык» завода электрарухавікоў, «Юпіцер» — завода «Стромашына».

Дарэчы, у гэтай студыі цікавая гісторыя. Камуніст, слесар-інструментальшчык завода «Стромашына» Міхал Райціс не без гумару расказаў, як яна арганізоўвалася. Ачышчалі тэрыторыю на суботніках, збіралі металалом, за выручаныя грошы купілі першую кінакамеру. Былі дырэктар завода Віктар Іванавіч Серабракоў і кіў: «Цырк будзеце наладжваць?» Але Райціс неўзабаве пачаў здымаць кінаарыс «Наш інструментальны», дзе былі зняты і заводскія «агрэхі». Калі на заводзе праходзіў справаздачна-выбарчы партыйны сход, прапанаваў камуністам паглядзець фільм. Многія былі здзіўлены: «Навошта гэта?» Але, убачыўшы, як на экране выглядае тое, да чаго як бы прывыклі, прыярпеліся — ажывіліся. Фільм многіх крануў за жывое. Цяпер у заводскай студыі выдатнае памяшканне, нават сваё глядзельнае зала. У плане — работы аб працоўных традыцыях, лепшых людзях завода. Вялікай папулярнасцю карыстаецца сатырычны часопіс «Звон», які выпускаецца адзін раз у два месяцы.

Упершыню ў нашай рэспубліцы гэтай аматарскай студыя зняла невялікі мультыплікацыйны фільм «Навошта чалавеку агарожы» на малюнках інжынера-канструктара Валянціна Каротчанкі. Аператарам быў

ПАКАЗАЦЬ СВОЙ ЧАС

АБ ЧЫМ І ЯК РАСКАЗВАЮЦЬ АМАТАРСКІЯ КІНАФІЛЬМЫ МАГІЛЯЎЧАН

тое, што фільм мае тэхнічныя і творчыя недахопы, глядзіца ён жыва, цікава. Характэрна, што ў рабоце студый прымаюць удзел інжынеры, начальнікі цэху. Яны пішуць сцэнарыі, кансультуюць.

Кінааператар самадзейнай студыі «Электрон» Тамара Новікава любіць кінамастацтва. Створаныя ёю фільмы «Тэхнічная творчасць», «Побач з табой» пабывалі на усесаюзным конкурсе. Фільмы з недахопамі, але яны каштоўныя тым, што расказваюць аб сваім заводзе, аб рабочых, іх творчасці, дружбе паміж моладдзю і старэйшым пакаленнем — ветэранамі вайны. Удала зняты моманты жыцця цеха, калі моладзь гуляе ў «каробачку» і ўсе разбягаюцца пры з'яўленні майстра. Іх, хто толькі што прыйшоў на завод, як быццам нічога не цікавіць, але паступова мы заўважаем, што юнакі збліжаюцца з майстрам, які прыйшоў вайны, вызваляў горад. Нарыс зняты месцамі схематычна, з многімі парушэннямі кампазіцыі, ёсць разнабойнасць у шчыльнасці цёмнага і светлага кадра, надуманыя планы. Але гэта не перашкаджае разгледзець людзей, зразумець іх, палюбіць.

Самадзейная студыя «МаАЗ» вельмі маладая. Яна арганізавалася ў кастрычніку 1970 года і мае добрую тэхніку. Разуменчы значнасць і сілу кіно, дырэкцыя, партыйны камітэт і мясцом удзяляюць ёй шмат увагі, дапамагаюць набыць кінаапаратуру.

У гэтай студыі ўжо ёсць сур'езныя работы, але галоўнае — удзельнікі яе самі вырабляюць кінаапаратуру. Яны арыгінальна вырашылі пытанне з гукам на 16-міліметровай плёнцы не толькі ў сінхронным перазапісе, але і ў дэманстрацыі праекцыйным апаратам. Іх вынаходства заслугоўвае ўвагі.

Тэхнічны ўзровень апрацоўкі і здымкі вельмі высокі. Рабочы матэрыял чысты, правільна экспанаваны, гаворыць аб сур'езным падыходзе да аматарскага кіно. Вось толькі не хане ў аператарскай рабоце свабоды кадра, руху самой кінакамеры. Кадры кінаарыса «Успомнім усіх па імёнах» заціснуты «жалезнай» кампазіцыяй, чым парушаецца рытм фільма.

Радзе папаўненне арміі кінааматараў. Адкрываецца по-

лёве пры таварыстве аховы прыроды.

Крыху насцярожвае аматарская студыя «Прамень» дома культуры чыгуначнікаў. Студыя, як я ўжо сказаў, адна са старэйшых у Магілёве, у яе сценах прайшлі ядрэнную тэарэтычную падрыхтоўку многія кінааматары. У гэтай студыі ёсць удалыя дакументальныя і ігравыя фільмы з удзелам самадзейных артыстаў. У кароткім ігравым фільме «Нарэшце-такі» (аб рыбалцы) мне спадабаўся запей фільма, дзе цэтры зняты арыгінальна, з выдумкай. Але сам фільм зняты аднапланова, шмат абарваных, незакончаных планаў, што перашкаджала і мантажу. Разнабой у колеры.

Падобныя недахопы і ў ігравым фільме «Раненая кіраўніка» па апавяданні В. Цітова.

Вось тут я задумаўся. А ці варта траціць час, плёнку на ігравы аматарскі фільм? Вельмі слаба ўсё гэта выглядае на экране. Дрэнная ігра акцёраў не раскрывае вялікіх чалавечых пачуццяў.

Вялікая і дзелавая размова адбылася ў гэтай студыі разам з удзелам работнікаў гарадскога камітэта партыі і абласнога савета прафсаюзаў. Усебакова было абмеркавана пытанне аб сувязі кінааматараў з глядачом. Вырашана арганізаваць паказ у адным з кінатэатраў горада лепшых аматарскіх фільмаў, правесці вечары, прысвечаныя лепшым студыям. Было ўзнята пытанне арганізацыі аб'яднанага гарадскога аматарскага клуба пры гарадскім доме культуры.

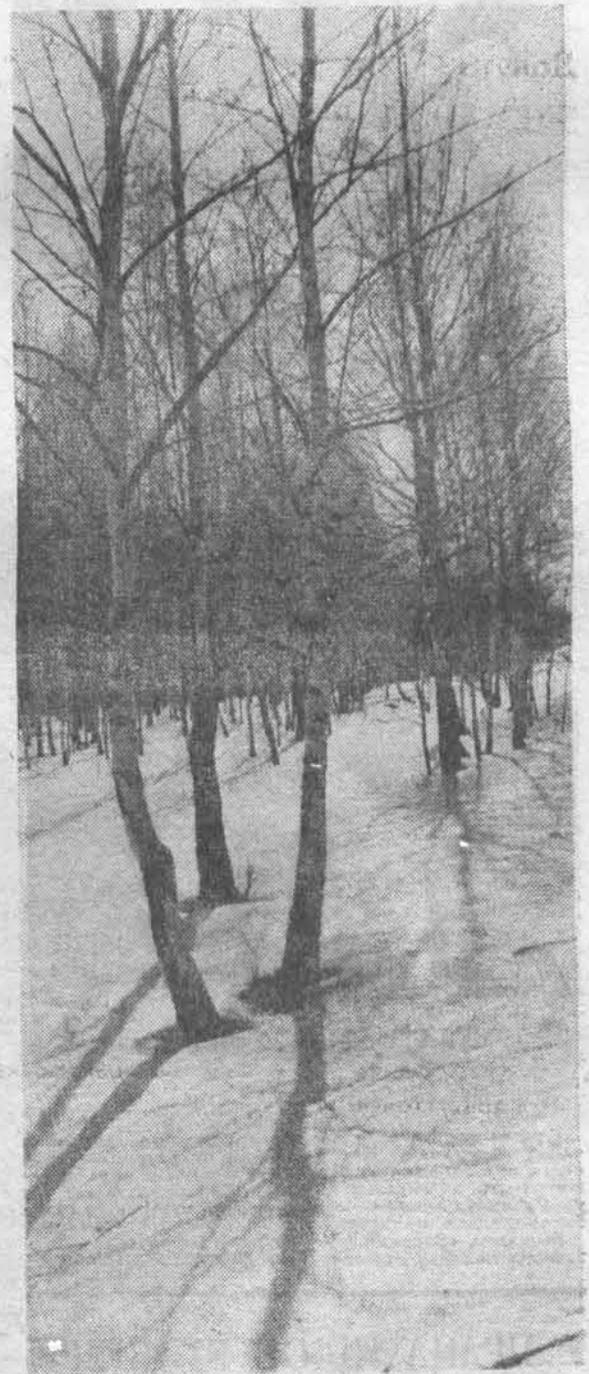
На гэтай сустрэчы таварылася аб аб'яднанні намаганняў усіх студый горада для стварэння вялікага фільма аб Магілёўшчыне.

У вялікім мастацтве няма рэцэптаў, ёсць асноўныя каноны, якіх прытрымліваюцца майстры кіно, і гэтыя каноны запісаны ў багатай літаратуры аб кіно. Іх трэба ведаць.

Адзін агульны недахоп характэрны для нашых кінааматараў. Няма адбору ў знятым матэрыяле, і гэта перашкаджае мантажу фільма. У гэтым фільме бачыш шмат паўторных планаў. Яны не толькі разбіваюць экранны расказ, але і перашкаджаюць раскрыццю асноўнай думкі. А галоўнае, праігнарую фільмы, у якіх няма культуры здымак — нехайнае адзенне герояў, брудныя цёмны фон, непрыбраны станок, хаця размова ідзе аб станоўчым героі. Часта слабыя дыктарскія тэксты. Яны як бы паўтараюць тое, што мы бачым на экране самі. І яшчэ: старанны адбор кадра даець магчымасць глыбей прадумаць сюжэт фільма, правесці правільны мантаж задуманай тэмы.

У кінааматараў цікавая і нялёгкае задача — занатаваць кінакамерамі свой час, сучасніка.

Ф. ОСІПАУ.

САКАВІК.

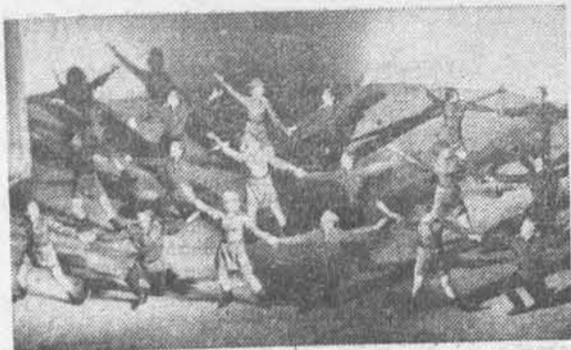
Фотаацюд Ул. КРУКА.

АБМЯРКОЎВАЮЦА НАВІНКІ РЭПЕРТУАРУ

Учора, 2 сакавіка, у Брэсце пачаў работу выязны пленум Беларускага тэатральнага аб'яднання. Яго ўдзельнікі паглядзяць і потым абмяркуюць нядаўнія прэм'еры абласнога драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі — «Мяшчане», «А зоры тут ціхія...», «Саслужыўцы», «Залатое вухо» і спентакль мінулага года «Трэцяя варта».

3 Мінска БТА камандзіравала групу тэат-

ральных дзельцоў, якія разам з мясцовымі актывістамі аб'яднання прааналізуюць рэжысуру, акцёрскія работы, дэкаратыўнае афармленне і іншыя кампаненты названых вышэй пастановак. У прыватнасці, удзельнічаюць у пленуме народныя артысты БССР Г. Абуховіч і С. Бірыла, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі Ул. Стэльмах, крытыкі Г. Барышаў, С. Пітровіч, А. Саннікаў.

«Беларуская балада».

«Трасуха».

«Вясковая гаспадыня».

«Цар-дзяўчына і Іван».

Сакрат пасталінага поспеху народнага ансамбля танца «Вяснянка», што пры доме культуры Магілёўскага аўтазавада імя Кірава, — у пошуках новага, самабытнага, у высокім вытаночным майстэрстве, у тым сапраўды вясновым настроі, які ствараюць сваім выступленнем маладыя танцоры.
Нездарма «Вяснянка» — лаўрэат Беларускага фестывалю моладзі, прысвечанага 50-годдзю ЛКСМБ.
Фота В. МАРЧАНКІ.

У ПРАЦАУНІКОЎ КУЛЬТУРЫ

У інстытуце павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры адбылася сустрэча супрацоўнікаў «Літаратуры і мастацтва» з загадчыкамі раённых аддзелаў культуры. Аб праблемах у рабоце культурна-масавых устаноў рэспублікі, аб тым, чаго чакаюць ад газет і загадчыкі клубаў і бібліятэк, аматары вясновай сцэны, гаварылі Віктар Бурнас з Ельска, Сяргей Прыдземскі з Вілейні, Аляксей Клячко з Мастоў і іншыя.

Намеснік рэдактара газеты Аляксей Важно расказаў аб творчых і арганізацыйных планах рэдакцыі. Аб тым, якія мастацкія творы, публіцыстычныя матэрыялы знойдуць чытачы на старонках «Літаратуры і мастацтва», паведамаў загадчык аддзела літаратуры Яўген Каршук.
Свае новыя вершы прачыталі супрацоўніцы рэдакцыі павятова Вера Варба і Вольга Іванова.
Н. КРЫЖАНОЎСКАЯ.

У РЕДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выказваю сардэчную ўдзячнасць усім тым, хто прыслаў свае аглядаванні ў сувязі з моім шасцідзесяцігоддзем і ўзнагароджаннем Гапаровай граматай Вархожнага Савета Беларускай ССР.

Н. ПЕРКІН.

МАЛАДЫ АМЕРЫКАНЕЦ Джозэл Пічэні, які прыехаў на стажыроўку ў адзін з савецкіх універсітэтаў, выбраў тэмай свайго дысертацыйнага творчасці Аляксандра Блока. Але першыя крокі Пічэні ў ролі стажора адразу ж паказалі, што яго мала цікавіць творчасць гэтага вялікага і складанага рускага паэта.

Пічэні, які прывёз з-за мяжы розныя паклёпніцкія выданні, поўныя брудных выдумак пра Саветы Саюз, пачаў абдорваць імі савецкіх грамадзян — студэнтаў і знаёмых.

Пры гэтым ён не раз у гутарках з савецкімі людзьмі нашэптаваў аб «дыскрымінацыі яўрэяў у СССР», а калі знаходзіў чалавека, гатовага слухаць расказ аб «зямным раі» ля дэлага паўднёвага мора, тут жа падсоўваў прапагандысцкую кніжку «Ізраіль». Яна павінна была адыграць ролю лакмусавай паперкі ў яго пошуках маладых людзей, якія б, зацікавіўшыся прапагандысцкімі фальшывымі Ізраіля, захацелі пакінуць сваю сапраўдную Радзіму — Савецкі Саюз.

Распаўсюджванне ўсялякіх міфаў аб Ізраілі стала нормай у дзейнасці падрыўных прапаган-

У свой час турысцкую паездку па СССР рабіў амерыканскі рабін Фрайліх, які, злоўжываючы нашай гасціннасцю, збіраў тэндэнцыйную інфармацыю, займаўся сійніскай прапагандай. Паездка Фрайліха па Савецкай краіне была спынена кампетэнтнымі органамі. Услед за ім быў вытураны амерыканскі грамадзянін Левін, які таксама выконваў заданне аднаго з сійнісцкіх цэнтраў.

Прыязджаючы ў сацыялістычныя краіны як турысты, навуковыя работнікі, студэнты, спецыялісты, сійнісцыя эмісары, як правіла, ужываюць розныя хітрыкі, каб скліць некаторых асоб да выезду ў Ізраіль. Ідэалагічная апрацоўка звычайна пачынаецца з таго, што эмісар сійніскага цэнтра ўстанаўлівае кантакт з аб'ектам апрацоўкі «як яўрэй з яўрэем», цікавіцца, чым займаецца, як жыве яго «брат па крыві», а потым ужо асцярожна пераходзіць да прапаганды ідэі аб'яднання ўсіх яўрэяў і прапануе перабрацца ў Ізраіль, робячы шчодрыя абяцанні адносна будучага ўладкавання на «зямлі продкаў».

Так дзейнічаў, у прыватнасці, дырэктар ад-

«МАЛЕНЬКІЯ ПТУШКІ»

дысцплінаў, як самога Ізраіля, так і ЗША, Англіі і іншых капіталістычных дзяржаў.

Прычым, каб надаць большай верагоднасці сваім акцыям, ідэалагічныя дыверсанты Тэль-Авіва і прапагандысцкія службы міжнародных цэнтраў сійнізму ў ЗША, Англіі, Францыі, Швейцарыі і іншых капіталістычных краінах спрабуюць выкарыстаць у якасці рупору свайго падрыўной прапаганды тых асобных грамадзян, якія, выехаўшы з СССР у Ізраіль, маглі б стаць «сведкамі дыскрымінацыі яўрэяў у Савецкім Саюзе», пацвердзіць выдумку, што колькасць асоб, якія хочуць выехаць з СССР у Ізраіль, вялікая, але ім нібыта не дазваляюць пакінуць Савецкі Саюз.

Канечне, такія фальшывыя сійнісцкія ідэалагічныя дыверсантаў пабудаваны на пяску, і яны самі выдатна разумеюць, што пытанне аб выездзе за граніцу савецкае заканадаўства вырашае з максімальнай дэмакратычнасцю. Калі некаторыя савецкія яўрэі хочуць выехаць да сваіх сваякоў за граніцу, у тым ліку ў Ізраіль, яны атрымліваюць такую магчымасць.

У свой час, напрыклад, з Савецкага Саюза выехала да сваякоў у Ізраіль вядомая выканаўца яўрэйскіх народных песень Няхама Ліфшыцайтэ. У размовах са знаёмымі свайго адрэду ў Ізраіль Ліфшыцайтэ матывавала жаданнем вывучаць яўрэйскі музычны фальклор. Яна «ехала толькі спяваць, а не гаварыць пра палітыку» — так было сказана ў адным з інтэрв'ю, апублікаваным у друку Тэль-Авіва адразу ж пасля прыезду спявачкі ў Ізраіль.

Аднак прыезд Ліфшыцайтэ з СССР сійністы адразу пачалі выкарыстоўваць для распальвання антысавецкай істэрыі ў Ізраілі, ЗША і іншых капіталістычных краінах, дзе актыўна дзейнічаюць цэнтры міжнароднага сійнізму. Сійністы паспяхліся параўнаць Ліфшыцайтэ з «маленькай птушкай, якой удалося вылецець з жалезнай клеткі».

І «маленькай птушцы» спадабалася гэта вялікая хлусня. Яна падхапіла яе і, выехаўшы на гастролі ў Злучаныя Штаты Амерыкі, пачала расказваць небыліцы пра свой «дзёрзкі крок» — намер спецыяльна на конкурсе артыстаў савецкай эстрады яўрэйскія песні, «каб ведаць, як будзе рэагаваць Крэмль на яўрэйскую песню».

Як вядома, гэты «дзёрзкі крок» даў магчымасць Ліфшыцайтэ стаць лаўрэатам Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады і зрабіць шматлікія гастрольныя паездкі па Украіне, Сярэдняй Азіі, Паволжы і іншых раёнах нашай краіны, а таксама выступіць з канцэртамі ў Аўстрыі і Францыі.

Пра гэта Ліфшыцайтэ лічыць за лепшае маўчаць, але, забыўшы элементарную прыстойнасць, заяўляе, што, на яе думку, «вельмі цяжка будзе аднавіць яўрэйскую культуру ў Савецкім Саюзе».

Пра якую культуру ідзе гаворка? Ці пра тую, да носьбітаў якой разам з Ліфшыцайтэ міжнародны сійнізм спрабуе залічыць і рад іншых асоб, якія выехалі на Запад?

Напрыклад, адным з герояў падрыўной радыё-прапаганды Ізраіля стаў былы фардоўшчык, якога раней судзілі ў СССР і які выехаў у Ізраіль да сваякоў, Рыгор Фейгін, якога радыё Тэль-Авіва выдае за былога маёра Савецкай Арміі і «ардананосца».

Нярэдка гучыць у эфіры голас скрыпача-перабежчыка Міхаіла Гальдштэйна, які вырасны спецыялізавацца на антысавецкіх і выступае з рознымі злоснымі пасылкамі аб жыцці ў СССР.

Але сійнізм выкарыстоўвае для ажыццяўлення падрыўных дзеянняў не толькі радыё, друк і іншыя масавыя сродкі інфармацыі. Нярэдка ідэалагічныя дыверсіі даручаюцца спецыяльным эмісарам міжнародных цэнтраў сійнізму, якія прыбываюць у сацыялістычныя краіны пад рознымі прыкрыццямі.

Яшчэ калі ў Маскве было Ізраільскае консульства, яго супрацоўнікі распаўсюджвалі ў час паездак па СССР злосную сійнісцкую літаратуру. Такім непрыстойнымі справамі займаўся, напрыклад, першы сакратар пасольства Ізраіля ў Маскве Шарэт, трэці сакратар пасольства Эфраім Паз, яго жонка Баця Паз і іншыя.

Страціўшы магчымасць дзейнічаць у СССР пад выглядам дыпламатаў, эмісары сійнізму пачалі ўжываць іншыя спосабы пранікнення ў СССР. З дапамогай спецслужб Ізраіля яны засялілі ў СССР «турыстаў», якія згаджаліся весці

дзела так званых «Сусветнага яўрэйскага агенцтва», член выканкома міжнароднай сійніскай арганізацыі Іліягу Дабкін. Ён імкнуўся падкупіць сваіх сваякоў спецыяльна прывезенымі падарункамі, ад якіх, яны, аднак, адмовіліся. Місія яго пацярпела поўны првал.

Да правядзення ідэалагічных дыверсій у сацыялістычных краінах міжнародны сійнісцкія цэнтры і спецслужбы Ізраіля прыцягваюць і асобных карэспандэнтаў буржуазных газет і часопісаў, акрэдытаваных у СССР. Пры гэтым улічваецца, што карэспандэнтам даводзіцца ўстанаўліваць кантакты з мясцовымі жыхарамі, сустракацца з імі ў самых розных абставінах. Гэту акалічнасць ідэалагічныя дыверсанты, выконваючы волю Тэль-Авіва, спрабуюць выкарыстаць для таго, каб выклікаць сярод савецкіх людзей працэсы, якія б садзейнічалі распаўсюджванню ідэі сійнізму і давалі магчымасць прыцягваць асобных грамадзян да выканання заданняў сійнісцкіх цэнтраў.

Невыпадкова карэспандэнт маскоўскага бюро амерыканскага агенцтва Асашытэд Прэс Джэймс Пайперт літаральна з першых дзён свайго знаходжання ў Савецкім Саюзе накіраваў свае «журналісцкія» намаганні на ўстанаўленне кантактаў з маладымі людзьмі яўрэйскай нацыянальнасці, працаўдзельчыкамі іх на антысавецкіх выказванні, даручаючы ім «далікатныя» заданні па зборы інфармацыі, якая дыскрэдытуе нашу краіну і савецкіх людзей. Разам з Пайпертам актыўна дзейнічаў і другі амерыканскі карэспандэнт Сэндэр Польштэр — супрацоўнік газеты «Нью-Йорк пост».

Пайперт і Польштэр пасля пэўнай ідэалагічнай апрацоўкі маладога масквіча М. прапанавалі яму супрацоўнічаць у адным з амерыканскіх сійнісцкіх «цэнтраў» і рэгулярна інфармаваць гэты «цэнтр» аб становішчы яўрэяў у Савецкім Саюзе. «Ва ўзнагароду» замежныя журналісты паабіцалі арганізаваць выезд М. і яго сваякоў у Ізраіль або ЗША, перавесці грошы і каштоўнасці ў адзін з банкаў на Захадзе, а потым дапамагчы атабарыцца за мяжой.

Але М. хутка разабраўся ў сапраўдных мэтах ідэалагічных дыверсантаў і звярнуўся ў адпаведны кампетэнтны арганізацыі з просьбай дапамагчы яму пазбавіцца ад такіх «сяброў».

У правядзенні вострых правакацыйных акцый Тэль-Авіў і міжнародныя цэнтры сійнізму абпіраюцца на ўдзельнічаў розных сійнісцкіх арганізацый, якія дзейнічалі ў многіх краінах свету. Асабліва сумную вядомасць набыла сабе сваімі правакацыйнымі хуліганскімі ўчынкамі сійнісцкая арганізацыя ЗША «Джэйн дэфэнсі ліг» («Ліга абароны яўрэяў»). Верхавод гэтай адкрыта расісцкай арганізацыі былы рабін Меір Каханэ адкрыта выступае з прапаведдзю расавай і нацыянальнай вяржасці, заклікае да расправы з савецкімі людзьмі. Менавіта каханэўскія малойчыкі не раз арганізавалі ўзрывы самаробных бомб са слезатэчывым газам і розныя іншыя акты разбою ў адносінах савецкіх артыстаў, якія выязджалі на гастролі ў ЗША.

Толькі на проты пералік бяшчывстваў лігі Каханэ спатрэбілася б некалькі старонак. Хуліганскія кінулі гранату са слезатэчывым газам у глядзельную залу Чыкагскага опернага тэатра ў час гастролі ансамбля Ігара Майсеева, напалі на аўтобус з артыстамі савецкага «Цырка на лёдзе» ў Філадэльфіі, узарвалі самаробныя бомбы з аміяком на канцэрце сусветна вядомых савецкіх выканаўцаў Д. Ойстраха, С. Рыхтара, Л. Когана. Малойчыкі-расісты ўчынілі дэбош на канцэрце Омскага народнага хору.

І, нарэшце, самае апошняе злачынства бандыцкай лігі Каханэ. Нядаўна ў канторы вядомага арганізатара гастролі савецкіх артыстаў у ЗША Саламона Юрока і ў будынку кампаніі «Каламбія артыстс», якая таксама ўдзельнічала ў арганізацыі гастролі дзеячоў савецкага мастацтва ў Амерыцы, адначасова ўзарваліся запальныя бомбы. У тое ж імгненне ў тэлеграфным агенстве Асашытэд Прэс завзвалі тэлефон і нейчы голас паведамаў, што гэта справа рук «лігі абароны яўрэяў», якая, маўляў, не дапусціць «працягвання культурных сувязей ЗША — СССР».

Запальныя бомбы былі начынены спецыяльнай сумессю, якая не паддавалася тушэнню вадой і звычайным вогнетушчыцям. У агні загінула сакратар канторы С. Юрока — Ірыс Канэс, былі да-

ЗАУСЁДЫ Ў СЭРЦЫ-РАДЗІМА...

Марыя ВЕГА

МАЙ ЯГО СТАГОДДЗЯ

Бясмерце — гэта памяць ў сэрцы
кожным
Праз сто і праз пяццот гадоў сізых...
Як пра жывога, раскажаць мы зможам
Ім пра таго, каго няма ў жывых.

А ці ж няма!
Ды хіба ж мы не знаём,
Што ўсюды ён. Жыве краіна ім,
Што Ленін быў яе вясной і маем,
Зрабіў ён час навекі маладым.

Квітнее памяць светлаю лілеяй,
У светлы дзень — квітнее далагляд.
Перад яго гранітным Маўзалеём
Паводкай разліваецца парад.

Як сад у белапенным карагодзе,
Ён паўстае над сонечнай Масквой —
Май незвычайны, май яго стагоддзя
Не пасмяротнай славы,
а жывой!

РОДНАЯ МОВА

На мове мы гаворым той,
Што занядбана ачарсцвела,
Як без спагаднасці жывой —
Змарцелая душа і цела.

Запасы слоў! Як мала іх!
Іх час, як нас, здрабніў, прыгорзіў,
Хоць знеслі мы ў жабрачай торбе
Іх з родных стэпаў залатых.

А міма зладжана, натхнёна,
У звонкім цоканні падкоў

Марыя Мікалаеўна Ланг (літаратурны псеўданім — Марыя Вега) у канцы грамадзянскай вайны апынулася ў эміграцыі, спачатку жыла ў Францыі, затым — у Швейцарыі.

Творы Марыі Вегі — паэтыкі, праяўка, драматурга — шырока вядомы ў асяроддзі рускіх эмігрантаў у многіх краінах свету, асабліва ў Францыі, ФРГ і ЗША. Яна — аўтар трох зборнікаў вершаў. У Саюзнам Саюзе Марыя Вега друкуецца з 1962 года. Паэтычны зборнік «Одолье-трава» — першая кніга вершаў таленавітай паэтыкі, выдадзеная на яе Радзіме.

У многіх вершах паэтыкі выказвае пачуццё глыбокай журбы па роднай зямлі, па непайторных яе пейзажах, па музыцы роднай мовы. Родная мова, роднае слова для яе неабходны, як хлеб надзеі, Воляй лёсу вымушаная жыць далёка ад Радзімы, Марыя Вега ўвесь свой талент аддае служэнню роднай краіне, роднаму народу.

Прапагандаем нашай увазе вершы Марыі Вегі ў перакладах з рускай мовы Анатоля Грачанікава.

Ідуць пад сцягам пад чырвоным
Жывыя раці свежых слоў.

Хай сцяг трапечацца і б'ецца,
Паўз нас баравоа прамільгне,
Ды слова ззяе і віецца,
Яно не знікне, слова, не!

Раскалыханае вятрам,
Яно струменіць водар свой
Над зледзяелымі марамі,
Над снежным светам, над зямлёй,
Над кожным днём, шыном,
пякарній,

Над белым зарывам зімы...
Над еўрапейскаю ляскарняй,
Дзе стогнем у выгнанні мы.

РАЗМОВА

— Многа на свеце бачылі
(Дзе мы ні пабывалі):
Індыйскія кветкі гарачыя,
Альпы і Гімалаі.

Вежы, саборы, глетчары,
Струхлелы і вечна новы
Рым сустрэкаў пад вочар нас
Бронзавы і ліловы.

Страйой да наступнага берага,—
Цуд жалезабетона:
У каралях агнёў Амерыка
Люляла мост Вашынгтона...

Шлях наш разліўся хвалямі
Стракатымі па планеце.
Дык чаму ж замаўчалі вы!
Што ў снах вашых зорна свеціць!

— Рачулку я ведала ціхую,
Мосцік там ёсць драўляны.
Увесну вызвоняюць-цікаюць
Ландышы на палянах.

Бярэзнічкі там світальныя,
Гнецца жыта над сцежкамі.
Гасцінцы там снежна-дальнія,
І бездараж зырка-снежная.

Пад палазамі роўнымі
Там снег рыпільч спрасаваны...
— Мы помнім сусор'і гронкамі
Над пальмаваю Гавайяй,

Калі мексіканскай восенню —
Сліпучыя зоркапады...
Вы бачылі гэтыя россыпы,
Вясёлкавыя наскіды!

— Іх прыгажосць адзначыла,
Ды,— прызнацца не сорам,
Большых зорак не бачыла,
Як па-над Чорным морам...

— Што ж вы знайшлі усцешнае!
Бураны, пурга, марозы,
Бездараж зырка-снежная,
Рачулки, масты, бязрозы!

— Хаця тыя далі — няветныя,
Рэкі, моры і сушы,
Але нарадзілі светлыя,
Вялікія рускія душы.

І толькі там не ўзняверцы,
Без хадзельных прамоў аб нуду
Б'юцца цудоўныя сэрцы
Рускага люду.

ЛІХТАР

Снег падаў колкі, як ігіцца...
А за карункамі гардзін
Вярцела ўайшна жартаўніца
На чорнай палцы апельсіна.

І цень аранжавае дольки
Упаў на кніжы пералпёт.
Былі у цэлым свеце толькі
Зіма, журба, ліхтар і лёд.

Што ёсць прасцей на свеце гэтым
Ад уяўлення! Вось ізноў
Над сродземнай хваляй — лета,
Пах апельсінавых гаёў.

Сярод рабрыстых скал — запіны,
Звон мандаліны, скрып вясня,
На ўзгорку, ў навісі алівы,
Ускліп лянотнага асла —

Ужо ў натхненні незам'леным
Зляталіся з вышыні ў дом...
Паўзлі азябла парасоны,
Як чарапахі, за акном.

І атрутнага дыму, у тым ліку і сам 83-гадовы імпрэсарыю С. Юрок.

— Гэта забойства, — заявіў С. Юрок у шпіталі, — самае сапраўднае забойства. Напад бандытаў.

Як вядома, С. Юрок, які аддаў многа сіл і энергіі арганізацыі гастроляў савецкіх творчых калектываў і асобных выканаўцаў у ЗША, — на паходжанні ўрэй, ўрэйка і ірыс. Пагрозы супраць С. Юрка і трагічнай гібель Ірыс Канэс іначэ раз сведчаць, што пагромычкі з лігі Каханэ, як, між іншым, і іншыя сіяністы, на словах паказваючы сябе «абаронцамі» ўрэй, мала клапаціцца пра іх. Мэта лігі не абарона ўрэй, а перш за ўсё, — антысавецкізм, разбой і правакацыі, бандытызм і пагромы.

Вялікую актыўнасць у правядзенні правакацый, хулганскіх выходаў і іншых злачынных дзеянняў супраць савецкіх грамадзян праяўляюць і англійскія цэнтры «Лейбарысцкія сябры Ізраіля», «Універсітэцкі камітэт абароны савецкіх ўрэй» і іншыя.

Вясной 1971 г. на гастролі ў Англію выязджаў заслужаны Ансамбль песні і танца УССР Кіеў-

Ізраільскай агрэсіі нібыта разгарнулася «кампанія, якая пагражае ўсёму, што жывуць у СССР». І хоць адкрыты паклёп у гэтай брашуры выдзючаны, прапагандысцка машына ЗША ў нашы дні зноў прыбірае да надобнага трукі.

Напрыклад, нядаўна член рэдкалегіі газеты «Нью-Йорк таймс» Гары Шварц у вялікім артыкуле спрабаваў сказіць нацыянальную палітыку Савецкага Саюза і становішча грамадзян ўрэйскай нацыянальнасці, сцвярджаючы, што ў СССР нібыта існуе антысемітызм.

Шырока вядомая сваімі прасцісцкімі сімптыямі «Нью-Йорк таймс» робіць выгляд, што не заўважае антысемітызму, які ўкараніўся ў жыццё грамадства ЗША, дзе дзейнічае не адзін дзесяткі арганізацый адкрытага фаншысцка-антысеміцкага характару, дзе друкуецца няшмала газет і часопісаў, якія стараюцца прапагандаваць антысеміцкія ідэі.

Сіяністы і іх апекуны пра гэта не пішуць і не гавораць. Яны шукаюць антысемітызм там, дзе яго няма. Бо вядома, што ў нашай краіне ўрэй — раўнапраўны член вялікай братняй сям'і народаў. Калі васьмі тысяч ўрэй у выбраны дэпута-

гэта дадзена з дзюма імятазначнымі фатаграфіямі Злева — маршпрукі Ізраільскія салдаты, справа — сцяг Ізраіля на фоне чацвёркі реакцыйных бомбардзіроўшчыкаў. Вольны красамоўна не скажаш: калі ласка, прыязджайце ў Ізраіль, каб прыняць удзел у агрэсіі.

Але савецкія людзі ведаюць, што перасяленцаў, якія прыбываюць у Ізраіль, чакане жыццё, поўнае нястай і цяжкасцей. Невыпадкова ва апошніце 20 гадоў з Ізраіля выехала каля 250 тысяч чалавек, або 20 працэнтаў тых, што прыехалі. Бязлітасная эксплуатацыя і асабліва рэлігійная палітыка Ізраіля ўжо в дзённых дзён жыццё ў краіне хутка перакрываюць іммігрантаў у Ізраіль, сціскаюць прапаганда. Гэта цалкам адчулі на сабе «хадзельны гора ў сіянісцкім «раі», жыхар Гродна Н. Касавар, мінскі настаўнік Б. Самыхалаў, бабруйчанін І. Рабой, кіеўскі інжынер М. Чуднер, жыхар Чарнаўцоў М. Сірата і іншыя, што вярнуліся ў СССР.

Адзін з ашуканых сямісцкай прапагандай Сямён Рабіновіч, звяртаючыся да савецкіх улад, піша: «Першага студзеня 1971 года я прыбыў з Савецкага Саюза ў Ізраіль. Прашу дазволіць мне вярнуцца назад у Савецкі Саюз. Я вразумеў, што не здолею жыць у любой іншай краіне, апрача як у Савецкім Саюзе, дзе нарадзіўся і з якой звязана ўсё маё жыццё».

Чаргова прапагандысцка шуміха разгарнута зараз міжнароднымі сямісцкімі цэнтрамі ў сувязі з сямісцкім кангрэсам, які адбыўся ў студзені 1972 года ў Іерусаліме. На задуме яго арганізатараў кангрэс павінен быў падагрэць істэрычную кампанію супраць СССР, прыцягнуць новыя сілы для ўдзелу ў ёй і заклікаць сямісцкіх актывістаў «увараніцца» ў структуру камуністычных дзяржаў, г. зн. ажыццяўляць ідэалагічны дыверсіі і іншыя надрыўныя дзеянні непасрэдна ў сацыялістычных краінах.

Аднак у першы ж дзень работы сямісцкае зборнішча ў Іерусаліме аказалася ў асадае Прадстаўніцкай раду маладзёжных і студэнцкіх арганізацый Ізраіля, не згодных з палітыкай Галь-Авіва і лідэраў сямісцкага руху, выйшлі на масавую дэманстрацыю пратэсту каля будынка, дзе сабраліся на свой злёт сямісцкія гвалтары. Дэманстранты пратэставалі супраць знешнепалітычнага курсу Галь-Авіва, патрабавалі змяніннны выдаткаў па вясельныя патрэбы і павышэння заробатнай платы.

Правакацыйны характар Іерусалімскага кангрэсу, і з сямісцкага зборнішча, што праходзіў у свой час у Бруселі, сустраў рашучае асуджэнне ў нашай краіне.

У апублікаванай у друку заяве групы савецкіх грамадзян ўрэйскай нацыянальнасці, якія жывуць у Мінску, гаворыцца:

«...Мы рашуча пратэстуем супраць правакацыйных выдумак сямісцкаў. Як бы ні шалелі пані сямісты, нішто не пахісне аддадзены савецкіх ўрэй, як і ўсіх савецкіх людзей, сваёй сацыялістычнай Радзіме, сваёй вялікай лешіскай партыі».

Савецкія людзі не раз даказалі сваю адданасць ідэалам камунізма і на палях баёў і ў мірнай працы. Вось чаму ніякі прошукі міжнароднага сямізму не могуць пахіснуць ідэйную стойкасць савецкага народа, яго пастаянную гатоўнасць адстаць заваёвы сацыялізма ад нападаў імперыялістычнай рэакцыі і пабудавач камуністычнае грамадства.

В. ЮЖЫН.

І ВЯЛІКАЯ ХЛУСНЯ

скай ваеннай акругі. Гэты творчы калектыв быў аб'ектам пастаянных нападаў і правакацый з боку сіяністаў. Яны спрабавалі сарваць прэс-канферэнцыю, хулганілі, пагражалі артыстам фізічнай расправай. У ноч з 10 на 11 мал 1971 года невядомыя злачынцы падпалілі атель «Нью-Лэнхэм», у якім жылі артысты савецкага ансамбля (ансамбль пакінуў атель літаральна за некалькі гадзін да пажару).

Зараз для ўзмацнення надрыўной дзейнасці супраць сацыялістычных краін сямісты ствараюць новыя арганізацыі і цэнтры. У ЗША, напрыклад, створаны амерыканскі цэнтр міжнароднага сямізму — «Амерыканская канферэнцыя аб становішчы савецкіх ўрэй» (АКПСЕ), у якую ўвайшлі 28 буйнейшых сямісцкіх арганізацый. Гэтым цэнтрам была праведзена злосная антысавецкая кампанія па зборы подпісаў губернатараў штатаў ЗША пад «заявай ад імя савецкіх ўрэй», якую сямісты сфабрыкавалі самі. Актыўны ўдзел у сямісцкай прапагандзе прымае і вядомая амерыканская радыёстанцыя «Голас Амерыкі», пры якой створана спецыяльная група па надрыхтоўцы праграм аб «становішчы савецкіх ўрэй».

Пры гэтым ідэалагі сямізму без стомы прапаводуюць ідэю «абсарбацыі», гэта значыць, збору ўсіх ўрэй у Ізраіль — «на зямлі продкаў».

Адначасова Ізраільскія лідэры зноў (ужо ў наторы раз!) спрабуюць раздуць прапагандысцкую шуміху вакол так званых «ўрэйскага пытання» ў СССР. Характэрна, што сямісты знаходзяць у гэтай бруднай справе пастаянную падтрымку імперыялістычнага, перш за ўсё, амерыканскага буржуазнага друку, які даўно ўжо цесна супрацоўнічае з сямізмам.

Яшчэ ў 1967 годзе ў Нью-Йорку выйшла брашура пад крыклівым загалоўкам «Ізраіль і ўрэй ў савецкім люэстры». У гэтай брашуры робіцца вывад, што ў нашай краіне пад знакам асуджэння

там Вярхоўнага Савета СССР, Вярхоўных Саветаў саюзных рэспублік і мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных. У гады Вялікай Айчыннай вайны 170 тысяч воінаў-ўрэй былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі СССР, 107 з іх прысвоена званне Героя Савецкага Саюза, а генералу арміі Крайзеру і генерал-палкоўніку Драгунскаму гэта высокае званне прысвоена двойчы.

Заклікаючы савецкіх ўрэй да выезду ў Ізраіль, сямісты свядома ігнаруюць той факт, што за 50 з лішнім гадоў Савецкай улады ўжо некалькі пакаленняў савецкіх ўрэй выраслі ва ўмовах сацыялістычнага ладу і выхаваны на камуністычных ідэалах. Разам з іншымі народамі нашай краіны савецкія ўрэй паспяхова працуюць у прамысловасці, сельскай гаспадарцы, ва ўстановах навукі і культуры, 71 чалавеку з іх прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы. Тысячы савецкіх ўрэй з'яўляюцца членамі партыі камуністаў, дзевяць з дзсяткі маладых ўрэй ва ўзросце ад 14 да 28 — камсамольцы.

Шуміха, узятая Ізраільска-амерыканскімі сямістамі, выклікана, канечне, не клопатамі аб вяртанні, па якіх вельмі засумавала Ізраільская верхавішка. Справа ў тым, што прэм'ер-міністр Ізраіля Голда Меір такім шляхам спрабуе атрымаць рабочую сілу, засяліць акупіраваныя землі, асабліва балоты і бесплодную пустыню і, канечне, атрымаць як мага больш гарматнага мяса. Вось чаму цэнтры міжнароднага сямізму паставілі перад сабой мэту ўзмацніць кампанію за масавую эміграцыю ў Ізраіль і перш за ўсё мужчын прызыўнага ўзросту. У гэтым і тоіцца асноўная прычына ўспышкі паклёпніцкай кампаніі аб «праследаванні ўрэй у СССР».

На адной з сямісцкіх брашураў з крыклівай назвай «Дамой!» накрэслена на першай старонцы «3 Новым годам! Ад ўрэй ў ЗША — ўрэйам СССР!» і крыху ніжэй: «Мы вас не забылі!» Усё

Іван РАЛЬКО

ВЫ ДАРУЙЦЕ НАМ СЁННЯ, ЖАНЧЫНЫ

Вось і зноў ваша светлае свята...
Ваша свята,

якіх не багата.
А ў мужчын, як заўжды, — праз гады, —

Не хапае ўсё часу
На жаночага свята акрасу.
Не хапае якойсьці хвіліны.
Ах, мужчыны... мужчыны...
Я—адзін з вас: такі ж недарэка...
Дзе шунаць,
Дзе дастаць
Дзіўных траў — добрых лекаў —
Ад няўвагі — знявагі

І крыку — разліку...
Дзе знайсці запаветнае зелле тое!..
Мо ля шэрай

замшэлай лясіны
Каля вузенькай сцэжкі лясінай,
А мо ў пушчы —

на дзікай паляны,
Дзе таўнуцца камарыкі ў тапцы!
На гэта адразу
Не знойдзеш адказу.
Не высніш патрэбны слоў, —
[дакарай, распінай нас, Любоў!..] —
Вы даруйце нам сёння, Жанчыны!
Раз у год мы прыходзім з павіннай...
І ў вачах вашых — свет маладзее,
Узыходзіць, як сонца, надзея...

ПАЛІНА. Калі ласка!
Леначка, Рытачка, Люсенька!..

НАТАША (у захваленні).
Ой, як цікава! І тэма —
пальчыкі абліжаш: сучасныя
дзяўчаты!

ПАЛІНА. Ты, Натаска,
не памылілася. (Шэпча на
вуха). Першы яго раман
быў з Леначкай Грудзін-
скай, другі — з Рытачкай
Кружэня, трэці — з Лю-
сенькай Ляшчэня...

НАТАША (з абурэннем).
З гэтай размаляванай
лялькай? Ой, мамачкі! Не
інакш, усе мужчыны сля-
пыя.

ПАЛІНА. Не хвалойся,
Натаска, бач, цябе ён ужо
заўважыў. (Зноў шэптам).
Паміж намі, дзяўчатамі,
кажучы, па яго вачах ві-
даць, што цяпер гэты свад-
нічнік натхніўся на новы,
чацвёрты, раман. (Натаска
прыхарошваецца). Аднак
удачы: ён будзе такім жа
кароткім, як папярэдні.
Адным словам — міні-ра-
ман.

начка, няўжо гэта праўда?
ПАЛІНА. Не маю.

НАТАША. Значыць, у яго
ёсць раман?

ПАЛІНА. Не адзін, а
цэлыя тры!

НАТАША (з ранейшым
узрушэннем). Такі малады
і ўжо тры романы! Трыло-
гія, значыцца? І, напэўна,
карыстаецца поспехам?

ПАЛІНА. У яго романах,
каб ты ведала, — усе тры-
ццаць тры адмычкі да поспе-
ху.

НАТАША. Дык ты скажы
мне назвы яго романаў.

тэнар, першая скрыпка,
паэт-лірык?..

ПАЛІНА. Лірык то лі-
рык, ды не паэт.

НАТАША (без ранейша-
га ўжо захвалення). Дык
можна сатырык, гумарыст?

ПАЛІНА. Ой, Натаска,
якая ты ўсё-такі дзівачка!

НАТАША (расчаравана).
І не сатырык? Дык чаму ён
такім тогалемам ходзіць?

ПАЛІНА. Перад табой,
Натаска, раманіст!

НАТАША (аж засяціла-
ся). Романіст?! Ой, Палі-

НАТАША (з узрушэн-
нем). Зірні на гэтага!..
Вуць на таго, хто з легка-
вухі выскачыў. Ай-я-яй,
якая грандыёзная барада,
я кучары аж па каўнер
кладуцца. А джэмпер —
імпартаў! Вось гэта з'ява!

ПАЛІНА (не падзяляе
захвалення). Колішні мой
знаёмы.

НАТАША. Няўжо? Хто ж
ён: скульптар, мастак, ды-
рыжор?..

ПАЛІНА (усміхаецца).
Ні тое і ні другое.

НАТАША. Можна лірычны

З ФРАНЦУЗСКАГА ГУМАРУ

Маленькі хлопчык пытае малень-
кую дзяўчынку:

— Калі мы будзем вялікія, выйдзем
за мяне замуж?

— Не, я ніяк не магу. — адказвае
дзяўчынка. — Разумееш, у нас у сям'і
выходзяць замуж толькі за сваякоў:
мама выйшла за тату, бабуля — за
дзёда, а цётка — за дзядзьку...

□
— Дарагі, паедзем на тыдзень у
Ницу.

— Гэта немагчыма. Трэба паду-
маць пра нашы даўгі.

— Вось там у цябе і будзе больш
часу думаць пра іх.

□
Жонка падае абед мужу, які прый-
шоў з работы.

— Дарагі, сёння па радыё перада-
валі два цудоўныя рэцэпты: плазма-
нішчальніка і супу.

Пачуўшы гэта, муж адкладвае
лыжку.

— Ну, дарагая, цяпер, калі я пас-
праваў плямазнішчальнік, ты па-
частуеш мяне супам?

У КНИГАРНІ

— Скажыце, калі ласка, у вас ёсць
кніга «Мужчына—уладар жанчын»?

— Зварніцеся налева, у аддзел фан-
тастыкі.

РАМАН У ПІСЬМАХ

«Дарагая Мары!
Гэта ўсё мая жаклівая рассяянасць.
Дакладна памятаю, што ўчора ўвеча-
ры прасіў Вашай рукі, але ніяк не
магу ўспомніць, што Вы мне адказа-
лі...»

«Мой дарагі Анры!
Як міла, што Вы напісалі мне. Мне
было вельмі прыкра, што я ніяк не
магла ўспомніць, каму адказала «не»
ўчора ўвечары».

Пераклала з французскай Э. ЮФЕ.

МАЯ ЖОНКА —
усім жонкам жон-
ка. Хочаце верце, хоча-
це не. А лепш я рас-
кажу пра яе. Каб толь-
кі яна не даведалася,
бо жыцця тады не бу-
дзе.

Аднаго разу жонка
духа мяне здавіла і
ўразіла. Чакаў яе з
работы, чакаў, а яна
з'яўляецца толькі ў
дзесці гадзін вечара.
Гляджу і вачам не ве-
ру. Жонка гэта ці не
жонка? Твар нібы ле,
а вась валасы... Што з
імі? Сталі зусім белыя,
як сівыя. Прычоска
высокая, бы птушынае
гнездо.

— Мяфодзік, праў-
да, прыгожа? Даўно
хацелася мне стаць
бландзінкай.

Жончын голас вывеў
мяне з аслупянення.

— Цяпер цябе хоць
на сцэну выпускай! —
засмяяўся я.

Тыдні два я не мог
прывыкнуць да жонкі.
Зірну і думаю: «Што
яна з сабою робіць?»

Аднаго разу Паўлі-
на кажа мне:

— Добра было б і
табе, Мяфодзік, пад-
фарбавацца.

— Глядзі сябе, а
мяне не чапай...

І зноў кожнае рані-
цы яна гадзіну вы-
седжае перад лю-
стэркам, а я раблю
ўсю хатнюю работу.
Калі ж часам пачынаю

абурацца яе паводзіна-
мі, яна адразу ў слё-
зы. А скажу вам шчы-
ра: не выношу жончы-
ных слёз.

Думаецца, доўга яна
пабыла бландзінкай?
Не! Настаў час, калі
стала брунеткай. Прый-

А. МІМРЫК

ПА САКРЭЦЕ

шла дадому і адразу
да мяне:

— Мяфодзік, ці па-
дабаецца табе такі ко-
лер?

— Не. Бландзінай
табе лепей.

— Цяпер жа такая
мода, — засмяялася
Паўліна. — Нічога ты
не разумееш.

Нядаўна мая жонка
стала рыжай. Ведаецца,
такой рыжай, з мед-
ным адлівам.

— Цяпер рыжыя ва-
ласы ў модзе, — зая-
віла яна.

Няхай сабе будучь
рыжыя. Мне ўжо ўсё
роўна. Вось толькі су-
седзі сталі пасміхацца,
ды і саслужыўцы
кпяць. А яна хоць бы
што. І я падумаў:

«Чым усё гэта скон-
чыцца?»

А скончылася васьм
чым. Прыходжу ад-
нойчы дамоў, а Паў-
ліна сядзіць заплака-
ная, на галаве хусцін-
ка завязана.

— Што з табой? —
здзівіўся я.

Развязала яна ху-
сцінку, і я ўбачыў...
амаль лысую галаву.
Відаць, не вытрымалі
валасы фарбы, павыла-
зілі.

— Вось табе і ма-
еш! — толькі і сказаў
я.

— Маўчы, Мяфод-
зік, маўчы! Гэта ж я
хацела перафарбаваць
сама, дома, накуп-
ляла рознай фарбы,
перакісу, ды, відаць,
нечага перадала, —
сказала Паўліна і за-
лілася слязьмі.

Але што зробіш: са-
ма вінавата. Можна
хоць цяпер за розум
возьмецца. Будзе дома
сядзецца, пакуль ва-
лосы адрастуць, можа,
нешта па гаспадарцы
паможа. Дзе гэта ві-
даць, каб муж выкон-
ваў усю жаночую ра-
боту, а яна — анічагу-
сенькі не глядзела?
Але ніяк на магу да-
думацца, што б такое
зрабіць, каб яна пера-
стала мною каманда-
ваць? Можна, вы падка-
жаце мне? Па сакрэ-
це?

У гасцях і дома.
Мал. М. ЧАРНЯЎСКАГА.

МІМАХОДЗЬ

І. БАРКОУ

□ Хабарнік не адмаўляўся браць
нават дзірку ад бубліка.

□ Было 6 яшчэ паўбяды, калі 6
плагіятар сем разоў за пяро
браўся...

□ Кашалёк заўжды таўсцейшы ў
чужых руках.

Д. КУМСКІ

□ Быў верны сабе ў нявернасці
да жонкі.

А. ПРАШНІКАУ

□ У імя праўды быў здольны на-
ват на хлусню.

М. ШЛЯФЕР

□ Ёсць залатыя думкі, а ёсць
проста бліскучыя.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад
васымі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністер-
ства культуры і праваўлення Саюза пісателёў
БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намес-
ніца галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага са-
кратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела
выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі —
33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва
— 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО
(намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І.
БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'-
ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У.
ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ,
У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕН-
КА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО,
Р. Р. ШЫРМА.